

«RESILIENT

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ

EUROPEAN CITIES»

HAMBURG | HANNOVER

22-27 ΣΕΠΤ 2017

1ΑΝ 2018

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

NATIONAL TECHNICAL UNIVERSITY ATHENS

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

SCHOOL OF ARCHITECTURE

ΤΟΜΕΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ

DEPARTMENT URBAN & REGIONAL PLANNING

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

URBAN PLANNING RESEARCH LABORATORY

Περιεχόμενα

2	Περιεχόμενα
3	Λίστα Συμμετεχόντων
4	Εισαγωγικό Κείμενο
5	English Summary
6	Υλικό Προετοιμασίας
8	_Iστορικό Κέντρο
12	_HafenCity
16	_City Nord
22	_Steilshoop
26	_Hekris
36	_Wilhelmsburg
41	_Hannover
48	Ημερολόγιο Επίσκεψης
50	_Παρασκευή 22.09
52	_Σάββατο 23.09
56	_Κυριακή 24.09
60	_Δευτέρα 25.09
65	_Τρίτη 26.09
68	_Τετάρτη 27.09

Λίστα Συμμετεχόντων

Καθηγητές:

Σερράος Κωνσταντίνος
Θεοδωρά Παναγιώτα

Υποψήφια Διδάκτορας:

Χριστοφοράκη Κατερίνα

Φοιτητές:

01. Αγγελακοπούλου Ζωή
02. Βάλη Ευδοκία
03. Γιαννακούλια Ελένη
04. Δημητριάδου Λητώ
05. Δρακονταειδής Γιώργος
06. Καπιωτά Αγγελική
07. Κρανιώτη Αρετή
08. Μπερνιδάκη Εμμανουέλα
09. Μπουκογιάννη Σίλα-Κατερίνα
10. Μουστάκα Γεωργία
11. Οικονομίδης Αλκιβιάδης
12. Παλαπάνης Ειρηναίος Στυλιανός
13. Παναγή Αντωνία
14. Παπασεραγγέλου Ελένη
15. Παρόλας Όμηρος
16. Παρόλας Όμηρος
17. Πισιμίσης Νεκτάριος
18. Πυργιώτη Άλκηστις
19. Σιακαλης Χρίστος
20. Σιγάλας Φοίβος
21. Σπανολιός Ισίδωρος
22. Ταλιάκης Γιώργος
23. Τιμαγένη Αλεξάνδρα
24. Τσαγκαρέλη Μαρία-Ελένη
25. Χατζάκη Κλειώ

Εισαγωγικό Κείμενο

Κωνσταντίνος Σερράος,
Καθηγητής ΕΜΠ, Διευθυντής
Σπουδαστηρίου Πολεοδομικών
Ερευνών

Το παρόν τεύχος συνοψίζει το υλικό της εκπαιδευτικής εκδρομής σπουδαστών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, στο Αμβούργο / Ανόβερο με θέμα «Resilient European Cities», που διοργανώθηκε από το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, μεταξύ 22 και 27.9.2017, στο πλαίσιο του προγράμματος διαπανεπιστημιακής συνεργασίας του DAAD «Hochschulpartnerschaften mit Griechenland 2017». Το όλο πρόγραμμα, με αντικείμενο: «Herausforderung Krisenfestigkeit europäischer Städte (HeKriS): Entwicklung planerischer Strategien und kreativer Maßnahmen durch die Hochschulpartnerschaft von NTUA und LUH» (η πρόκληση της ανθεκτικότητας ευρωπαϊκών πόλεων σε συνθήκες κρίσης: ανάπτυξη σχεδιαστικών στρατηγικών και δημιουργικών μέτρων μέσω της διαπανεπιστημιακής συνεργασίας των ΕΜΠ και LUH), υλοποιείται από κοινού από το Leibniz Universität Hannover (LUH) / Τμήμα Αρχιτεκτονικής και Αρχιτεκτονικής Τοπίου / Ινστιτούτο Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού (καθηγητής: Dr. Frank Othengrafen), και το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ) / Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών / Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών (καθηγητής Δρ. Κωνσταντίνος Σερράος).

Το παραπάνω πρόγραμμα έχει ως κύριο στόχο, να καταστήσει Έλληνες και Γερμανούς φοιτητές, καθώς και νέους επιστήμονες υποψήφιους διδάκτορες, ικανούς να αναπτύξουν ολοκληρωμένες στρατηγικές δράσης για τη διαμόρφωση πόλεων ανθεκτικών σε καταστάσεις, κρίσης καθώς και νέες ανθεκτικές μορφές συνεργασίας μεταξύ διαφόρων κατηγοριών δρώντων (δημοσίου, ιδιωτών και κοινωνίας των πολιτών) (νέες μορφές governance). Μέσω κοινών εκπαιδευτικών και ερευνητικών δραστηριοτήτων των δυο συνεργαζόμενων Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων επιδιώκεται (1) η καλύτερη κατανόηση των προκλήσεων της βιώσιμης και ανθεκτικής πολεοδομική εξέλιξης, (2) η ανάλυση των κατευθυντήριων δυνατοτήτων και των αντίστοιχων εργαλείων του σχεδιασμού και (3) η ανάπτυξη σχετικών στρατηγικών, μέτρων και δράσεων.

Με σκοπό την επιτυχή προώθηση του προγράμματος, έχουν σχεδιαστεί θεματικές εξειδικεύσεις. Για το έτος 2017, η κύρια έμφαση δίνεται στην αναγνώριση και κατανόηση φυσικών κινδύνων και περιβαλλοντικών μεταλλαγών (σεισμοί, πλημύρες, κλιματική αλλαγή), καθώς επίσης και των επιπτώσεών τους στις οικιστικές δομές, στις οικονομικές δραστηριότητες, στις αστικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, κλπ. Στο παραπάνω πλαίσιο, κύρια σημεία ενδιαφέροντος της εκπαιδευτικής εκδρομής στο Αμβούργο / Ανόβερο αποτέλεσαν:

→ Η διερεύνηση φυσικών κινδύνων και των συνεπειών τους για την αστική ανάπτυξη, καθώς και οι προκλήσεις που προκύπτουν από το χειρισμό ακραίων συνθηκών και λοιπών κινδύνων.

→ Η ενημέρωση για την πορεία των έως τώρα δράσεων στη βόρεια Γερμανία, στον τομέα του σχεδιασμού του χώρου, ειδικότερα όσον αφορά την κατανόηση των τοπικών «αβεβαιοτήτων» και την ανάδειξη της «αστικής ανθεκτικότητας» ως σημαντικού στόχου του σχεδιασμού.

→ Η ενημέρωση σχετικά με ολοκληρωμένες στρατηγικές, δράσεις και μέτρα για τον «βιώσιμο» και «ανθεκτικό» σχεδιασμό αστικών περιοχών της βόρειας Γερμανίας.

Το κόστος της εκπαιδευτικής εκδρομής καλύφθηκε πλήρως από το πρόγραμμα διαπανεπιστημιακής συνεργασίας «HeKriS». Η ομάδα των συμμετεχόντων συμπεριέλαβε 25 προπτυχιακούς σπουδαστές της Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του ΕΜΠ, οι οποίοι επιλέχθηκαν μετά από σχετική πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, με βάση διαφανή, αντικειμενικά, ακαδημαϊκά κριτήρια, με χρήση του τρόπου μοριοδότησης του προγράμματος Erasmus.

Επιστημονικός υπεύθυνος και συντονιστής της Εκπαιδευτικής Εκδρομής ήταν ο καθηγητής Κωνσταντίνος Σερράος. Την ομάδα των σπουδαστών συνόδευσαν επίσης, η επίκουρη καθηγήτρια Παναγιώτα Θεοδωρά και η υποψήφια διδάκτορας Κατερίνα Χριστοφοράκη.

Η προετοιμασία της εκπαιδευτικής εκδρομής συμπεριέλαβε εκτεταμένη έρευνα γύρω από τις πόλεις του Αμβούργου και του Αννόβερου, σχετικά με την ιστορία τους, το ιστορικό της πολεοδομικής τους εξέλιξης, τα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά τους, καθώς επίσης και τα στοιχεία που διαμορφώνουν σήμερα τη δομή του αστικού τους ιστού και τις περιβαλλοντικές τους ποιότητες. Περαιτέρω, η σπουδαστική ομάδα προχώρησε και με πιο εξειδικευμένες διερευνήσεις με έμφαση σε παράγοντες, όπως το φαινόμενο της παλίρροιας / άμπωτης και οι διακυμάνσεις στη στάθμη της θάλασσας και οι εξελίξεις θερμοκρασιακών μεταβολών ως αποτέλεσμα του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής και σε συσχέτιση με παραμέτρους της οικονομικής και αστικής ανάπτυξης.

Η εκπαιδευτική εκδρομή στο Αμβούργο και Αννόβερο δεν θα μπορούσε να υλοποιηθεί χωρίς τη στήριξη των συναδέλφων μας από το Ινστιτούτο Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του Leibniz Universität Hannover (LUH). Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στους καθηγητές Dr. Frank Othengrafen και Dr. Rainer Danielzyk Lena, καθώς και στις επιστημονικές συνεργάτιδες του Ινστιτούτου Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού, Greinke και Meike Levin-Keitel, για το υλικό που μας διέθεσαν, αλλά και για τις κατευθύνσεις, τις πληροφορίες, τις συμβουλές, και εν γένει την υποστήριξη, που με πολύ κέφι και μεγάλη υπομονή μας προσέφεραν.

Σημαντικό τέλος ήταν η συμβολή συναδέλφων πολεοδόμων / χωροτακτών από το Αμβούργο και το Αννόβερο, που είχαν την καλοσύνη να μας δεχθούν και να μας αφιερώσουν πολύ από το χρόνο τους. Θα πρέπει εδώ ιδιαίτέρως να αναφέρουμε, τον κo Thorsten Gödtel (HafenCity InfoCenter im Kesselhaus / Hamburg), την κα Sylvia Soggia (Quartiers- und Projektmanagement, Presse- und Öffentlichkeitsarbeit City Nord / Hamburg), τον κo Guido Sempell (Ministry of Urban Development and Environment / Hamburg), τον κo Johannes Robert (International Building Exhibition IBA / Hamburg), τον κo Rolf Grave (Fachbereich Planen und Stadtentwicklung / Landeshauptstadt Hannover), καθώς επίσης και τα στελέχη της οργάνωσης πολιτών BBS (Bürgerbüro für Stadtentwicklung / Hannover).

Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να ευχαριστήσουμε τους σπουδαστές μας, οι οποίοι παρακολούθησαν με αμείωτο ενδιαφέρον το, κοπιαστικό πράγματι, και συχνά και ασφυκτικό, πρόγραμμα των επισκέψεών μας και ανταποκρίθηκαν με ειλικρινή επιστημονικό ζήλο στην προτροπή μας να καταγράψουν τις παρατηρήσεις τους και να συλλέξουν υλικό, ώστε να διαμορφώσουν στη συνέχεια τα κείμενα που περιλαμβάνονται σε αυτό το τεύχος και που εκφράζουν τις εντυπώσεις που αποκομίσαμε από τους επτά συνολικά «Πολεοδομικούς Περιπάτους», γύρω από τους οποίους οργανώθηκε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αυτής της εκδρομής.

Σε μας τους διδάσκοντες που είχαμε την ευθύνη της οργάνωσης και διεξαγωγής αυτής της εκπαιδευτικής εκδρομής μένει η ικανοποίηση από την πλήρη ανταπόκριση των σπουδαστών μας, η οποία με τη σειρά της γεννά το κέφι και την επιμονή για συνέχιση τέτοιων δράσεων διαπανεπιστημιακής συνεργασίας και ανταλλαγής γνώσης και εμπειρίας με άλλα ευρωπαϊκά και διεθνή πανεπιστημιακά ιδρύματα.

English Summary

Konstantinos Serraios,
Professor NTUA, Head of the Urban
Planning Research Laboratory

As a part of the research program “Resilient European Cities”, a group of 25 students from the National Technical University of Athens (NTUA) School of Architecture, visited Hamburg and Hannover between the 22nd and the 27th of September 2017. The field trip was organised by the Urban Planning Research Lab of NTUA and the Institute of Environmental Planning of Leibniz Universität Hannover and supervised by Prof. Konstantinos Serraios, ass. Prof. Panagiota Theodora and PhD candidate Katerina Christoforaki and funded by the German Academic Exchange Service (DAAD). The main objective of the field trip was to broaden the understanding of the impacts of environmental disasters on the urban infrastructure of the cities.

Before the field trip, an extensive research about the cities of Hamburg and Hannover was carried out, regarding their history, economic and social character as well as the environmental quality and urban texture. Environmental research focused on factors such as tidal movements, sea level rise and global warming, in juxtaposition with economical and urban growth factors, setting the main focus points of the excursion.

On the first day of the field trip, during the preliminary visit to the city center, the group walked around the Rathaus and took the Mönckebergstraße towards the central train station (Hauptbahnhof), taking a first glimpse of the character of Hamburg, the quality of the public infrastructure as well as the circulation of vehicles and pedestrians within the city.

The day after, the group visited the Elbphilharmonie, the Hafencity area and City Nord. In Hafencity, a thorough tour expanded the understanding of the historical background of the area, its functions and uses, as well as the environmental challenges that it has faced through the years. The design and development of the Hafencity area was analyzed, highlighting the social, economic, environmental and urban factors of the ongoing large scale urban development project. Following Hafencity, the group was offered a guided tour to the city’s business district, City Nord. The tour focused on the development of the area in accordance to the Chart of Athens principles, with large-scale office buildings and extensive green spaces, as an economic zone as well as its long history, the different periods it had gone through, the problems it had faced and its prosperous future as a business district for the 21st century.

On the third day, the group visited the Steilshoop neighbourhood aiming to further research an old example of the model of large scale residential units applied in the suburbs of Hamburg in the 80s. The group continued towards Park Fiktion, a typical example of a cooperatively run urban park. In addition, part of the group travelled to Lübeck in order to examine differences between alternative approaches upon urban development of post-war German cities.

On the following day it was time for the area of Wilhelmsburg and the Ministry of Urban Development and Environment, along with IBA Hamburg exhibition. The main points of the presentation in the Ministry where the urban design of Hamburg, the results of research and development projects as well as the integration of

the Bunker infrastructure on the urban network. The IBA exhibition exposed the city’s sustainable building views, while the neighborhood of Wilhelmsburg gave a different view towards planning and implementation of contemporary social housing.

On Tuesday, the team travelled to Hanover where it walked through the city, finally reaching the new town hall where an extensive discussion concerning the urban development and the social character of the city took place. Later on, Bürgerbüro Stadtentwicklung Hannover held a presentation for the group, offering a thorough view of the participation of local citizens on urban design and development.

On the last day of the excursion, the team had the chance to revisit some of the places of interest and indulge in bike rides around the city.

Υλιικό Προετοιμασίας

Εισαγωγικά

Το Αμβούργο είναι η δεύτερη μεγαλύτερη σε πληθυσμό πόλη της Γερμανίας με πάνω από 1.7 εκατομμύριο κατοίκους. Αναπτύσσεται στην ανατολική ως επί το πλείστον όχθη του ποταμού Έλβα και αποτελεί το βασικότερο λιμάνι της Γερμανίας. Το όνομα της (Αμβούργο) προέρχεται το οχυρό κάστρο που κτίστηκε την περίοδο του Καρόλου του Μέγα σε ένα ύψωμα ανάμεσα στους ποταμούς Έλβα και Άλστερ.

Ιστορικό κέντρο

Το ιστορικό κέντρο της πόλης αποτελείται από την παλιά και την νέα πόλη και τοποθετείται ανάμεσα στον ποταμό Έλβα και της λίμνης Άλστερ. Η σημερινή του μορφή και οργάνωση είναι σε μεγάλο βαθμό αντανάκλαση του σχεδιασμού που εισήγαγε ο Jan van Valckenborgh προκειμένου να ενισχύσει την άμυνα του Αμβούργου κατά την διάρκεια του τριακονταετούς πόλεμου.

Διάρθρωση

Πιο συγκεκριμένα 1650 οι οχυρώσεις της πόλης επανασχεδιάζονται και εισάγεται ένας δεύτερος εξωτερικός προμαχώνας προκειμένου να δημιουργηθούν δύο γραμμές άμυνας για την πόλη. Η περιοχή που δημιουργείται λόγω της επέκτασης της οχύρωσης θα αποτελέσει τη νέα πόλη «Neustadt». Ταυτόχρονα, αναιώνεται η αμυντική γραμμή της παλιάς πόλης μέσω της δημιουργίας νέου εσωτερικού προμαχώνας που καταλαμβάνει τη θέση του παλιού τείχους. Σήμερα τόσο η ρυμοτομία που εισήχθη εκείνη την περίοδο όσο και τα κενά που έχουν αφήσει τα εν λόγω οχυρωματικά έργα έχουν καθορίσει την μορφή και διάρθρωση του ιστορικού κέντρου καθώς και τις σχέσεις που αυτό αναπτύσσει με τις γύρω περιοχές. Στη σύγχρονη πόλη την θέση του εξωτερικού προμαχώνας έχουν καταλάβει χώροι αναψυχής αλλά και υποδομές, ενώ ξεκάθαρα ίχνη έχει αφήσει και ο εσωτερικός προμαχώνας καθιστώντας ακόμα και τώρα ορατό το διαχωρισμό μεταξύ παλιάς και νέας πόλης.

Κτιριακό απόθεμα

Παρά τη μεγάλη ιστορία του Αμβούργου η οποία ξεκινά μόλις από τον 9ο αιώνα η σημερινή πόλη αποτελείται κυρίως από κτίρια του 19ου και 20ού αιώνα. Αυτό οφείλεται κυρίως στη μεγάλη πυρκαγιά του 1842 η οποία κατέστρεψε σχεδόν το 1/3 των κτιρίων της πόλης και τους σφοδρούς βομβαρδισμούς κατά των Β' παγκόσμιο πόλεμο αλλά και στην συχνή δημιουργία νέων υποδομών.

Αρχιτεκτονικό ύφος και υλικά

Οι συχνές φωτιές που κατά καιρός απειλούσαν την πόλη με αποκορύφωμα την μεγάλη πυρκαγιά του 1842, είχαν ως αποτέλεσμα την εισαγωγή κανόνων πυροπροστασίας. Πιο συγκεκριμένα απαγορεύτηκε η χρήση του ξύλου στα κτίρια και αντ' αυτού προκρίθηκε το κτίσιμο με τούβλα, ενώ για τα

Ιστορικό Κέντρο

Ελεάνα Πάστρα
Όμηρος Παρόλας
Σίλα-Κατερίνα Μπουκογιάννη
Φοίβος Σιγάλας

Εικ.1 Ιστορικό Κέντρο 1650

Εικ.2 Αμβούργο

δημόσια κτίρια προκρίθηκε μια κλασικίζουσα λευκή αρχιτεκτονική. Παράλληλα σχεδιάστηκε νέο ρυμοτομικό σχέδιο από τον Άγγλο μηχανικό William Lindley, το οποίο περιελάμβανε διαπλατύνσεις δρόμων και είναι αυτό που σήμερα διαρθρώνει την πόλη.

Η «πόλη των αποθηκών» ("Speicherstadt") του Αμβούργου παρουσιάζει έντονο πολιτισμικό, αρχιτεκτονικό και πολεοδομικό ενδιαφέρον, ώντας από το 2015 μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς της UNESCO. Η Speicherstadt αποτελεί το όριο του παλιού κέντρου της πόλης στο νότο, συνδέοντάς το με το εξελισσόμενο πλάνο για την "Hafencity". Πρόκειται για την περιοχή των παλιών αποθηκών του λιμανιού. Η περιοχή συνδέεται με το ιστορικό κέντρο με επτά γέφυρες, με μόλις δύο εκ των αξόνων αυτών να συνεχίζουν στη Hafencity ("Grosser Grasbrook str.", "Osakaalle str.").

Με την οριοθέτηση της ελεύθερης τελωνιακής λιμενικής ζώνης το 1885 ξεκινάει η αναγκαστική μετοίκηση 24000 κατοίκων και η κατεδάφιση περίπου 1000 κτηρίων για τη δημιουργία των αποθηκών. Η κατασκευή ολοκληρώθηκε σε τρία στάδια:

α) 1885-1888: στο στάδιο αυτό οι υποστυλώσεις

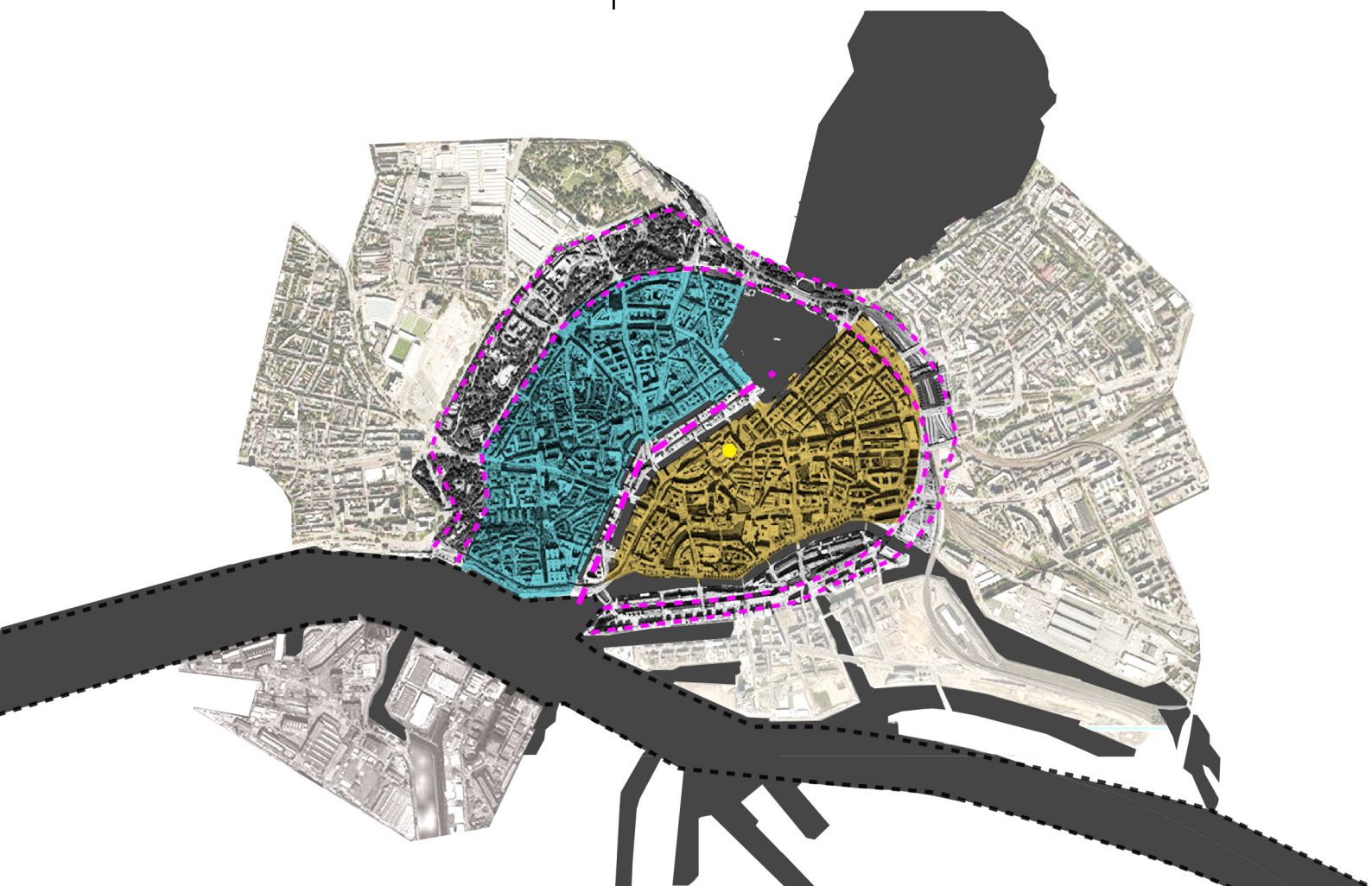
Εικ.3 Ίχνη στον πολεοδομικό ιστό [χάρτης Α]

των νέων κτηρίων κατασκευάστηκαν κυρίως από σφυρήλατο σίδηρο, στοιχείο που απέβη μοιραίο κατά τις πρώτες πυρκαγιές που έπληξαν τις αποθήκες. Απεδήχθη έτσι η περιορισμένη αντοχή του μεταλλικού σκελετού στις υψηλές θερμοκρασίες, με το σκελετό να υποχωρεί και τις αποθήκες να καταστρέφονται.

β) 1891-1896: στο δεύτερο στάδιο χρησιμοποιήθηκε δρύινο ξύλο, για την υποστήριξη, ως πιο ανθεκτικό (τουλάχιστον χρονικά) σε περίπτωση πυρκαγιάς. Πέραν της αποθήκευσης, στην περιοχή γινόντουσαν και άλλες παραγωγικές διαδικασίες, όπως η επεξεργασία του καφέ, με αποτέλεσμα την ανάγκη πυρασφάλειας, λόγω την ανάπτυξης υψηλών θερμοκρασιών.

γ) 1898-1912: το τρίτο στάδιο χαρακτηρίζεται από την χρήση χυτοσιδήρων και χαλύβδινων υποστυλώσεων με ειδική περικάλυψη, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Αρχιτέκτονας ήταν ο Carl Zimmermann, με επικεφαλής μηχανικό τον F.A. Meyer. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν 22 οικοδομικά τετράγωνα σε ένα νεο γοτθικό στυλ, με τοίχους από το χαρακτηριστικό κόκκινο τούβλο του Αμβούργου στην πρόσοψή τους. Πύργοι, υαλοστάσια, καμάρες και γενικά αρκετά αρχιτεκτονικά διακοσμητικά στοιχεία με έντονη την εντύπωση προβολής και πρόθεση εντυπωσιασμού συμπληρώνουν την αισθητική αξία, δίνοντας περισσότερο την εντύπωση μεσαιωνικών κάστρων παρά λειτουργικών αποθηκών του 20ού αιώνα.

Ο Β Παγκόσμιος Πόλεμος άφησε έντονα ίχνη στο λιμάνι και την «πόλη των αποθηκών» του Αμβούργου. Περίπου το 60% των κτηρίων υπέστησαν σοβαρές ζημιές ή καταστράφηκαν ολοσχερώς.

Στωννν μεταπολεμική περίοδο η στενότητα πόρων προδίκασε συχνά την επιλογή ανάμεσα στην δαπανηρή αναστύλωση και την κατεδάφιση προς την δεύτερη λύση. Από τη δεκαετία του 1950 και μετά αρκετά κτήρια επισκευάστηκαν – συχνά με κριτήριο την αρχιτεκτονική και αισθητική ομοιομορφία της κατασκευής, με συμβιβασμούς ωστόσο στην επιλογή των υλικών. Πολλά από αυτά αποτελούν σήμερα μουσειακούς χώρους και χώρους τέχνης. Παρόλα αυτά, ακόμη και σήμερα αρκετά κτήρια διατηρούν την χρήση τους, συνεχίζοντας εν μέρει την εμπορεία και αποθήκευση αποικιακών προϊόντων (κακάο, καφές, τσάι, μπαχαρικά, χαλιά κλπ) καθώς και με νέα «ανοίγματα» στις αγορές των ηλεκτρονικών και του ναυτικού εξοπλισμού.

Gangenviertel

Επρόκειτο για ξύλινα εργατικά οικιστικά συμπλέγματα του 18ου και 19ου αιώνα, χαρακτηριστικό των οποίων αποτελούσαν οι στενοί λαβυρινθώδεις δρόμοι. Πλέον, ο μόνος εναπομείναντας θύλακας περιορίζεται σε 12 ιστορικά κτήρια. Το 2009, 200 καλλιτέχνες κατέλαβαν τα κτήρια ως πράξη έμπρακτης αντίστασης στον επικείμενο εξευγενισμό της περιοχής από ολλανδική ιδιωτική εταιρία. Οι καταληψίες μετέτρεψαν τη γειτονιά σε ενεργό κοινωνικό και πολιτιστικό πόλο ο οποίος λειτουργεί επιτυχώς μέχρι σήμερα, αποτελώντας σύμβολο κατά του εξευγενισμού της πόλης.

Εικ.4 περιοχές του ιστορικού κέντρου [χάρτης Β]

Park Fiction

Πρόκειται για το αποτέλεσμα της συλλογικής κινητοποίησης των κατοίκων για τη διεκδίκηση δημόσιου χώρου. Το 1994, συλλογικοί της St. Pauli αντέδρασαν στην πρόθεση δημιουργίας συγκροτήματος γραφείων και κατοικιών υψηλού εισοδήματος καταλαμβάνοντας το χώρο και οργανώνοντας ένα δίκτυο συμμετοχικού σχεδιασμού για την μετατροπή της περιοχής σε δημόσιο πάρκο. Εν τέλει, η χρήση του χώρου ως τέτοιου εδραιώθηκε και το πάρκο εγκαινιάστηκε το 2005, λειτουργώντας εκ τότε ως κοινωνικός πόλος και παράδειγμα μελέτης.

Neuer Wall

Στον αντίποδα των παραπάνω βρίσκεται ο εμπορικός δρόμος του Neuer Wall, ένας από τους ακριβότερους στην πόλη. Η ανάπλαση της περιοχής πραγματοποιήθηκε με την εφαρμογή του 5ετούς προγράμματος BID (Business Improvement District), σύμφωνα με το οποίο μια ιδιωτική εταιρία αναλαμβάνει την υλική και αισθητική αναβάθμιση καθώς και την φύλαξη του δημόσιου χώρου, ελέγχοντας παράλληλα την φορολόγηση των καταστημάτων και την διαφημιστική προώθηση του προεict.

Εικ.5 περιφερειακοί πόλοι [χάρτης Γ]

Η σχέση της πόλης με το νερό αντικατοπτρίζεται σε κάθε εποχή στο στρατηγικό σχεδιασμό και στην αναπτυξιακή πολιτική της κεντρικής διοίκησης. Αρχικά στη προβιομηχανική πόλη και το διαμετακομιστικό εμπόριο και στη συνέχεια στην κατάληψη του παράθλιου μετώπου για τη διευκόλυνση της βιομηχανίας. Σήμερα η πόλη διαχειρίζεται μια μεταβιομηχανική κατάσταση σε αναζήτηση μιας μακροπρόθεσμης οικονομικής ευημερίας και την εν μέρει αποκατάσταση της σχέσης κατοίκων-ποταμού.

Κατά συνέπεια και λόγω της στενής επαφής της πόλης με το υδάτινο στοιχείο η νοοτροπία που έχει υιοθετήσει και ακολουθεί το Αμβούργο κινείται στα πλαίσια του "green waterfront" σε μια συνδυαστική προσπάθεια βιωσιμότητας τόσο από άποψη οικονομίας και κοινωνίας όσο και άποψη ανθεκτικότητας της πόλης από ακραία καιρικά φαινόμενα και την κλιματική αλλαγή. Με αξιοποίηση των υπάρχοντων υποδομών, φαινόμενο αρκετά σύνηθες στα πλαίσια της καλλιτεχνικής βιομηχανίας (εκθέσεις, κέντρα πολιτισμού κλπ) και με ένα ετερογενές μωσαϊκό χρήσεων γύρω από το νερό, κυρίως στη βόρεια όχθη του Έλβα, επιχειρείται να δημιουργηθεί ένας πόλος έλξης για τους κατοίκους και τους επισκέπτες. Η περιοχή που στο παρελθόν φιλοξενούσε χρήσεις σχετικές με το λιμάνι έχει αποκτήσει πλέον έναν νέο χαρακτήρα, με πολλούς χώρους πρασίνου και αναψυχής, ώντας πλήρως ενσωματωμένη στην καθημερινότητα της ζωής της πόλης. Αν μη τι άλλο φανερώνεται έτσι μια τάση πολυεπίπεδης προσέγγισης του ποταμού και των καναλιών της πόλης.

Εικ.6 Σχέση πόλης-νερού [χάρτης Δ]

Πηγές:

https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10678_/ikyda_2016_serraos_04.pdf

https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_01.pdf

https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_02.pdf

https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_03.pdf

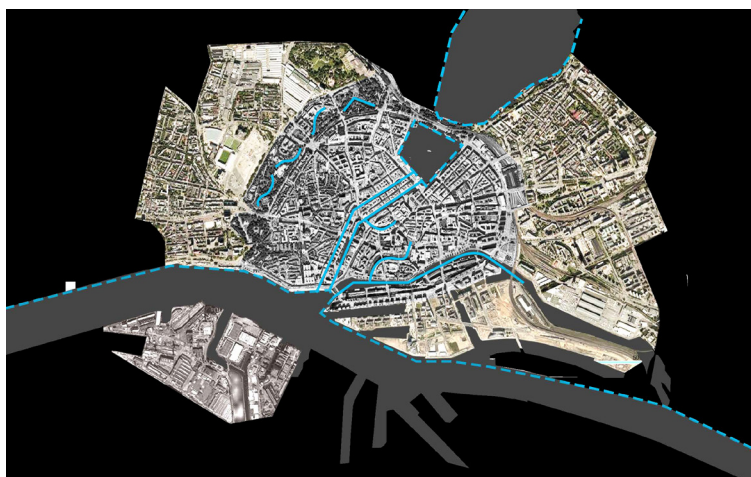
https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_04.pdf

https://www.academia.edu/9048290/%CE%A4%CE%B-%CF%84%CE%AD%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%B3%CE%B9%CE%B3%CE%AC%CE%BD%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%92%CE%B9%CE%BF%CE%BC%CE%B7%CF%87%CE%B1%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE_%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%83%CF%87%CE%B7%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B5%CF%89%CE%BD_%CE%92%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%82_2007

<https://en.wikipedia.org/wiki/Speicherstadt>

Κωνσταντίνος Κανάβας «Ανάπλαση λιμενικών βιομηχανικών ζωνών. Η περίπτωση των αποθηκών καφέ στο ελεύθερο λιμάνι του Αμβούργου.» σελ 303-314

Παπαχριστοπούλου, Έλλη, «Μια εναλλακτική περιπλάνηση στις πραγματικότητες της πόλης: το παράδειγμα του Αμβούργου», διάλεξη, 2016, ΕΜΠ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Η περιοχή του HafenCity, αν και αποτελείται στην πλειοψηφία της από νέα κτίρια είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το παρελθόν της. Το λιμάνι έχει αφήσει ένα ανεξίτηλο αποτύπωμα στη δομή της περιοχής. Για την κατανόηση της, απαραίτητη καθίσταται μια ιστορική αναδρομή.

Το 1189 ο αυτοκράτορας Barbarossa χορήγησε στη τότε νεαρή πόλη του Αμβούργου απαλλαγή από δασμούς. Λίγο αργότερα το πρώτο λιμάνι του ποταμού εξελίχθηκε εκεί όπου η Alster συναντά τον Έλβα, πολύ κοντά στο σημερινό HafenCity. Το λιμάνι ήταν δυναμό για την ανάπτυξη της πόλης. Μέχρι τον 14ο αιώνα, το λιμάνι ήταν ήδη το πρώτο γερμανικό κέντρο μεταφόρτωσης μεταξύ των θαλασσών της Βόρειας και Βαλτικής Θάλασσας. Οι πολίτες του Αμβούργου επωφελήθηκαν από το καθεστώς απαλλαγής από δασμούς. Τα εμπορεύματα από ωκεάνια πλοία μεταφέρθηκαν κατά μήκος των καναλιών σε μικρές φορτηγίδες τροφοδοσίας και η πόλη μεγάλωσε. Τον 17ο και τον 18ο αιώνα, οικοδομήθηκε ένα νέο οικοδομικό τετράγωνο στα κανάλια των νησιών Brook, Kehrwieder και Wandrahm, της περιοχής της σημερινής αποθήκης Speicherstadt. Το λιμάνι συνέχισε να αναπτύσσεται, ιδιαίτερα στο πίσω μέρος της περιοχής όπου βρίσκεται το HafenCity σήμερα. Κατά την εξέλιξη του λιμανιού κατασκευάστηκαν περαιτέρω λιμενικές λεκάνες: το Sandtorhafen η πρώτη λιμνοθάλασσα, το Grasbrookhafen μεταξύ 1872-81, το Magdeburger Hafen (1872), το Brooktorhafen (1880) και Baakenhafen (1887). Προκειμένου να προστατευθούν οι λιμενικές εγκαταστάσεις από τις πλημμύρες, το προηγούμενως χαμηλότατο έλημα αυξήθηκε σταδιακά σε τέσσερα έως πέντε μέτρα πάνω από τη στάθμη της θάλασσας. Μια διαδικασία που συνεχίζεται ακόμα στο HafenCity σήμερα.

Για αιώνες, η έκρηξη στο λιμάνι προήλθε από την απαλλαγή από τους δασμούς που εξακολουθούσε να απολαμβάνει το Αμβούργο. Το 1871 η πόλη έγινε μέρος του Γερμανικού Ράιχ και έχασε αυτό της το προνόμιο, όμως το καθεστώς αφορολόγητων ειδών συνέχισε να υπάρχει μέσα σε μια από τις νησίδες των καναλιών, Brook, Kehrwieder και Wandrahm. Το νέο συγκρότημα αποθήκης είχε το δικό του ενεργειακό εφοδιασμό (το Kesselhaus, το παλιό λεβητοστάσιο είναι τώρα το πληροφοριακό κέντρο HafenCity) και η τελευταία τεχνολογία χρησιμοποιήθηκε για αποθήκευση και μεταφόρτωση εμπορευμάτων. Η περιοχή διαχωρίστηκε από το υπόλοιπο Αμβούργο με κανάλι (Zollkanal) και όποιος ήθελε να διασχίσει το κανάλι υποβαλλόταν σε τελωνιακό έλεγχο. Το Speicherstadt έγινε η καρδιά του συγκροτήματος αποθήκευσης εντός του «Freeport».

Για αρκετές δεκαετίες ο χώρος του HafenCity ήταν περιβάλλον για πρωτοφανή ανάπτυξη, ένα σημείο εστίασης για γεγονότα (συχνά παγκόσμιας) ιστορικής σημασίας. Ο Πρώτος και Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος άλλαξαν το πρόσωπο του λιμανιού για πάντα και η περιοχή έγινε ένα περιβάλλον για ναζιστικά εγκλήματα. Μετά το 1945, άρχισε σύντομα η ανοικοδόμηση. Η εφεύρεση του εμπορευματοκιβωτίου το 1956 επέφερε όμως μεγάλες αλλαγές. Οι υπάρχουσες λιμενικές λεκάνες κοντά στην πόλη ήταν πολύ μικρές και ρηχές για τα καινούργια, μεγαλύτερα πλοία μεταφοράς εμπορευματοκιβωτίων. Απαιτούνταν βαθιές, μεγάλες εκτάσεις νερού, μεγαλύτερη χωρητικότητα αποθήκευσης

HafenCity

Αρετή Κρασιώτη
Ελένη Γιαννακούλια
Ελένη Παπαευσταγγέλου
Ευδοκία Βάλη

Εικ.7 Βιομηχανικό Λιμάνι

Περιοχή Οικιστικής Ανάπτυξης

αλλά μικρότερα μήκη αποβάθρας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η νότια όχθη του Έλβα επιλέχθηκε ως χώρος για ειδικούς τερματικούς σταθμούς εμπορευματοκιβωτίων. Αν και οι λιμενικές λεκάνες και οι αποβάθρες στο Hafencity χρησιμοποιούσαν ακόμα συμβατικά πλοία και τα αγαθά αποθηκεύονταν, μεταποιοούνταν και εξακολουθούσε να παράγεται ενέργεια, η σημασία της περιοχής ως βιομηχανικού χώρου συνέχισε να μειώνεται. Τέλος, το 1997, η Γερουσία αποφάσισε να δημιουργήσει μια νέα πόλη, Hafencity, με σκοπό τον ριζικό μετασχηματισμό του λιμανιού και του βιομηχανικού χώρου που δεν χρησιμοποιείται.

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Η μητροπολιτική περιοχή του Αμβούργου έχει σήμερα περίπου 1.8 εκατομμύρια κατοίκους. Ωστόσο, ο πληθυσμός της πόλης προβλέπεται να αυξηθεί και άλλο τα επόμενα χρόνια, οπότε δημιουργείται η ανάγκη στέγασης του νέου πληθυσμού. Για να καλύψει αυτή την ανάγκη για νέες κατοικίες η πόλη έχει δεσμευτεί να παράγει 10.000 νέες μονάδες κατοικίας το χρόνο. Όμως αυτά τα νέα διαμερίσματα οφείλουν να είναι μέρος του ήδη υπάρχον αστικού ιστού, καθώς αυτό υπαγορεύει η πολιτική "Mehr Stadt in der Stadt" (= Περισσότερη πόλη στην πόλη) που έχει υιοθετήσει η πόλη. Η ανάπτυξη της πόλης βασίζεται σε περισσότερη αστικοποίηση, μεγαλύτερη πυκνότητα και περισσότερες μικτές χρήσεις, ώστε η πόλη να γίνει βιώσιμη και πιο συμπαγής. Η εγκαταλελειμμένη βιομηχανική περιοχή του Hafencity με έκταση 387 στρέμματα είναι ιδανική για την περαιτέρω ανάπτυξη της πόλης. Η περιοχή υπάγεται σε πρόγραμμα ανάπλασης, με σκοπό τη δημιουργία κατοικιών, θέσεων εργασίας αλλά και χώρων αναψυχής. Υπολογίζεται πως μετά την ολοκλήρωση του έργου η πόλη θα έχει διευρυνθεί κατά 40%, ενώ θα δημιουργηθούν 45.000 θέσεις εργασίας, έως 7.000 κατοικίες και αναμένονται έως 14.000 κάτοικοι και 70.000 επισκέπτες την ημέρα. Εκτός των νέων κτηρίων το Masterplan προβλέπει την επανάχρηση ορισμένων βιομηχανικών κελυφών, π.χ. η Elbphilharmonie Concert Hall στην οροφή του Kaispeicher A και το International Maritime Museum στο κτήριο Kaispeicher B.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΕΡΓΟΥ

Για τη διαχείριση της ανάπλασης της περιοχής δημιουργήθηκε μια εταιρεία γνωστή ως Hafencity Hamburg GmbH, η οποία είναι υπεύθυνη για το κομμάτι γης στο Hafencity που ανήκει στην πόλη του Αμβούργου. Τα έσοδα από την πώληση της γης επενδύονται στις υποδομές της περιοχής, δηλαδή σε δρόμους, γέφυρες και δημόσιο χώρο (πάρκα,

πλατείες, περιπάτους). Η εταιρεία, που είναι θυγατρική της Free and Hanseatic City of Hamburg -Ελεύθερης και Χανσεατικής Πόλης του Αμβούργου, είναι ακόμη υπεύθυνη για την προετοιμασία των προς δόμηση χώρων αλλά και για την επικοινωνία και τις δημόσιες σχέσεις. Η Hafencity Hamburg GmbH συνεργάζεται με το Δήμο του Αμβούργου και το Υπουργείο Ανάπτυξης ενώ παράλληλα υπάρχει ο ακόλουθος καταμερισμός εργασιών:

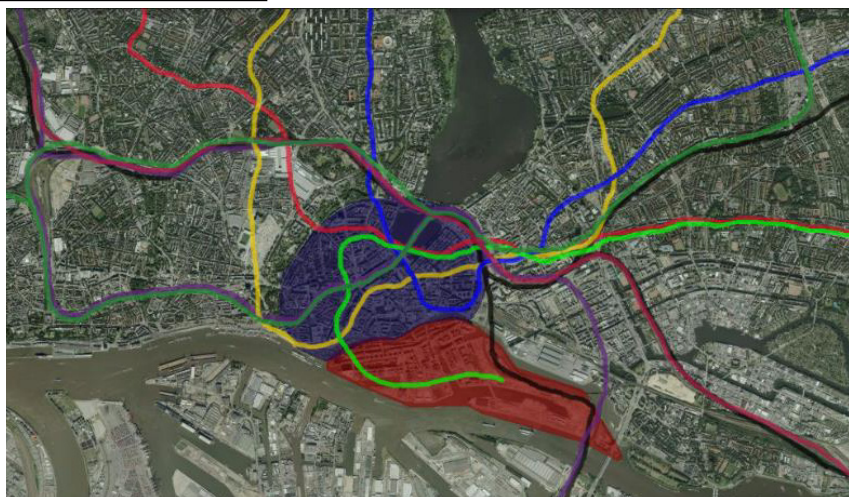
- Οι αγοραπωλησίες γης εγκρίνονται από την επιτροπή γης,
- Τα χωροταξικά σχέδια εγκρίνονται από την Επιτροπή Αστικής Ανάπτυξης (αποτελούμενη σε μεγάλο βαθμό από εκπροσώπους κοινοβουλευτικών και τοπικών αρχών) και επεξεργάζονται από την ομάδα εργασίας Hafencity του Υπουργείου Αστικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
- Οι επιτροπές για πολεοδομικούς διαγωνισμούς αλλά και αυτούς των δημόσιων χώρων περιλαμβάνουν εκπροσώπους του Υπουργείου Αστικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, του περιφερειακού συμβουλίου, της Hafencity Hamburg GmbH και πολιτικών και ανεξάρτητοι αρχιτέκτονες

Καθώς η εταιρεία ανήκει στην πόλη του Αμβούργου, η πόλη είναι σε θέση να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα και ποιότητα του έργου ανάπτυξης της περιοχής.

ΣΥΝΔΕΣΙΜΟΤΗΤΑ

Όσον αφορά τη συνδεσιμότητα του Hafencity, συνδέεται μέσω της πράσινης (U4), της μπλε (U1) και της κίτρινης (U3) γραμμής του μετρό με το κέντρο της πόλης και τα υπόλοιπα σημεία της. Παράλληλα, μέσω του σταθμού του τρένου (μαύρη γραμμή) συνδέεται με προάστια του Αμβούργου. Την περιοχή εξυπηρετούν και πολλές γραμμές λεωφορείου, όπως και ferry-boat, που αναλαμβάνουν τη σύνδεση της περιοχής μέσω του ποταμού Έλβα.

Εικ.9 Χάρτης Συγκοινωνιών

ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

1. Elbphilharmonie (Η Φιλαρμονική)

Πρόκειται για τη Φιλαρμονική του Αμβούργου. Είναι ένα νέο κτίριο που χτίστηκε στις όχθες του ποταμού Έλβα και εγκαινιάστηκε στις αρχές του 2017. Χρειάστηκε περίπου δέκα χρόνια για να ολοκληρωθεί και στην ουσία εκφράζει τη διττή φύση του Αμβούργου: από τη μία το στίλ των αποθηκών του παλιού λιμανιού κι από την άλλη το υπερσύγχρονο στίλ μιας πόλης που ισορροπεί ανάμεσα στην παράδοση και το μέλλον. Έχει ύψος 110 μέτρων, και στεγάζει Μεγάλη Αίθουσα Συναυλιών 2100 θέσεων, μικρή αίθουσα με 550 θέσεις, ξενοδοχείο 244 δωματίων, 45 διαμερίσματα, καταστήματα, εστιατόρια, μικρά καφέ και χώρους στάθμευσης. Τη διαχείριση του κτηρίου και των δραστηριοτήτων του έχει ο δήμος του HafenCity.

2. Μουσεία της Speicherstadt

Σε αντιδιαστολή με το νέο HafenCity έρχεται η παλιά Speicherstadt, ο «αποθηκευτικός χώρος» της πόλης. Η περιοχή των αποθηκών βρίσκεται στο λιμάνι του Αμβούργου και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα συμπλέγματα αποθηκευτικών χώρων σε ολόκληρο τον κόσμο. Χτίστηκε μεταξύ του 1883 και 1927 και λειτουργούσε σαν ελεύθερη τελωνειακή ζώνη. Οι αποθήκες είναι πολύώροφα κτίρια που αποπνέουν μία νεο-γοτθική αρχιτεκτονική με κόκκινα τούβλα στη εξωτερική τους πρόσοψη, πύργους, κόγχες και τζαμαρίες. Από το 2009 πολλά κτίρια της περιοχής βρίσκονται υπό ανάπλαση και στόχος των αρχών είναι η μετατροπή ορισμένων εξ' αυτών σε μουσεία. Βέβαια ένα μεγάλο μέρος των κτιρίων διατηρούν την αρχική τους ιδιότητα.

3. Hafencity University (Πανεπιστήμιο του Hafencity)

Το νέο Πανεπιστήμιο του Hafencity είναι γνωστό ως University Of The Built Environment And Metropolitan Development (HCU) και ειδικεύεται στους τομείς Αρχιτεκτονικής, Πολεοδομίας, Πολιτικών Μηχανικών και άλλα. Προέκυψε από την ένωση σχολών τεσσάρων τμημάτων από τρία άλλα Πανεπιστήμια της πόλης του Αμβούργου. Ιδρύθηκε την 1η Ιανουαρίου του 2016 και αποτελεί μέρος του masterplan της ανάπλασης του Hafencity.

4. Πλατεία μπροστά από το Πανεπιστήμιο του Hafencity

Στην περιοχή μπροστά από το Πανεπιστήμιο έχει διαμορφωθεί μια πλατεία που λειτουργεί ως χώρος συνάθροισης και έχει ενεργοποιήσει το σημείο της πόλης όλες τις ώρες της ημέρας.

5. Marco Polo Terraces

Πρόκειται για ένα πάρκο που βρίσκεται στην όχθη του ποταμού Έλβα. Πήρε το όνομά του από το Marco Polo, τον πιο γνωστό Βενετό έμπορο και εξερευνητή του 13ου αιώνα, προκειμένου να τονιστεί η ιδιότητα του Αμβούργου ως εμπορικού λιμανιού και ως συνδετήριου κρίκου με τον υπόλοιπο κόσμο. Άνοιξε στο κοινό το 2007. Έχει έκταση περίπου 595 μ² και αποτελεί χώρο αναψυχής με πράσινες νησίδες και ξύλινες εξέδρες. Πήρε το όνομα "terrace" λόγω του αμφιθεατρικού σχεδιασμού του.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ 2016	HAFCEN CITY	ΑΜΒΟΥΡΓΟ
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ		
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	2.319	1.883.930
ΚΑΤΩ ΤΩΝ 18 ΕΤΩΝ %	14,4	15,9
65 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ %	11,5	18,5
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ %	17,6	15,7
ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ %	33,8	32,7
ΜΕ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΚΑΤΩ ΤΩΝ 18 %	51,6	48,9
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ	1.279	1.014.313
ΑΤΟΜΑ ΑΝΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟ %	1,9	1,8
ΜΟΝΟΜΕΛΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ %	46,9	54,4
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ ΜΕ ΠΑΙΔΙΑ %	18,4	17,6
ΜΟΝΟΓΟΝΕΙΚΑ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ %	18,3	26,1
ΕΚΤΑΣΗ ΣΕ ΚΜ2	2,4	755,3
ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΑΝΑ ΚΜ2	957	2.428
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ		
ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΜΕ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ	977	703.023
ΑΠΟ 15 ΕΩΣ 65 ΧΡΟΝΩΝ %	56	56,3
ΑΝΕΡΓΟΙ	28	70.429
ΑΠΟ 15 ΕΩΣ 65 ΧΡΟΝΩΝ %	1,6	5,6
ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ	-	4.834
ΑΠΟ 15 ΕΩΣ 25 ΧΡΟΝΩΝ %	-	2,5
ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ ΑΝΕΡΓΟΙ	3	11.514
ΑΠΟ 55 ΕΩΣ 65 ΧΡΟΝΩΝ %	1,4	5,7
ΜΕΣΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΝΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ (2010)	81.470	35.567

Προφίλ Κατοίκων-Κοινωνική και Οικονομική Διαστρωμάτωση

Εικ.10 Elbphilharmonie

Εικ.11 Παλιές Αποθήκες Λιμανιού

Εικ.12 Πανεπιστήμιο του Hafencity

Εικ.13 Marco Polo Terraces

6. Lohsenpark

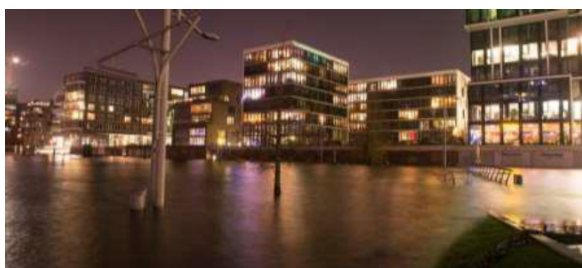
Πρόκειται για το μεγαλύτερο πάρκο (περ. 11 στρέμματα) στο κέντρο του Hafencity, το οποίο βρίσκεται στη μέση του αστικού ιστού, αποτελώντας έναν πράσινο πυρήνα. Είναι τμήμα της λογικής με την οποία έχει σχεδιαστεί ολόκληρη η πόλη του Αμβούργου, σύμφωνα με την οποία τοποθετούνται εκτεταμένα πάρκα σε περιοχές κατοικίας και γραφείων. Ο σχεδιασμός του ολοκληρώθηκε το 2010 και αποτελείται από πράσινο χώρο που διασχίζουν καμπύλα ή διαγώνια μονοπάτια, ενώ φιλοξενεί 20 είδη δέντρων, κάποια εκ των οποίων είναι εξωτικά.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Η πόλη καταγράφει τη μεγαλύτερη πλημμύρα της το 1962, λόγω της πίεσης που δέχτηκε ο ποταμός Έλβα από τα θαλάσσια ύδατα του νότιου πόλου. Αυτή η φυσική καταστροφή είχε ως αποτέλεσμα την διάλυση πάνω από 60.000 κατοικιών και το θάνατο 315 ανθρώπων, με τη στάθμη του νερού να αγκίζει τα 5,70 μέτρα, ύψος το οποίο ξεπερνά κατά 0,46 εκατοστά οποιαδήποτε προηγούμενη στάθμη του ύδατος. Με δεδομένα τα παραπάνω,

Εικ.14 Πριν την πλημμύρα

Εικ.15 Αποτελέσματα πλημμυράς

τέθηκαν σε εφαρμογή κανόνες ασφαλείας και έγινε λήψη των απαιτούμενων προληπτικών μέτρων, όπως για παράδειγμα η σμίκρυνση και ενδυνάμωση των αναχωμάτων. Το 2000 ξεκίνησε εκ νέου η ανάπτυξη της περιοχής του παλιού λιμανιού, Hafencity, η οποία δεν πληρούσε μέχρι τότε τους απαραίτητους κανόνες ασφαλείας, ούτε υπήρχαν τα αναχώματα.

Τα νέα κτίρια βρίσκονται 8 μέτρα πάνω από το επίπεδο της θάλασσας, ενώ κάτω από αυτά βρίσκονται χώροι στάθμευσης οχημάτων, επιπλέον, τα παράθυρα των κτιρίων είναι σχεδιασμένα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δέχονται την μεγάλη πίεση του νερού. Άλλη μια ασφαλιστική δεικλίδα των κτιρίων της πόλης, αποτελούν τα μεταλλικά διαφράγματα στις προσόψεις των κτιρίων για την προστασία των παραθύρων, αλλά και του εσωτερικού χώρου στην περίπτωση οποιασδήποτε ακραίας φυσικής καταστροφής (πλημμύρα). Ακόμη όμως και σε αυτήν την περίπτωση, η πόλη παραμένει λειτουργική, εφόσον οι υπόγειοι χώροι χωρίζονται σε επίπεδα, δίνοντάς τους την δυνατότητα απομόνωσης τους. Κατά αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η λειτουργικότητα των δημόσιων δρόμων, συνάμα και της υπέρβιας καθημερινής ζωής.

ΠΗΓΕΣ:

(<http://tvxs.gr/news/kosmos/i-klimatiki-allagi-allazei-tis-plimmyres-me-sobares-epiptoseis>)

(<http://www.hafencity.com/en/management/development-management-and-hafencity-hamburg-gmbh.html>)

(<https://gateway.hamburg.de/HamburgGateway/Service/Entry?sid=59>)

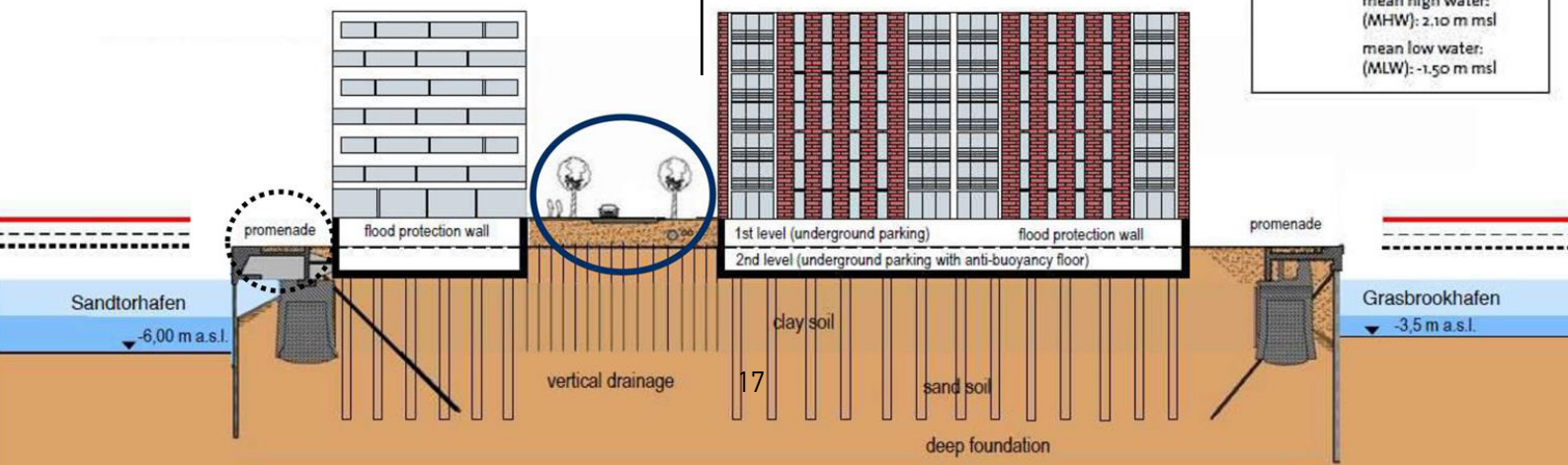
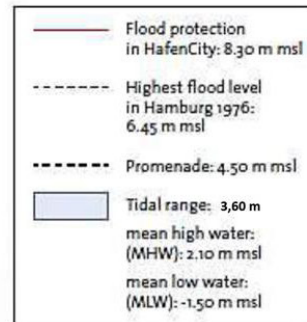
Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein, Hamburger Stadtteil-Profil 2016

Hafencity, 21st Century Urban Development and Transformation

Εικ.16 Χάρτης Σημείων Ενδιαφέροντος

Εικ.17 Μέρη σχεδιασμού Ενδιαφέροντος

ΓΕΝΙΚΑ

Το City Nord είναι μια από τις επτά συνοικίες της πόλης του Αμβούργου στη βορειοδυτική Γερμανία. Το 2016, σύμφωνα με το γραφείο εγγραφής κατοίκων, ο πληθυσμός ήταν 306.732 σε μια έκταση 57.5 km².

Η πόλη του Αμβούργου είναι η δεύτερη σε πληθυσμό μεγαλύτερη πόλη της Γερμανίας. Η ίδια η πόλη έχει 1.742.707 κατοίκους (Ιούνιος 2013), ενώ περίπου 5.000.000 άνθρωποι κατοικούν στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή. Το Αμβούργο επίσης είναι ένα από τα 16 γερμανικά ομόσπονδα κρατίδια και αποτελεί οικονομικό και πολιτισμικό κέντρο ολόκληρης της Βόρειας Γερμανίας. Έχει 2.302 γέφυρες, περισσότερες από όσες η Βενετία και το Άμστερνταμ μαζί. Είναι επίσης το μεγαλύτερο λιμάνι της Γερμανίας και ένα από τα μεγαλύτερα της Ευρώπης. Παρ' όλο που είναι το μεγαλύτερο λιμάνι της Γερμανίας, το Αμβούργο δεν είναι παραθαλάσσιο. Το διασχίζει ο ποταμός Έλβας, ο οποίος μετά από 80 χιλιόμετρα εκβάλλει στη Βόρεια Θάλασσα.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, καθώς η δεινή θέση του πολέμου ανακουφιζόταν, κατά τη διάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, έγινε εμφανής η μεγάλη ζήτηση για χώρους γραφείων. Οι κεντρικές περιοχές των περισσότερων γερμανικών πόλεων, ήταν πολύ μικρές για τις επιχειρήσεις και τις διοικήσεις τους, έτσι συνέβαινε και στο Αμβούργο. Σε πολλές περιπτώσεις, οι επιχειρήσεις χρειάστηκε να νοικιάσουν επιπλέον χώρους για τους υπαλλήλους τους. Έτσι, οι ζωτικοί χώροι των κέντρων των πόλεων μετατράπηκαν σε χώρους γραφείων. Υπό αυτές τις συνθήκες, πολλοί μεγάλοι όμιλοι αποφάσισαν να δημιουργήσουν νέα διοικητικά κτίρια. Κάποιες άλλες εταιρίες όμως που δεν είχαν αυτή τη δυνατότητα απειλούσαν πως θα απομακρυνθούν εάν δεν νοίκιαζαν νέα ή τα υπάρχοντα οικόπεδα. Διακυβευόταν, επομένως, η σημασία του Αμβούργου ως κέντρου εξυπηρέτησης, αλλά και ως οικονομικού κέντρου. Οι αρμόδιοι φορείς διέθεταν τις παρακάτω δύο επιλογές:

_Να συνεχίσουν να μεταβάλλουν σημαντικά το κέντρο της πόλης του Αμβούργου και να θυσιάσουν τη χρήσεις παλαιών κτιρίων, καθώς και ολόκληρες περιοχές κατοικίας προς όφελος των διοικήσεων.

_Ή να διανείμουν την κατασκευή νέων διοικήσεων (ένα είδος αποκέντρωσης).

Η παλιά οδός Ανατολής-Δύσης, (σήμερα γνωστή ως Ludwig-Erhard-Straße) είχε ήδη γίνει το πρώτο σημείο ανέγερσης μιας αλυσίδας μεγάλων κτιρίων με κύρια χρήση τις υπηρεσίες. Οι πολεοδόμοι είχαν εγκρίνει και την κατασκευή δύο μεγάλων κέντρων διοίκησης στην πόλη: 1. Τους ουρανοξύστες της Margarine Union Ag (αργότερα γνωστή ως Unilever) 2. Τα κτίρια του Deutscher Ring. Η εμπειρία που προέκυψε από τη δημιουργία αυτών των διοικητικών κέντρων στο κέντρο της πόλης έτεινε ενάντια σε περαιτέρω οικοδομικές άδειες αυτού του μεγέθους. «Τα διοικητικά κέντρα της Margarine Union ήταν το καλύτερο

CITY NORD

Αλκιβιάδης Οικονομίδης
Γιώργος Δρακονταειδής
Γιώργος Ταλιάκης
Ειρηναίος Στυλιανός
Παλαπάνης
Ισίδωρος Σπανολιός
Νεκτάριος Πισιμίσης

Εικ.18 Χάρτης Αμβούργου και Τοποθεσία City Nord

Εικ.19 Vattenfall

παράδειγμα που έδειξε πως ένα τέτοιου μεγέθους κτιριολογικό συγκρότημα καταστρέφει όχι μόνο τις καθιερωμένες δομές του κέντρου της πόλης, αλλά ταυτόχρονα καθιστά την πόλη εχθρική και συμβάλλει στη διάλυση του κέντρου της», δήλωσε ο Christian Farenholtz.

Το 1956, ο Werner Hebebrand ως Γενικός Διευθυντής πολεοδομικών μελετών του Αμβούργου, μετά από μία επίσκεψη στη Ν.Υόρκη, πήρε την απόφαση για την υλοποίηση ενός δεύτερου αποκεντρωμένου επιχειρηματικού κέντρου ως κέντρο ανακούφισης. Επομένως, οι εταιρείες και οι διοικήσεις τους θα έπρεπε να εγκατασταθούν σε ένα νέο “εμπορικό πάρκο”. Μέχρι το 1959, η ιδέα κρατήθηκε αυστηρά μυστική και αποτελούσε θέμα συζήτησης μόνο σε έναν κλειστό κύκλο.

Στις 14 Αυγούστου 1959, ο Hebebrand παρουσίασε στη Γερουσία του Αμβούργου τα κατασκευαστικά σχέδια ενός «νέου επιχειρηματικού χώρου για τον Kontorhäuser» στο τελευταίο βόρειο τμήμα της πόλης», που αποτελούσαν τμήμα αυτού που αργότερα ονομάστηκε ο «Αστικός Βορράς»- “City Nord”. Χρειάστηκαν δύο χρόνια για να ολοκληρωθεί το αναθεωρημένο σχέδιο. Για περισσότερο από ένα χρόνο, συνεχώς γίνονταν συζητήσεις εντός της διοίκησης σχετικά με το σχέδιο.

ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ)

Ο σχεδιασμός του City Nord στα τέλη της δεκαετίας του 1950 επηρεάστηκε μεταξύ άλλων και από τη διδασκαλία της «Χάρτας των Αθηνών» (1933) του Le Corbusier. Η οποία για σχεδόν 30 χρόνια, είχε θέσει πρότυπα σύμφωνα με το δόγμα «φως, αέρας, ήλιος» και το τετραμερές λειτουργικό διαχωρισμό «διαβίωσης, εργασίας, αναψυχής, μεταφοράς». Επίσης επειδή υπήρξε έντονη ταυτοποίηση των χρηστών με το κτίριό τους, μεταδίδονται μέσα από το City Nord και οι αρχές του δομισμού (στρουκτουραλισμού). Μέσα από αυτό το ευέλικτο αστικό πλαίσιο, δόθηκε στους εργολάβους η ευκαιρία να εφαρμόσουν διαφορετικές προσεγγίσεις για το κτίριο γραφείων.

Εκείνη την εποχή, η αυτοματοποίηση της επιχείρησης γραφείων ήταν ακόμα στις αρχές σύλληψής της, κάτι που οδήγησε στην ποικιλία λύσεων που συναντάμε και σήμερα στο City Nord. Το Σχέδιο Εφαρμογής «D100» του 1961, δημιούργησε το νομικό πλαίσιο για την κατασκευή του City Nord. Αυτό, προσδιόρισε τους κανονισμούς και τους συντελεστές της περιοχής με βάση τους στόχους που είχαν τεθεί ήδη από το 1959.

Το City Nord προγραμματίστηκε με τα κτίρια γραφείων για τρεις ομάδες εταιρειών της εποχής, τα οποία χώρισαν τη φάση κατασκευής σε τρία τμήματα. Το ανατολικό τμήμα δημιουργήθηκε στην πρώτη φάση κατασκευής, το δυτικό τμήμα στη δεύτερη και το βόρειο τμήμα στην τρίτη φάση. Τα παραπάνω κτίρια γραφείων συγκεντρώθηκαν γύρω από την κεντρική ζώνη στο κέντρο της βορεινής πόλης. Το κύριο πλαίσιο ήταν μια κύρια αψίδα κλεισίματος - το Überseering - και το City Nord Park ως συνέχεια του πάρκου βόρεια της πόλης του Αμβούργου.

Ένα σημαντικό μέρος του σχεδιασμού ήταν η περιοχική πρασίνου. Προκειμένου να ανταποκριθούν στην ιδέα της “πόλης γραφείων στο πράσινο”, οι νέοι ιδιοκτήτες ήταν υποχρεωμένοι να διατηρήσουν τουλάχιστον το 35% της γης για πράσινες εκτάσεις (αργότερα μειώθηκαν στο 25%). Για τον σχεδιασμό του εξωτερικού χώρου έπρεπε να αναπτυχθεί ένα σχέδιο ελεύθερων χώρων.

ΚΤΙΡΙΑ

Τα κτίρια της περιοχής χρονολογούνται στις δεκαετίες του '60 και του '70. Έντονη είναι η επιρροή του μοντέρνου κινήματος και του ορθολογισμού, αφού όπως προαναφέρθηκε, έχουν σχεδιαστεί με γνώμονα την “Χάρτα των Αθηνών” του Le Corbusier. Τα κτίρια, παρόλο που έχουν μεγάλο όγκο και ύψος, τοποθετούνται στον χώρο με έμφαση στην ανάδειξη των πράσινων χώρων στην περιοχή. Στο σύνολό τους τα κτίρια αυτά έχουν περάσει μία τουλάχιστον φάση ανακαίνισης και ανανέωσης στις δεκαετίες του 1990 και 2000. Επίσης στις μέρες μας χτίζονται νέα κτίρια, χωρίς όμως να είναι πολλά σε αριθμό (όπως το Holiday Inn).

Τα αρχιτεκτονικά γραφεία που έχουν πραγματοποιήσει έργο στην περιοχή είναι γερμανικά με έδρα (όπως προκύπτει και από τον ακόλουθο πίνακα) κυρίως στο Αμβούργο, με μερικά από αυτά να είναι μεγαλύτερα και διεθνή. Παραδείγματα τέτοιων γραφείων είναι το GMP (Gerkan, Marg and Partners), το οποίο συμμετείχε στο σχεδιασμό σημαντικών έργων, όπως το Berlin Hauptbahnhof (2006), το Shanghai Oriental Sports Center (2011), το Estádio Nacional Mané Garrincha (2013) και το Arena da Amazônia, Manaus Brazil (2014). Στο City Nord είχε αναλάβει το σχεδιασμό του κτιρίου 26. Bürohaus Ü35 (πρώην Shell).

Αντίστοιχη θέση κατέχει το γραφείο του Arne Jacobsen ο οποίος σχεδίασε το 1.Vatternfall. Είναι από τα πρώτα κτίρια γραφείων που ανεγέρθηκαν στην περιοχή εν έτει 1969. Συμπαγείς και λιτοί όγκοι τοποθετούνται παράλληλα σε κοινό άξονα, αφήνοντας γύρω τους εκτεταμένες επιφάνειες πρασίνου. Το κτίριο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα στην περιοχή.

Το εν λόγω κτίριο αποτελεί μία σύνοψη στην ιστορία του City Nord, αφού δημιουργήθηκε προκειμένου να αποσυμφορηθεί το κέντρο του Αμβούργου στεγάζοντας εκεί μεγάλες εταιρείες, όπως πρότεινε η “Χάρτα των Αθηνών”, ενώ σήμερα θεωρείται ξεπερασμένο σχεδιαστικά λόγω της απομόνωσής του από τη γύρω περιοχή και τον ιστό της πόλης μέσω των πράσινων ζωνών που δε χρησιμοποιούνται. Έχουν υπάρξει δύο φάσεις ανανέωσης και ανακαίνισης του κτιρίου με την τελευταία να είναι το 2004.

ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ City Nord

Στο City Nord στεγάζονται σήμερα πάνω από 300 εταιρείες και επιχειρήσεις. Μερικές εκ των οποίων είναι οι:

- _Alliance Germany
- _ Edeka,
- _ ERGO Group
- _GKL Common class lotting of the countries
- _Hansa Invest
- _ Hewlett-Packard
- _ HDI insurance
- _ Imtech Germany
- _ Innogy
- _ ITERGO
- _ Leonardo hotels
- _LOTTO Hamburg
- _ Nordmetall
- _Offshore Wind Farm North Sea One
- _Postbank, Senvion, Tchibo
- _ Telecom Germany
- _Vattenfall Europe
- _ Vestas Wind Systems
- _ Victoria Insurance κ.ά.

Οι ίδιες οι εταιρείες που στεγάζονται στο συγκρότημα διαχειρίζονται κατά κύριο λόγο το City Nord. Το 1999, εκπρόσωποι ορισμένων από αυτές τις εταιρείες προέβησαν σε μια ομαδοποίηση και δημιουργία μιας κοινοπραξίας, και ένα χρόνο αργότερα δημιουργήθηκε η "Grundigentümer- Interessengemeinschaft City Nord GmbH" (=Ομάδα συμφερόντων κτηματιών του City Nord). Στόχος της ήταν η ενδυνάμωση του City Nord ως τοποθεσία «πλούσια σε ανάπτυξη και στόχους σε βάθος χρόνου» και «η βελτίωση της ζωής των κατοίκων αυτής». Από τις 16 Οκτωβρίου 2015 η εταιρεία λειτουργεί με την επωνυμία "GIG City Nord GmbH".

Η GIG αποτελεί μια ομάδα η δράση της οποίας έχει στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων όλων των εταιρειών που βρίσκονται στο City Nord – ιδιοκτητών και ενοικιαστών – και που υποστηρίζουν το έργο της. Σύμφωνα με τις διακηρύξεις της GIG, η επωνυμία πλέον δεν αναφέρεται στον τίτλο του «κατόχου» (κτηματία), αλλά μπορεί να θεωρηθεί ως παιχνίδι με την αγγλική λέξη gig (αγγλικά: λέμβος, αμάξιο).

Μέχρι σήμερα, η GIG έχει αποτελέσει βασικό μοχλό στην περαιτέρω ανάπτυξη του City Nord, με τη δημιουργία σχολείων και τη διοργάνωση εκδηλώσεων και δράσεων, κυρίως πολιτιστικού περιεχομένου.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ City Nord

Με την πάροδο των χρόνων, οι πιέσεις που ασκήθηκαν στο City Nord άλλαξαν σημαντικά. Για αυτό και οι ενέργειες που προωθούνται σε επίπεδα αρχιτεκτονικής, τεχνολογίας και καινοτομίας, προσαρμόζονται ώστε να μπορέσουν να απαντήσουν στις εξελισσόμενες απαιτήσεις.

Η υιοθέτηση μιας πιο «οικολογικής» προσέγγισης στην κατασκευή ήταν μια από αυτές τις ενέργειες. Σύμφωνα με τον Jutta Blankau, γεροϋσιαστή Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Περιβάλλοντος, σήμερα το «City Nord είναι μια σημαντική τοποθεσία για το Αμβούργο - και ένα εξαιρετικό παράδειγμα βιώσιμης ανάπτυξης». Οι εταιρείες που στεγάζονται στο City Nord προσπαθούν εδώ και χρόνια να αντιμετωπίσουν τα θέματα της ενεργειακής απόδοσης και της βιωσιμότητας που αντιμετωπίζει το συγκρότημα, και για αυτό έχουν επενδύσει εκατομμύρια στα κτίριά τους. Αυτές οι επενδύσεις περιλάμβαναν εκτενείς ανακαινίσεις αλλά και εκ νέου ανεγέρσεις, χρησιμοποιώντας καινοτόμες τεχνολογίες που βελτιώνουν την ενεργειακή απόδοση των κατασκευών. Φωτισμός με λάμπες LED για εξοικονόμηση ενέργειας έχουν χρησιμοποιηθεί σε πολλά κτίρια, ενώ έξυπνα κεντρικά συστήματα ελέγχου διαχειρίζονται τη ροή ενέργειας σε κάποια, με αποτέλεσμα να παρέχεται μόνο η πραγματικά απαιτούμενη ποσότητα για τη θέρμανση και τον κλιματισμό των χώρων ή για την παροχή νερού.

Η πράσινη πολιτική αποτελεί σήμερα κεντροβαρικό σημείο της ανάπτυξης του City Nord ως μοντέλο μιας «πόλης γραφείων στο πράσινο» («office city in the green») και μέσω marketing και προώθησης του συγκροτήματος που το καθιστά πιο ελκυστικό στις διάφορες εταιρείες, βελτιώνοντας την ανταγωνιστικότητά του στη ζήτηση εργασιακής στέγασης.

Στις αρχές της νέας χιλιετίας, ενώ το City Nord βρισκόταν σε εποχή παρακμής, πραγματοποιήθηκαν εκτενείς συζητήσεις μεταξύ μελετητών, πολιτικών και της GIG ώστε να ληφθούν οι απαραίτητες αποφάσεις για τη μελλοντική ανάπτυξη του συγκροτήματος. Το μοντέλο λειτουργίας του City Nord ως μια πόλη γραφείων δεν εγκαταλείφθηκε ποτέ. Παρ' όλα αυτά, έγινε λόγος για ενέργειες που θα αποτελούσαν κατά κάποιον τρόπο απόκλιση από την κατευθυντήρια αρχή του City Nord: Συζητήθηκε η κατασκευή περισσότερων κατοικιών, αλλά και η ανάπτυξη περισσότερων και μεγαλύτερων δημόσιων χώρων πρασίνου. Έτσι, το 2008 πραγματοποιήθηκε μελέτη για το master plan του City Nord, που

1. Vattenfall	8. Lotto Hamburg, GKL	15. DEA Deutsche Erdoel AG	22. Tchibo (ehem. IBM)
2. Haus der Wirtschaft	9. Holiday Inn Hamburg - City	16. Silberling	23. Tchibo
3. Bürohaus "Ü8"	10. Deutsche Telekom	17. EDEKA - Zweitgebäude	24. Tchibo (Erweiterung)
4. SIGNAL IDUNA	11. Leonardo Hotel Hamburg City Nord	18. EDEKA	25. Telefónica Germany
5. SIGNAL IDUNA - Erweiterung	12. Zentrale Zone	19. Bürohaus Ü35 (ehem. Shell)	26. Bürohaus Ü33
6. Allianz	13. Kita City Nord	20. Projektentwicklung Ü30 - Ipanemav	27. Hewlett Packard
7. Projektplanung Boarding House	14. ERGO	21. Deutsche Postbank	28. Fernkältewe

Εικ.20 Αφαιρετικός Χάρτης City Nord

Λίστα Κτιρίων

#	Τοποθεσία	Ιδιοκτησία	Αρχιτέκτονας	Ανέγερση Ανακαίνιση
1	Überseering 12	Eigentümer: Vattenfall Europe Business Services GmbH	Jacobsen, Weitling Assoc., Kopenhagen	1966-69, 1995-2000, 2002-04
2	Überseering 10	NORDMETALL – Verband der Metall- und Elektroindustrie e.V.	Weber, München	1966-67, 2001-04
3	Kapstadtring 10	NORDMETALL – Verband der Metall- und Elektroindustrie	Weber, München	1966-67, 2001-04
4	Kapstadtring 7	SIGNAL IDUNA	GRS Reimers Architekten (Elmshorn)	2014-2016
5	Kapstadtring 8	SIGNAL IDUNA	Langer & Urban, Hamburg	1968-70, 2001
6	Kapstadtring 5	SIGNAL IDUNA	Langer & Laarmann, Hamburg Arbeitsgemeinschaft mit Bahlo, Köhnke, Stosberg & Partner	1978-79, 2001-02
7	Kapstadtring 2	Amundi	Schramm, Pempelfort, Grossner, Hamburg	1966-68, 2010-2012
8	Kapstadtring 1	ISARIA Wohnbau AG	Neve, Sprotte, Hamburg	1964-66, 2016-2018
9	Überseering 4	Dr. Helmut Greve Bau- und Boden-AG	Klimsch, Luckardt, Hamburg	1964-66, 1991
10	Kapstadtring 2 a	Union Investment	MPP	2015-2017
11	Überseering 2	Amundi	ksp Jürgen Engel Architekten	2014-2016
12	Mexikoring 1	Leonardo Hotels	Friedrich und Ingeborg Spengelin, Hamburg	1968-69, 1977-78
13	Mexikoring / Überseering	Prof. Dr. Helmut Greve, Ejendomsselskabet Nordtyskland Kommanditaktieselskab, HWS Vermögensverwaltung & Immobilien, Deutsche Immobilien AG	Friedrich u. Ingeborg Spengelin, Hamburg	1968-70, 1973-75, 1978-80
14	Manilaweg 1	Elbkinder Vereinigung Hamburger KitagGmbH	Gatermann + Schossig, Köln	2006, 2009
15	Überseering 45	ERGO Lebensversicherung AG	Spengelin, Loewe, Graaf, Schweger, Hamburg	1972-74, 1995-2011
16	Überseering 40	DEA Deutsche Erdoel AG	Schramm, Elingius, Hamburg	1974-77, 2007
17	Überseering 32/34	ERGO Lebensversicherung AG	Schweger + Partner, Hamburg	1991-95
18	New-York-Ring 13	NYR Immobilien GmbH & Co.KG	Lenz Planen + Beraten GmbH, Mainz	1972-74, 1996-97 2016
19	New-York-Ring 6	EDEKA AG	Wolske, Erler, Hamburg	1972-74, 1999-2009
20	Überseering 35	ERGO Lebensversicherung AG	Gerkan & Marg, Hamburg	1971-74, 2001-03, 2007-08
21	Überseering 30	Otto Wulff Bauunternehmung GmbH, Hamburg Team Gesellschaft für Projektentwicklung mbH, Christmann Gruppe	KBNK Architekten, Hamburg	ab 2017
22	Überseering 26	Deutsche Postbank AG	Pysall, Jensen, Stahrenberg u. Partner, Hamburg	1981-85, 1993-96, 1989-99, 2006-08
23	Überseering 18/24	OLYMP Vermögensverwaltung GmbH & Co. Dienstleistungs KG	Dissing & Weitling, Kopenhagen	1975-77, 2004-05
24	Überseering 18/24	maxingvest ag	Burkhardt + Partner, Basel	1975-77, 1997-99
25	Überseering 18/24	maxingvest ag	Bürgin, Nissen u. BSA – SIA – ETH, Basel	1986-88
26	Überseering 33 a	maxingvest ag	JHK Architekten, Utrecht	2001-03
27	Überseering 33	maxingvest ag	Bauabteilung Nixdorf Computers AG	1985-87, 2004-06
28	Überseering 16	maxingvest ag	Architektengemeinschaft Kiessler + Partner, Steidle + Partner, Schweger + Partner, Hamburg	1989-91
29	Überseering 14	14 Gesellschafter	-	1968-73, 1974-82

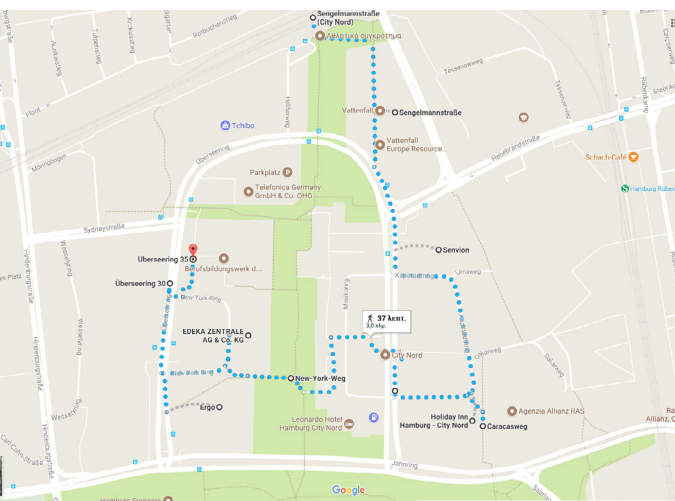
πραγματευόταν τον εμπλουτισμό των χρήσεων γης, και επικεντρωνόταν στην ανάπτυξη της κεντρικής ζώνης του συγκροτήματος.

Η νέα οικοδομική δραστηριότητα που πραγματοποιείται έκτοτε, πέρα από τις ανακαινίσεις των υπάρχοντων κτιρίων, περιλαμβάνει την κατασκευή ενός μεγάλου ξενοδοχείου αλλά και τη δημιουργία ενός συμπλέγματος μικτών χρήσεων εργασίας και κατοικίας. Το τελευταίο έργο είναι το μεγαλύτερο σε κλίμακα αυτή τη στιγμή στο City Nord, και φαίνεται να εντάσσει δυναμικότερα την κατοικία στο συγκρότημα. Αποτελεί δε ένα σημαντικό δείγμα του ρόλου που έχει η αρχιτεκτονική παραγωγή στο City Nord, είτε μέσω αναθέσεων ή διαγωνισμών, με την οποία έχουν καταπιαστεί αρχιτεκτονικά γραφεία από όλο τον κόσμο, όπως MVRDV, KBNK Architects, Schweger + Partner, Gatermann + Schossig, Gerkan, Marg and Partner, Siegfried Wolske, Peter Erler, κ.ά. Τα τελευταία 15 χρόνια, η οικοδομική δραστηριότητα είναι πολύ έντονη - σχεδόν όλα τα κτίρια του City Nord έχουν ανακαινιστεί, εκσυγχρονιστεί και είναι σχεδόν πλήρως μισθωμένα, με μόνο το 3% περίπου να είναι κενό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, επιπλέον, το City Nord αποτελεί εδώ και χρόνια τόπο φιλοξενίας μιας πληθώρας πολιτιστικών/πολιτισμικών εκδηλώσεων. Μέσα από την προώθηση της τέχνης και του πολιτισμού με διάφορα δρώμενα όπως συναυλίες, καλλιτεχνικές δράσεις και εκθέσεις, φεστιβάλ και αγώνες, γίνεται η προσπάθεια αναζωογόνησης και αλλαγής της εικόνας της πόλης. Τέλος, μια νέα γραμμή μετρό, το U5, βρίσκεται σε στάδιο ανάπτυξης: Η διαδρομή του U5 θα συνδέσει τα προάστια του Bramfeld, του Steilshoop και του Barmbek-Nord με δίκτυο ταχείας διέλευσης, ενώ θα έχει συνδέσεις με τις στάσεις Rübentkamp και Sengelmannstraße και τελικά θα φτάσει στη δυτική πλευρά του City Nord, «ανοίγοντας» ακόμα περισσότερο το συγκρότημα στην πόλη.

Διαφαίνεται, λοιπόν, ότι το City Nord επιζητά να ξεφύγει από περασμένα πρότυπα και τις οικονομικο-κοινωνικές διαδικασίες που καθόρισαν την ανάπτυξή του, και τείνει να επικρατήσει η τάση μίξης των χρήσεων σε ενόπτες περισσότερο ενταγμένες στο ευρύτερο αστικό περιβάλλον. Κάτι που αντικατοπτρίζεται στην αρχιτεκτονική παραγωγή του συγκροτήματος, που θέλει να ανατρέψει τις σχεδιαστικά ξεπερασμένες τάσεις του παρελθόντος, ενώ οι δράσεις σε συνολικό επίπεδο καθρεφτίζουν την ανάγκη προσαρμογής και ανταπόκρισης στις νέες απαιτήσεις του εργασιακού τομέα σε ένα πλαίσιο σχεδιασμού μιας «βιωσιμότερης» και «ανθεκτικότερης» πόλης.

Εικ.21, 22 Χάρτες Προτεινόμενης Διαδρομής

STEILSHOOP

Στην περιοχή Steilshoop του Αμβούργου τη δεκαετία του 1960 έλαβε χώρα το πρόγραμμα εγκατάστασης συγκροτημάτων κατοικίας (η υλοποίηση του προγράμματος έλαβε χώρα το διάστημα 1969-1975).

Το πρόγραμμα δημιουργίας οργανωμένης κατοικίας του Steilshoop αποτέλεσε απάντηση στις αυξανόμενες ανάγκες στέγασης που είχαν δημιουργηθεί στην πόλη του Αμβούργου τη δεκαετία του 1960 και λειτούργησε σαν ένα πειραματικό πρότυπο σχέδιο και για άλλες περιπτώσεις όπου παρουσιάζονταν αντίστοιχες ανάγκες.

Η περιοχή αυτή βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της μητροπολιτικής περιοχής του Αμβούργου και γειτνιάζει με μια μεγάλη περιοχή πρασίνου. Η υλοποίηση του σχεδίου αυτού με βάση τους στόχους που εξαρχής τέθηκαν αντιμετώπισε έντονη κριτική και παρά τις αλληπάλληλες προσπάθειες αναπλάσεων και παρεμβάσεων καλλωπισμού που έγιναν μέσα στις επόμενες τρεις δεκαετίες στην περιοχή, ποτέ δεν μπόρεσε να λειτουργήσει σαν ελκυστικός προορισμός για τα μεσαία κοινωνικά στρώματα που ήταν και ο βασικός αρχικός στόχος. Ήδη η δεκαετία του 1970 κύλησε με βασικό χαρακτηριστικό τη σταδιακή μείωση του πληθυσμού της πόλης του Αμβούργου αν και η ζήτηση για κατασκευή νέας κατοικίας σημείωνε διαρκή άνοδο (είχαμε περίπου 10000 νέα διαμερίσματα κάθε χρόνο κατά τη δεκαετία του '70).

Από τη δεκαετία του '80 κιόλας τα διαμερίσματα δεν κρίνονταν ελκυστικά παρότι εξαρχής ο σχεδιασμός είχε προβλέψει αρκετές ανέσεις (διαμερίσματα με χώρους που αντιστοιχούσαν στο μέσο όρο της εποχής, περιορισμός της κυκλοφορίας ανάμεσα στα τετράγωνα, πεζόδρομοι, παιδικές χαρές, χώροι πρασίνου και δενδροφυτεύσεις ανάμεσα στα τετράγωνα κλπ.). Το γεγονός ότι επρόκειτο για αμιγή περιοχής κατοικίας με πολύ περιορισμένη μίξη χρήσεων (έστω και με κάποιες υποτυπώδεις άλλες υποδομές) και η απόσταση της περιοχής από το κέντρο χωρίς την απαιτούμενη πρόβλεψη καλής προσβασιμότητάς της, ήταν ίσως οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους το εγχείρημα απαξιώθηκε στην πορεία.

Άλλα βασικά μειονεκτήματα ήταν η ομοιομορφία των κτιρίων, ο κακός φωτισμός κάποιων σημείων, προβλήματα στις κοινωνικές υποδομές, τα μικρά τούνελ που είχαν κατασκευασθεί για την είσοδο στους εσωτερικούς χώρους των τετραγώνων και που αποτελούσαν εστίες επικινδυνότητας και από ένα σημείο και έπειτα η εγκατάλειψη και η υποβάθμιση κάποιων διαμερισμάτων. Το βασικότερο ίσως στοιχείο που οδήγησε την περιοχή στην υποβάθμιση ήταν η έλλειψη σύνδεσής της με το μετρό της πόλης.

Έγιναν στη συνέχεια διάφορες προσπάθειες για την αναβάθμιση της περιοχής και ακολουθήθηκαν διαφορετικές μέθοδοι κάθε φορά, με αποτελέσματα που όμως ποτέ δεν υπήρξαν αρκούντως ικανοποιητικά με βάση τις εκάστοτε επενδύσεις.

Αρχικά έγινε προσπάθεια για τη διαφήμιση των διαμερισμάτων και των πλεονεκτημάτων που προσφέρουν. Στη συνέχεια επιλέχθηκε ένα τετράγωνο όπου δοκιμάστηκε ένα νέο μοντέλο αποφάσεων για τη βελτίωση της ποιότητας και των συνθηκών διαβίωσης μια περιοχής κατοικίας.

Υλικό από την 3η εξαμηνιαία έκθεση πεπραγμένων του επιστημονικού – ερευνητικού προγράμματος ΙΚΥΔΑ 2007 «Επιπτώσεις μεγάλων διοργανώσεων στη χωρική δομή και στην οργάνωση μητροπολιτικών περιοχών. Η περίπτωση της Αθήνας και του Αμβούργου»
Επιστημονικός υπεύθυνος ελληνικής ομάδας:
Κωνσταντίνος Σερράος, Καθηγητής ΕΜΠ
(βλ. site: <http://www.arch.ntua.gr/node-resources/854#3235>)

Εικ.23 Αποψη κεντρικού «μεσαίου άξονα» πεσών»

Εικ.24 Εσωτερική άποψη εμπορικού κέντρου

Ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτών των νέων μεθόδων που ακολουθήθηκαν ήταν η προσπάθεια δημιουργίας σχημάτων συναπόφασης με τη συμμετοχή κατοίκων και εκπροσώπων της περιοχής έτσι ώστε να εντοπίζονται αμεσότερα τα προβλήματα και να διαπιστώνεται το κατά πόσο μπορούν και οι κάτοικοι να συμμετέχουν όχι μόνο στις αποφάσεις αλλά και στην υλοποίηση των λύσεων που τελικά προκρίνονται. Μέσα από συνεντεύξεις έγινε προσπάθεια να αναδειχθούν οι επιμέρους ανάγκες των νοικοκυριών σε όλα τα επίπεδα, τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, τι θα πρότειναν οι ίδιοι για λύσεις και αν και με ποιους τρόπους θα ήταν διατεθειμένοι να συμμετέχουν σε αυτές. Επιδίωξη ήταν η διαμονή διαφορετικών ηλικιακών και επαγγελματικών ομάδων στην περιοχή ώστε να αυξηθεί η ποικιλομορφία.

Πάντως τα προβλήματα παρέμειναν σε ότι αφορά την εικόνα της περιοχής, την αυξημένη

εγκληματικότητα και το ποσοστό ανοίκιστων διαμερισμάτων. Γενικώς προέκυψε το ζήτημα του κατά πόσο μπορεί να είναι ελκυστική η δημόσια κατοικία από τη στιγμή που σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα από την κατασκευή της εγείρονται τόσο πολλά προβλήματα. Διατέθηκαν αρκετά χρήματα για τουλάχιστον μια δεκαετία και ήδη από το 1986 δημιουργήθηκε ειδικός σχεδιαστικός νόμος για την περιοχή.

Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω ενεργειών είχαμε βελτίωση σε κάποια σημεία της περιοχής αν και κάποια άλλα οικοδομικά τετράγωνα παρέμειναν υποβαθμισμένα. Επίσης σε μια επόμενη φάση είχαμε τη συμμετοχή στις επενδύσεις καθώς και στο δικαίωμα αγοράς εταιριών από χώρες εκτός Γερμανίας με χαρακτηριστικό παράδειγμα εταιρία real estate των ΗΠΑ που πραγματοποίησε αγορές και αναπλάσεις στην περιοχή. Σήμερα συνεχίζεται η προσπάθεια αναγέννησης της περιοχής με βάση το μοντέλο HID που παρουσιάζεται παρακάτω, δεδομένου ότι οι χρηματοδοτήσεις από το κράτος έχουν ελαχιστοποιηθεί (λόγω διαφορετικών προτεραιοτήτων), ενώ ταυτόχρονα μέσα από συζητήσεις που ξεκίνησαν τη δεκαετία του '80 με βάση το

Εικ.25 Steilshoop 2010, Γενική διάταξη συγκροτήματος κατοικίας

παράδειγμα και του Steilshoop, πραγματοποιήθηκε δημόσιος διάλογος για κριτική για τα μεγάλα project δημόσιας κατοικίας της δεκαετίας του '60.

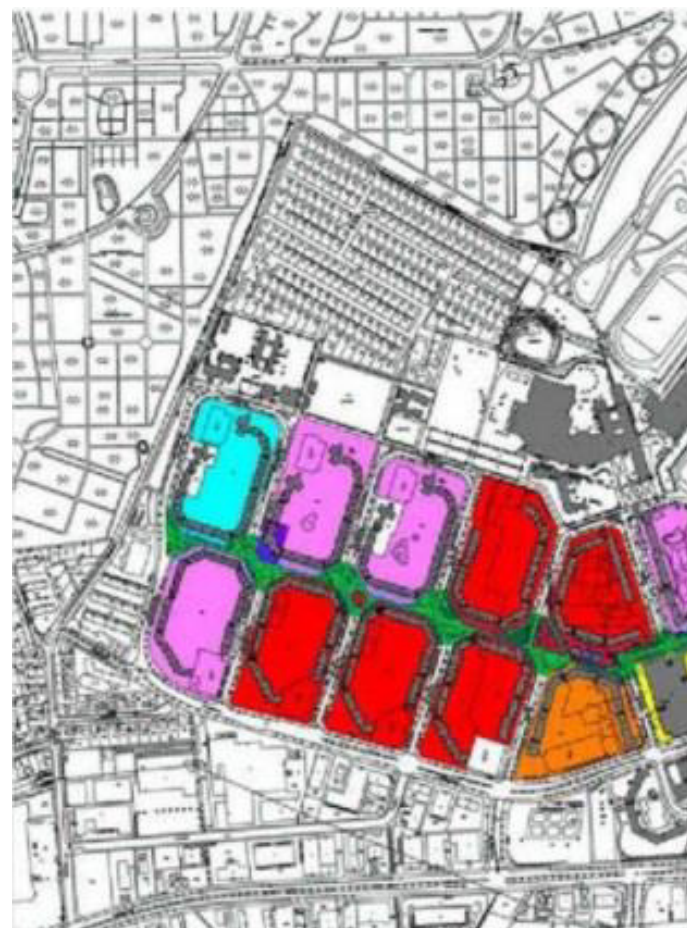
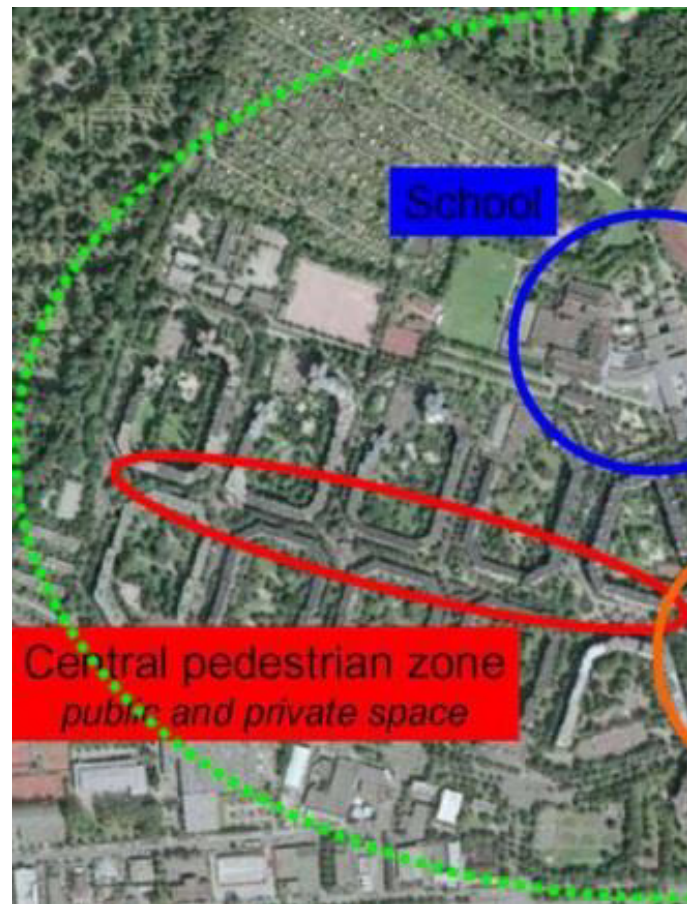
Με βάση την κριτική αυτή τα μεγάλα και εκτενή προγράμματα κατασκευής περιοχών αμιγούς κατοικίας αποτελούν απευκταίες επιλογές, ενώ θα πρέπει να προωθούνται πιο συμμετοχικοί τρόποι για διαμόρφωση και διαχείριση πιο ευέλικτων προγραμμάτων δημιουργία οργανωμένης κατοικίας.

Προσπάθειες αισθητικής και οικιστικής αναβάθμισης της περιοχής του Steilshoop έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια, και νέα σχήματα κάνουν την εμφάνισή τους στον τομέα των αναπλάσεων σε εμπορικές περιοχές της πόλης. Εξαιρετικό ενδιαφέρον έχει η επιδίωξη εφαρμογής ενός μοντέλου που χρησιμοποιείται για την ανάπλαση και ανάπτυξη εμπορικών και επιχειρηματικών περιοχών σε περιοχές κατοικίας με τις ανάλογες βέβαια προσαρμογές.

Ήδη από το 2007 έχει τεθεί σε εφαρμογή το Housing Improvement District (HID) πειραματικά σε ένα κομμάτι της περιοχής Steilshoop, κατ' αναλογία του Business Improvement District (BID). Το μοντέλο BID μεταφέρθηκε από τις χώρες της Βόρειας Αμερικής στην Ευρώπη στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και αφορούσε στην άμεση εμπλοκή εταιριών του ιδιωτικού τομέα στα προγράμματα ανάπλασης (τόσο στο κομμάτι της κατασκευής όσο και της διαχείρισης). Το κρατίδιο του Αμβούργου ήταν το πρώτο στη Γερμανία που υιοθέτησε νομοθεσία που επιτρέπει τη δημιουργία BID σε ζώνες εμπορίου και υπηρεσιών της πόλης. Τα προγράμματα αυτά χαρακτηρίζονται από διαμόρφωση του δημοσίου χώρου (των δρόμων, των πεζοδρομίων και άλλων υποδομών, καλλωπισμοί κλπ.) στην περιοχή της εμπορικής οδού με τη χρήση υλικών υψηλής ποιότητας, καθημερινή φύλαξη των δρόμων, συντήρηση, καθαρισμό και διαφήμιση του όλου προγράμματος.

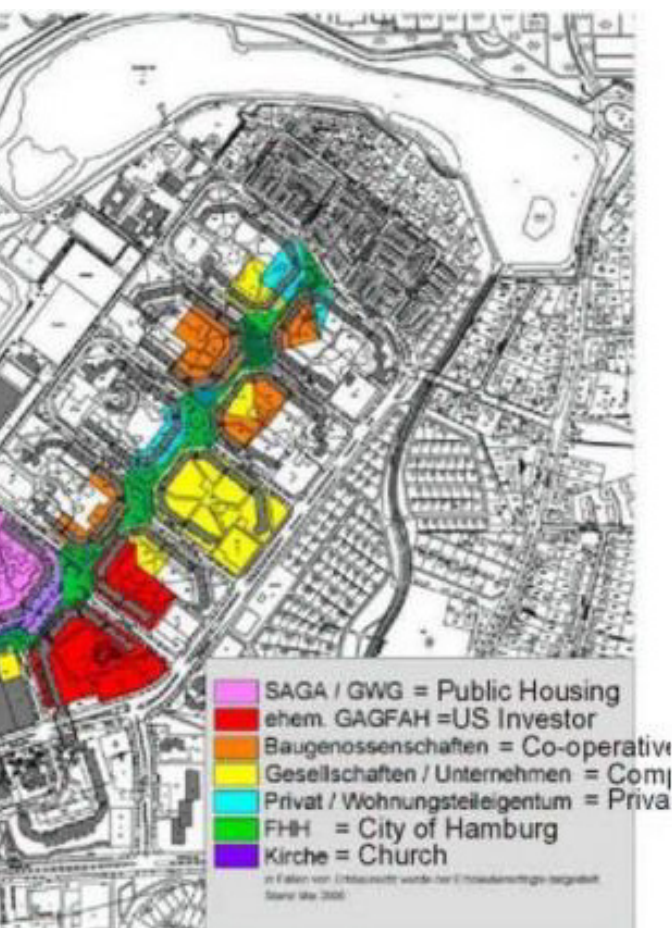
Το σχήμα περιλαμβάνει την υποχρεωτική συμμετοχή όλων των ιδιοκτητών και ενοικιαστών των εμπορικών καταστημάτων εφόσον προηγουμένως το σχέδιο της ιδιωτικής εταιρίας έχει παρουσιαστεί και ψηφιστεί από τους ενδιαφερόμενους (απαιτείται συναίνεση τουλάχιστον του 15% των ιδιοκτητών και ταυτόχρονα μέχρι 30% αρνητικές ψήφους). Δημιουργείται μηχανισμός φορολόγησης των καταστημάτων, η περιοχή οριοθετείται αυστηρά και το πρόγραμμα τίθεται σε ισχύ για 5 χρόνια υπό την ευθύνη της ιδιωτικής εταιρίας που το έχει αναλάβει (η οποία εισπράττει και τα αντίστοιχα έσοδα φορολόγησης).

Στο σχήμα αυτό είναι τίθεται το μεγάλο ερώτημα το πως και το αν θα πρέπει να παραχωρείται η αξιοποίηση και η εκμετάλλευση του δημοσίου χώρου σε ιδιωτικές εταιρίες και τι περιορισμούς οι ίδιες μπορεί να θέτουν στους πολίτες σε ότι αφορά την πρόσβαση σε αυτόν και τη χρήση του. Τα προγράμματα αυτά για να εφαρμοστούν κατ' αντιστοιχία σε περιοχές κατοικίας όπως προτείνεται (τα HID) χρειάστηκε αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου για τις περιοχές κατοικίας, κάτι που επιτεύχθηκε το 2007 (για το κρατίδιο του Αμβούργου και για την περίπτωση του Steilshoop) με πολύ μικρές προσαρμογές του μοντέλου BID στο νεοσύστατο HID (κυρίως στα ζητήματα της στάθμισης των ψήφων συναίνεσης).

Εικ1 Χάρτης της περιοχής του Steilshoop που δείχνει τους χώρους όπου εμπλέκεται η δημόσια και η ιδιωτική ιδιοκτησία (πεζόδρομοι, εμπορικό κέντρο και σχολείο) και όπου αναμένεται να δράσει το Housing Improvement District.

Έτσι η περιοχή του Steilshoop θα αποτελέσει προφανώς το πρώτο μοντέλο Housing Improvement District μετά μάλιστα από αρκετές απόπειρες ανάπλασης της περιοχής. Υπάρχουν μάλιστα εταιρίες κατασκευής δημόσιας κατοικίας που έχουν ενδιαφερθεί για τις σχεδιαζόμενες αναπλάσεις, ενώ το εγχείρημα έχει και την υποστήριξη τόσο διοικητικών όσο και πολιτικών φορέων. Το σχήμα περιλαμβάνει τους ιδιοκτήτες (που προσδιορίζουν τα έργα και τα σχήματα χρηματοδότησης) οι οποίοι μάλιστα συμμετέχουν στο σύνολό τους σε ένα εκ περιτροπής σύστημα, τους δημόσιους συνεταιίρους (που ασκούν την καθοδήγηση και τη χρηματοδότηση) και άλλους σχετικούς δρώντες (που συμβουλεύουν και εξειδικεύουν τις πολιτικές). Σε ότι αφορά το εν λόγω σχήμα υπάρχουν ακόμα αρκετά ζητήματα προς διευθέτηση και αρκετά ερωτήματα και κριτικές σε σχέση με την αποτελεσματικότητα και λειτουργικότητα που θα μπορεί να έχει.

Εκτενής παρουσίαση της ανάπτυξης της περιοχής του Steilshoop καθώς και λοιπών περιοχών ανάπτυξης οργανωμένης δόμησης έχει πραγματοποιηθεί στο Επιστημονικό άρθρο «Οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη. Η εμπειρία του Αμβούργου: Από τη δεκαετία του 1950 στο πέρασμα στον 21ο αιώνα» των Ευάγγελου Χ. Ασπρογέρακα, Δρ. Πολεοδομίας – Χωροταξίας, Καθηγητής – Σύμβουλος ΕΑΠ και Κωνσταντίνου Α. Σερράο Καθηγητή, ΕΜΠ στο επιστημονικό περιοδικό Αειχώροςⁱⁱ (τ16, σελ30, 2011)

Σημειώσεις:

i 3η εξαμηνιαία έκθεση πεπραγμένων Επιστημονικού – ερευνητικού προγράμματος ΙΚΥ-DA 2007 «Επιπτώσεις μεγάλων διοργανώσεων στη χωρική δομή και στην οργάνωση μητροπολιτικών περιοχών. Η περίπτωση της Αθήνας και του Αμβούργου» i http://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_03.pdf

ii «Οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη. Η εμπειρία του Αμβούργου: Από τη δεκαετία του 1950 στο πέρασμα στον 21ο αιώνα» file:///C:/Users/FUJITSU/Downloads/aei-horos_173.pdf

Gängeviertel

Η περιοχή Gängeviertel αποτελεί σύμβολο στο κύμα διαμαρτυριών απέναντι στον εξευγενισμό πολλών γειτονιών του Αμβούργου. Πρόκειται για μια γειτονιά με ένα απόθεμα κενών κτηρίων κι ένα πολύπλοκο δίκτυο στενών δρόμων, ίχνη του ιστορικού της παρελθόντος ως γειτονιά εργατικής τάξης και περιοχή σύνδεσης του παλιού και νέου λιμανιού. Ένα σύνολο περίπου 12 ιστορικών κτηρίων, μεταξύ των οδών Valentinskamp, Caffamacherreihe και Speckstraße – γενέθλιος τόπος του συνθέτη Johannes Brahms – αγοράστηκε το 2008 από μια ολλανδική ιδιωτική αναπτυξιακή εταιρεία που σχεδίαζε την κατεδάφιση των περισσότερων, την αποκατάσταση των υπολοίπων και την ανέγερση συγκροτημάτων γραφείων και πολυτελών κατοικιών. Όμως η οικονομική κρίση καθυστέρησε αυτά τα σχέδια και τον Αύγουστο του 2009 η περιοχή καταλήφθηκε από περίπου 200 καλλιτέχνες κι ακτιβιστές με σκοπό την ανατροπή της αγοραπωλησίας και την προστασία της ιστορικής γειτονιάς. Σε σύντομο χρονικό διάστημα οι πρωτοβουλίες και οι καταληψίες μεταμόρφωσαν το Gängeviertel σε μια ζωντανή ανοιχτή κοινότητα. Με ονομασία το έξυπνο λογότυπο και λογοπαίγνιο «Komm in die Gänge»¹ (σημαίνει «Έλα στα στενοσόκακα» ή «Κάνε τα πράγματα να κινηθούν») δημιούργησαν ένα δίκτυο καλλιτεχνικής και κοινωνικής συμμετοχής και το Νοέμβριο του 2009 κοινοποίησαν το μανιφέστο «Not In Our Name, Marke Hamburg»² με το οποίο έθεταν τις αντιρρήσεις τους απέναντι στην τάση εξευγενισμού και city branding της πόλης τους και πρότειναν παράλληλα το πρότυπο μιας αυτοδιαχειριζόμενης, δημόσιας και ζωντανής γειτονιάς μέσω του πολιτισμού και της δημιουργίας. Η ανταπόκριση στις καλλιτεχνικές δράσεις κι εκδηλώσεις ήταν τόσο μεγάλη που τελικά η δημοτική αρχή υιοθέτησε μια στρατηγική διαπραγμάτευσης κι επιθυμία για τη δημιουργία ενός προγράμματος με κοινωνικές χρήσεις και πιο ευρείας αποδοχής από τους πολίτες οπότε και προχώρησε στην ανάκληση της αγοραπωλησίας, το Δεκέμβριο του 2009.

Μέχρι σήμερα το Gängeviertel και η ευρύτερη περιοχή αποτελεί πόλο έλξης για πληθώρα καλλιτεχνικών ομάδων και πολλά κενά κτήρια έχουν μετατραπεί σε στούντιο, γκαλερί κι εργαστήρια τεχνών· ένας νέος εναλλακτικός αστικός χώρος με έμφαση στον πολιτισμό έχει αναδειχθεί εκεί. Το φθινόπωρο του 2013 προτάθηκε – σε συνεργασία της πρωτοβουλίας με τη δημοτική αρχή – μία ευρεία αποκατάσταση των κτηρίων ξεκινώντας από το σύνολο επί της οδού Caffamacherreihe 43-49 – αποτελεί και έδρα της πρωτοβουλίας κι ολοκληρώθηκε το Φεβρουάριο του 2015. Το έργο της αποκατάστασης όλων των κτηρίων αναμένεται να ολοκληρωθεί σε διάστημα 8 ετών με κόστος περίπου 20 εκ. ευρώ και θα προσφέρει 80 διαμερίσματα χαμηλής μίσθωσης, καλλιτεχνικά στούντιο και εμπορικά καταστήματα και η διαχείριση των κτηρίων ανήκει στην πρωτοβουλία καλλιτεχνών και κατοίκων. Ο χώρος συγκέντρωσης και συζητήσεων βρίσκεται στην οδό Caffamacherreihe 43-49. Πλησιέστερη στάση μετρό Gänsemarkt.

Χρήσιμα links:

<http://das-gaengeviertel.info/en.html>

<https://nionhh.wordpress.com/about/>

<http://www.hamburg.de/gaengeviertel/caffamacherreihe-43-49/>

<https://www.facebook.com/gaengeviertel/?fref=ts>

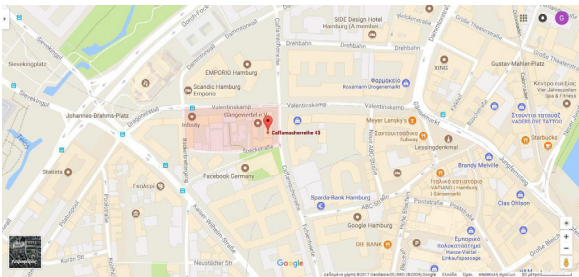
<https://www.youtube.com/watch?v=VC90vPW0d5U>

<https://www.youtube.com/watch?v=GjVB5GAFABI>

ΔΡΑΣΕΙΣ-ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Υλικό από τις 2η και 4η εξαμηνιαίες εκθέσεις πεπραγμένων του επιστημονικού-ερευνητικού προγράμματος IKYDA 2015 με τίτλο: «Νέες μορφές διακυβέρνησης και δημοκρατική νομιμοποίηση πολεοδομικών αποφάσεων. Πολιτικές Αστικού σχεδιασμού στο πλαίσιο πρωτοβουλιών και διαμαρτυριών της κοινωνίας των πολιτών». Ελληνική ομάδα ΕΜΠ: Κων. Σερράος, Καθηγητής ΕΜΠ (Επιστ. Υπεύθυνος), Ε. Ασπρογέρακος, Π. Βουλλέλης, Γ. Γκουμπούλου, Α. Χαζάπης και Γερμανική ομάδα Leibniz Universität Hannover: Prof. Dr. Othengrafen Frank (Επιστ. Υπεύθυνος), S. Krätzig, M. Sondermann, M. Levin-Keitel, P. Steffenhagen. (βλ. site <http://www.arch.ntua.gr/node-resources/854#3249>)

Επιμέλεια παρόντος υλικού:
Γεωργία Γκουμπούλου

<https://www.google.gr/maps/place/Caffamacherreihe+43,+20355+Hamburg,+%CE%93%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CE%AF%CE%B1/@53.5552577,9.9817766,17z/data=!3m1!4b1!4m5!3m4!1s0x47b18f1713c3b6db:0xeefed387e5ed59cd!8m2!3d53.5552577!4d9.9839653>

Park Fiction και Plan Bude, γειτονιά St.Pauli

Η περιοχή St. Pauli στο Αμβούργο παρουσιάζει μια μακρά παράδοση ως τόπος έκφρασης δικαιωμάτων κι αντιδράσεων σε θέματα διακυβέρνησης κι αστικής ζωής από πρωτοβουλίες πολιτών και κινημάτων πόλης και η συνείδηση της πολλαπλότητας αποτελεί σημαντικό συστατικό στοιχείο του τόπου που οδηγεί στη συλλογική της υπεράσπιση απέναντι σε επενδυτικές επιλογές και κεντρικούς σχεδιασμούς. Δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού του τοπικού ακτιβισμού³ που είναι άμεσα συνυφασμένοι με αυτή την ιστορική γειτονιά, ήδη από τη δεκαετία του '80, αποτελούν η διαμόρφωση του Park Fiction και το πρόγραμμα Plan Bude.

Gängeviertel, Caffamacherreihe 43-49

Το Park Fiction αποτελεί παραδειγματική έκφραση του «δικαιώματος στην πόλη» μέσα από τη διεκδίκηση ενός δημοσίου χώρου από πρωτοβουλίες κατοίκων και συλλογικοτήτων και μια χαρακτηριστική εφαρμογή από κάτω προς τα πάνω (bottom up) συμμετοχικού σχεδιασμού. Πρόκειται για ένα εγχείρημα που ξεκίνησε το 1994 ως έκφραση της διαφωνίας των κατοίκων απέναντι σε μια μεγάλη και δαπανηρή ανάπτυξη - κατοικιών και κτηρίων γραφείων- που είχε δρομολογηθεί με τη συνεργασία της δημοτικής αρχής σε μια έκταση, ιδιαίτερα προνομιάς θέσης δίπλα στη λιμενική ζώνη. Αντί αυτής όμως και ως αποτέλεσμα μιας μεγάλης και πρωτότυπης εκστρατείας αντίδρασης -με άμεση κατάληψη και χρήση του ως ελεύθερο δημόσιο χώρο- που οργανώθηκε από ένα ευρύ κι έξυπνο δίκτυο της τοπικής κοινωνίας, αναπτύχθηκε μέσω συμμετοχικών διαδικασιών ένας υπαίθριος πράσινος χώρος με καθιστικά και δραστηριότητες για όλους - από παιδιά μέχρι και ζώα. Αυτό το δίκτυο οργάνωσε μια παράλληλη σχεδιαστική διαδικασία, δημιουργώντας πλατφόρμες ανταλλαγής ιδεών κι επιθυμιών ανάμεσα σε ανθρώπους διαφορετικής κουλτούρας -μουσικούς, ιερείς, παιδιά, καλλιτέχνες, κατοίκους, επαγγελματίες, καταληψίες, κ.ά.- και με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους δράσεων -διαλέξεις, ομιλίες, συζητήσεις, προβολές ταινιών και ντοκιμαντέρ, εκθέσεις. Το πάρκο τελικά ολοκληρώθηκε κι εγκαινιάστηκε το 2005 αλλά μέχρι και σήμερα εξελίσσεται⁴ και αποτελεί σημαντικό κοινωνικό πόλο κι αξιόλογο πεδίο έρευνας σχετικά με τις μεθόδους δικτύωσης κι ενεργοποίησης της βάσης των πολιτών σε θέματα διακυβέρνησης καθώς και ανάπτυξης κι εφαρμογής εργαλείων συμμετοχικού σχεδιασμού.

Ο χώρος και το σύνολο των κτηρίων προς αποκατάσταση

Παρόλο που το Park Fiction αποτέλεσε ένα συλλογικό και συμμετοχικό σχεδιαστικό επίτευγμα, υπήρξαν κάποια πρόσωπα-κλειδιά που συμμετείχαν ενεργά στο συντονισμό όλης αυτής της διαδικασίας και διαλόγου/διαπραγμάτευσης με τις επίσημες αρχές. Μεταξύ αυτών ο καλλιτέχνης Christoph Schäfer που ζει στην περιοχή και δραστηριοποιείται σε θέματα αστικής καθημερινότητας και στην παραγωγή χώρων που δέχονται αλλά και δημιουργούν «συλλογικές επιθυμίες» με ιδιαίτερη συνεισφορά κι ενδιαφέρον για τον ανεξάρτητο και συμμετοχικό αστικό σχεδιασμό ως τέχνη κι ως ακτιβισμό.⁵ Οι διαφορετικές μορφές και ποιότητες που δημιουργήθηκαν στο Park Fiction είναι ακριβώς το αποτέλεσμα της συνάντησης σε αυτόν το τόπο πολλών και ξεχωριστών επιθυμιών, οραμάτων, ιδεών, σχέσεων,

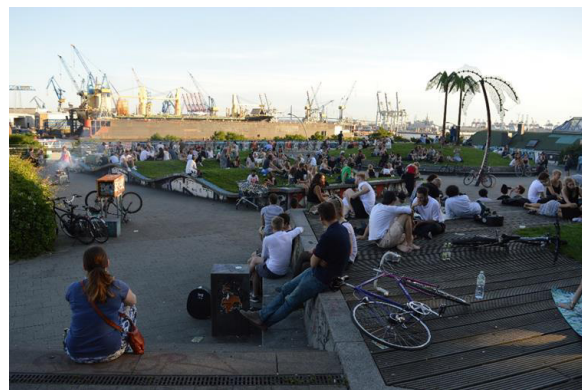
<https://www.google.gr/maps/place/Park+Fiction/@53.546238,9.9571056,15z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0xf76ca428119a0268!8m2!3d53.546238!4d9.9571056>

τροχιών κι εντέλει ανάδειξη της πολλαπλότητάς του· αυτής που προϋπήρχε αλλά μέσω των συλλογικών πρακτικών διαφορετικών κοινωνικών ομάδων, δρώντων υποκειμένων αυτού του τόπου, κατόρθωσε να λειτουργήσει ως κύριο συστατικό της ταυτότητάς του την οποία ακόμα συνεχίζει να μεταλλάσσει και να διαμορφώνει ως μια σχέση αμφίδρομη.

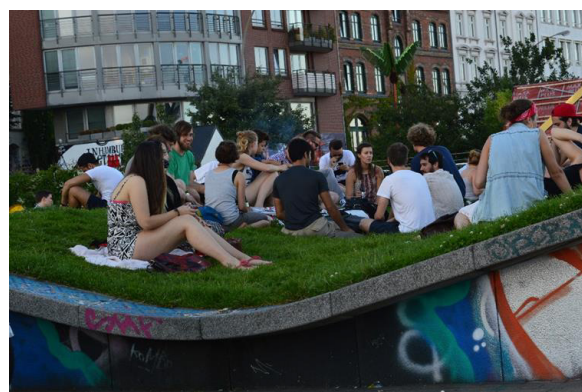
Συνέχεια των δράσεων για άμεση εμπλοκή και συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στις πολιτικές αστικού σχεδιασμού, την έκφραση άμεσης δημοκρατίας στο χώρο και προστασία της πολλαπλότητας του τόπου αποτελεί το πρόγραμμα Plan Bude (Σταθμός Σχεδιασμού) που από τον Οκτώβριο του 2014 συγκεντρώνει ιδέες, αναλύσεις και γνώμες για μια μεγάλη ιδιωτική ανάπτυξη στο κέντρο του St.Pauli, ένα πρώην συγκρότημα εργατικών κατοικιών στη γειτονιά Spielbudenplatz κι επί της διάσημης λεωφόρου Reeperbahn. Οι ενοικιαστές του συγκροτήματος οργανώθηκαν στην πρωτοβουλία με την επωνυμία «Ezzo Häuser» (κατοικίες ESSO) – έχουν ονομαστεί έτσι από έναν 24ώρης λειτουργίας σταθμό βενζίνης που υπήρχε εκεί – κι από το 2009, που αγοράστηκε το ακίνητο από μια ιδιωτική κτηματομεσιτική εταιρεία, αγωνίζονταν για να διασώσουν το συγκρότημα κατοικιών από την κατεδάφιση αλλά και κατ' επέκταση των υφιστάμενων κοινωνικών δομών. Σε συνέχεια μιας βεβιασμένης έξωσης – τον Δεκέμβριο του 2013 – και την τελική κατεδάφιση του συγκροτήματος οι διαμαρτυρίες εστίαστηκαν στην εξασφάλιση της επιστροφής τους στο νέο συγκρότημα που θα ανεγερθεί καθώς και σε προσπάθειες και δράσεις για την πραγματική συμμετοχή τους στη διαδικασία σχεδιασμού του. Σε δύο εμπορευματοκιβώτια (containers), τοποθετημένα ακριβώς έξω από το εργοτάξιο, το Plan Bude προσφέρει ένα μεγάλο εύρος σχεδιαστικών εργαλείων ώστε όλοι οι κάτοικοι και χρήστες της γειτονιάς να μπορούν να εμπλακούν στη διαδικασία σχεδιασμού της νέας προτεινόμενης ανάπτυξης.

Το Plan Bude αν κι αρχικά είχε ανατεθεί από την τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί παράγωγο του πλούσιου φάσματος διαμαρτυριών και αυτό-οργανωμένων κινημάτων βάσης του St. Pauli και η ιδέα του ξεκίνησε ως μια ανεξάρτητη πρωτοβουλία πολιτών που οραματίζονταν με διαφορετικό τρόπο την εξέλιξη κι ανάπτυξη στη γειτονιά τους σε σχέση με τα αρχικά επίσημα σχέδια των ιδιοκτητών κι επενδυτών γης και του δήμου και με κεντρικό σύνθημα: «Θέλουμε να πάρουμε το σχεδιασμό στα χέρια μας». Σχηματίστηκε λοιπόν μια διεπιστημονική ομάδα από έξι εκπροσώπους, που συνδύαζε σχεδιαστές, καλλιτέχνες, αρχιτέκτονες, ειδικούς πολιτισμού, DJs και εργαζόμενους στη γειτονιά, που ανέλαβε το συντονισμό και διαχείριση μιας πρότυπης συμμετοχικής διαδικασίας σχεδιασμού που απαίτησε τη συμμετοχή όλης της τοπικής κοινωνίας.

Με τη συνεργασία στη συνέχεια της δημοτικής αρχής και με φυσική παρουσία στο χώρο των πλέον κατεδαφισμένων κατοικιών Ezzo (Δεκέμβριος 2014), μέσω του χαρακτηριστικού container Plan Bude, ξεκίνησε μια διαδικασία σχεδιασμού βασισμένη στις αρχές της ανεξαρτησίας, έκφρασης των επιθυμιών και ανοικτότητας στην τοπική κοινωνία με εφαρμογή πρωτότυπων μεθοδολογικών εργαλείων που σκοπό είχαν να διευκολύνουν την επαφή και κατανόηση του χώρου (δημιουργία μακετών με πλαστελίνη ή κομμάτια lego για αντίληψη του όγκου) από τον χρήστη καθώς

Εικ.32 Park Fiction: γενική άποψη με το Palm tree Island

Εικ.33 Park Fiction: Flying Carpet

Εικ.36-39 Η διαδικασία είναι ανοικτή στο κοινό και μέσω της παρουσίασής και να σχολιάσουν προκειμένου να αναδιαμορφωθούν τα ζητούμενα και να και την πρόταση που θα υλοποιηθεί. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρόλος του Plan Bude είναι επιθυμία για συνεργασία

Σημειώσεις:

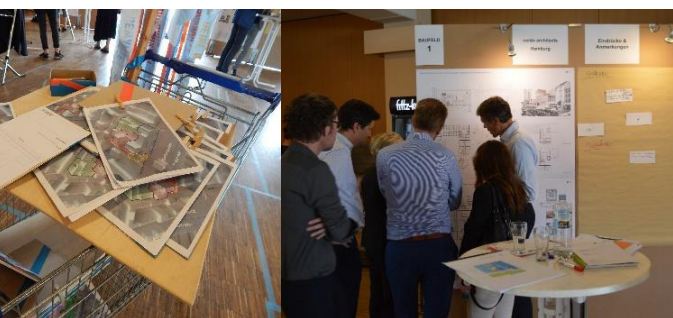
3. Παπαχριστοπούλου, Ε., (2016) 'Μια εναλλακτική περιπλάνηση στις πραγματικότητες της πόλης. Το παράδειγμα του Αμβούργου', Διάλεξη 9ου εξ., Σχολή Αρχ. Μηχανικών, Επ. Καθ. Σ. Σταυρίδης.
4. Τον Ιούνιο του 2013 μετονομάστηκε σε Gezi Park Hamburg προς συμπαράσταση των Τουρκικών κινημάτων πόλης για την ανάκτηση του πάρκου Gezi (<http://park-fiction.net/park-fiction-is-now-gezi-park-hamburg-16-06-2013>).
5. <http://christophschaefer.net/>
6. Γκουμπούλου Γ., Χαζάπης Α. (2017), Προσεγγίζοντας την πολλαπλότητα του τόπου μέσα από συλλογικές πρακτικές στην πόλη, εισήγηση στο 2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Marketing και Branding Τόπου που οργανώθηκε από το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και το Δήμο Λαρισαίων και διεξήχθη στη Λάρισα στο χρονικό διάστημα 31/03/2017-02/04/2017.
7. Η αποκωδικοποίηση του 'St.Pauli Code' αποκάλυψε ως επιθυμητά στοιχεία της ταυτότητας του τόπου τα εξής: α) Διαφορετικότητα πριν την ομοιομορφία, β) Κατασκευές/δομές μικρής κλίμακας, γ)Χαμηλός προϋπολογισμός πριν την πολυτέλεια, δ)Πρωτοτυπία/μοναδικότητα και αποδοχή, ε) Οικειοποίηση και ζωτικότητα, στ)Πειραματισμός και υποκουλτούρα και ζ) Ανοιχτοί χώροι χωρίς την πίεση της κατανάλωσης. (βλ: <http://planbude.de/st-pauli-code/>)
- 8 <http://planbude.de/planbude-planning-shack-english-summary/>
- 9 Νικητές του πολεοδομικού διαγωνισμού αναδείχθηκαν τα γραφεία NL-Architects και Bel-Architects.

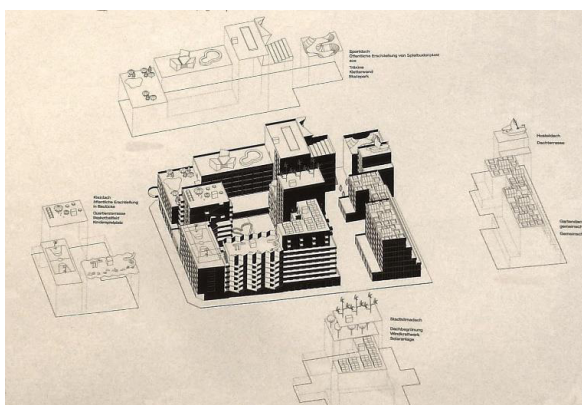
Εικ.34 To container

Εικ. 35 To container

των προτάσεων καλούνται όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη να παρατηρήσουν
 να προκύψει η προκήρυξη της Β' φάσης του διαγωνισμού που θα αναδείξει
 Plan Bude είναι συμβουλευτικός αλλά σε αυτή τη φάση δεν «εισκούστηκε»
 ορία και των τεσσάρων γραφείων, που αναδείχθηκαν, στην τελική πρόταση.

Εικ.40 το masterplan που ανέδειξε ο διαγωνισμός που
 στήριχθηκε στα αποτελέσματα του Plan Bude

και την εμπλοκή διαφόρων και διαφορετικών χωρίς περιορισμό
 σε χαρακτηριστικά όπως ηλικία, φύλο, εθνικότητα, θρήσκευμα,
 οικονομική κατάσταση· αρκεί να επιθυμούσαν κάτι για τη γειτονιά
 αυτήν. Ήδη από τον Αύγουστο του 2014 συλλεγόταν ένα εκτενές
 υλικό που οδήγησε σε μια πρώτη έκδοση «Plan Bude: The Ap-
 pendix B4. Results from the public planning process» και στην
 αποκωδικοποίηση του λεγόμενου “St.Pauli Code” που στην
 ουσία αποτελεί μια αναγνώριση των επιθυμητών -κι άρα προς
 προστασία- συστατικών στοιχείων της πολλαπλότητας του τόπου⁷.
 Κύριος απώτερος στόχος υπήρξε η ενσωμάτωση αυτού του
 υλικού κωδικοποιημένου πια στην προκήρυξη του διαγωνισμού
 τον οποίο συνδιοργάνωσαν ο δήμος, ο ιδιοκτήτης γης/επενδυτής
 και το Plan Bude. Τα «αντιμαχόμενα» μέρη κατέληξαν στην εξής
 συμφωνία σχετικά με τις χρήσεις γης⁸ : 40% κοινωνική κατοικία,
 20% εναλλακτικής μορφής/συνεργατική κατοίκηση, 40%
 διαμερίσματα προς ενοικίαση, 0% ιδιωτικά διαμερίσματα ή «con-
 dos», 0% εμπορικές αλυσίδες, χρήσεις αναψυχής και γειτονιάς
 για κοινωνικούς και πολιτιστικούς σκοπούς (π.χ. FabLab St. Pau-
 li, κοινωνική καντίνα), μερικά δώματα ελεύθερα για αθλητικές
 και ψυχαγωγικές δραστηριότητες (π.χ. basketball, skateboard-
 ing, τοίχος αναρρίχησης), κατά μήκος της Reeperbahn, μικρούς
 χώρους για επιχειρήσεις τύπου St. Pauli, ένα «δημόσιο μπαλκόνι»
 κι επιστροφή της γνωστής μουσικής σκηνής Molotow-Club.

Το καλοκαίρι του 2015 ολοκληρώθηκε ο διαγωνισμός για το
 σχέδιο γενικής διάταξης (masterplan)⁹ το οποίο είχε λάβει υπόψη
 του τα αποτελέσματα της εντατικής διαδικασίας συμμετοχικού
 σχεδιασμού από τον Αύγουστο 2014 μέχρι και τον Φεβρουάριο
 2015. Μέσα στο 2016 ολοκληρώθηκε και ο αρχιτεκτονικός
 διαγωνισμός και η επιτροπή επέλεξε τέσσερα αρχιτεκτονικά
 γραφεία να παρουσιάσουν τις ιδέες τους (Ιούλιος 2016). Σε αυτή
 τη φάση ο δήμος έχει πια αποχωρήσει και η ομάδα Plan Bude
 αποτελεί τη μόνη αντικρουόμενη πλευρά που μπορεί να «πιέσει»
 τον ιδιοκτήτη γης/επενδυτή. Στην επιτροπή δεν έχει ψήφο
 παρά μόνο συμβουλευτικό ρόλο και συνεχίζει τις προσπάθειές
 της με επόμενο στόχο τη συγκρότηση της κοινότητας που θα
 χρησιμοποιήσει το συγκρότημα. Είναι ενθαρρυντικό ότι τελικά
 επικράτησε η επιθυμία τόσο της ομάδας όσο και των κατοίκων
 για χρήση μορφών κοινωνικής κατοικίας και μεγάλο ποσοστό
 των παλαιών ενοίκων επιθυμούν να επιστρέψουν στο νέο πια
 συγκρότημα. Το ερευνητικό ενδιαφέρον σε αυτή τη μελέτη
 περίπτωσης αποτελεί η εξέλιξη μιας πρωτοβουλίας πολιτών κι
 ενός κινήματος από τα κάτω και οι τρόποι ενσωμάτωσης σε αυτή
 την εξελικτική πορεία των επίσημων μηχανισμών σχεδιασμού και
 διαπραγμάτευσης και η εντέλει μεταλλαγή της.

Χρήσιμα links:

- <http://park-fiction.net/park-fiction-introduction-in-english/>
- <http://park-fiction.net/publications-on-park-fiction/>
- <http://planbude.de/> & <https://www.facebook.com/planbude/>
- <http://www.initiative-esso-haeuser.de/> & <https://www.facebook.com/Initiative-Esso-H%C3%A4user-179458548756955/>
- <https://vimeo.com/97415195>
- <http://www.archdaily.com/776710/why-nl-architects-plus-bels-winning-proposal-for-hamburgs-st-pauli-wont-winyou-over-with-glossy-renders>
- http://www.rechtaufstadt.net/pb2017_gr.html
- http://wiki.rechtaufstadt.net/index.php/Introduction_to_Recht_auf_Stadt_Hamburg
- <http://www.empire-stpauli.de/english.php>
- <http://kulturenergiebunker.blogspot.gr/>
- <http://www.fablab-hamburg.org/>

Urban gardening στο Αμβούργο: Η περίπτωση του “Social Garden Keimzelle”, στη γειτονιά Karolinenviertel

Στη γειτονιά Karolinenviertel και σε τμήμα της πλατείας Öhlmühlenplatz μια ομάδα κατοίκων δημιούργησε το Μάιο του 2011 ένα μικρό συμμετοχικό κοινωνικό κήπο και λαχανόκηπο με την ονομασία Keimzelle10· αν και η αρχική τους επιθυμία ήταν η ανάπτυξη αστικής καλλιέργειας στην δημοτική έκταση και κενό χώρο της γεινιάζουσας παλιάς κρεαταγοράς «Rindermarkthalle» του St.Pauli – ο οποίος χώρος ήδη από τον Απρίλιο του 2009 αποτελούσε πεδίο διεκδικήσεων από ομάδες και πρωτοβουλίες κατοίκων σε αντίδραση απέναντι στα προτεινόμενα αναπτυξιακά σχέδια. Τελικά το κτηριακό συγκρότημα της παλιάς κρεαταγοράς δεν κατεδαφίστηκε αλλά το φθινόπωρο του 2014 εγκαινιάστηκε εκεί ένα νέο εμπορικό κέντρο. Ο κήπος αυτός είναι ανοικτός σε όλους, αποδεικνύει ότι η κοινωνική κηπουρική στην περιοχή είναι δυνατή και αναγκαία και παρά το μικρό του μέγεθος αποτελεί τόπο συνάντησης κι επικοινωνίας για κατοίκους αλλά κι απλούς περαστικούς που απλά θέλουν να χαλαρώσουν. Παράλληλα συμμετέχει σε ένα ενεργό δίκτυο διεκδίκησης δικαιωμάτων στην πόλη και εναλλακτικής αστικής διαβίωσης.

Χρήσιμα links

<https://www.google.gr/maps/place/Keimzelle/@53.5578823,9.9677596,17z/data=!4m5!3m4!1s0x0:0x208d0405d3556c7f18m2!3d53.5580835!4d9.9691019>
<http://keimzelle.rindermarkthalle.de/> & <http://keimzelle.rindermarkthalle.de/the-keimzelle-engl/>
<https://www.facebook.com/Keimzelle-121700431246854/>
<http://www.hamburg.de/stadtleben/4127050/urban-gardening/>
<http://wunschproduktion.rindermarkthalle.de/fragebogen/online-questionnaire/>
<http://www.gibbins.de/en/projekte/old-cattle-market-st-pauli>
<https://www.youtube.com/watch?v=CEPNOL7C89o>
<https://www.youtube.com/watch?v=CKPTjNheQE>

Εικ.41 Συνεργατικός λαχανόκηπος Keimzelle

Εικ.42 Συνεργατικός λαχανόκηπος Keimzelle

Εικ.43 Η γειτονιά Münzviertel

Η γειτονιά Münzviertel

Η γειτονιά Münzviertel (γειτονιά των νομισμάτων-λόγω του παλιού νομισματοκοπείου που υπήρχε) εκτείνεται στα νότια και νοτιοανατολικά της κεντρικής βιβλιοθήκης της πόλης και περικυκλώνεται από ένα πολύπλοκο δίκτυο σιδηροδρομικών γραμμών, γεφυρών, ανισόπεδων κόμβων και δρόμων ταχείας κυκλοφορίας, στοιχεία που δημιουργούν προβλήματα προσβασιμότητας, αναγνωσιμότητας και ταυτότητας αλλά και λειτουργίας χρήσεων, έλλειψης ελεύθερων και πράσινων χώρων και διαμόρφωσης δημοσίου χώρου. Ακόμα στην περιοχή στεγάζονται τα μεγαλύτερα δημόσια κοινωνικά ιδρύματα της πόλης: ένα καταφύγιο αστέγων κι ένα κέντρο φιλοξενίας εξαρτημένων από ουσίες ατόμων.

Το Münzviertel υπήρξε μέρος ενός προγράμματος «ενεργής αστικής ανάπτυξης» στο Αμβούργο (Aktive Stadtteilentwicklung), μία όπως λεγόταν «θεματική περιοχή» (Themengebiet), μεταξύ 2005-2008¹¹ ενώ ήδη από το 2002 υπήρχε μια συνέργεια μεταξύ κατοίκων και καλλιτεχνών της γειτονιάς με διάφορες δράσεις κι εκδηλώσεις να πραγματοποιούνται στον αστικό χώρο. Το κοινό τους όραμα και η επιθυμία τους για μια διαφορετική προσέγγιση στον τρόπο ανάπτυξης και ζωής στη γειτονιά, τους ένωσε σε μια πρωτοβουλία για τη διεκδίκηση του αστικού μετασχηματισμού της Münzviertel με κύριο σκοπό την προβολή και διατήρηση του εγγενούς δυναμικού της: τέχνη, κοινωνικές σχέσεις και εκπαίδευση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Günter Westphal στην παρουσίαση του προφίλ της πρωτοβουλίας τους: «Με αυτή την προσέγγιση προχωράμε στο δρόμο του μετασχηματισμού μας σε μια συμμετοχική γειτονιά “από κάτω”, όπου ο σχεδιασμός δεν θα είναι ισχυρός σαν το “Θείο Πατέρα” και δεν θα εφαρμόζεται από “πάνω προς τα κάτω”, αλλά θα περιλαμβάνει ισότιμα κι αυτούς που αφορά. Γιατί πιστεύουμε ότι μόνο όταν δίνεται η ευκαιρία στους κατοίκους να συμμετέχουν υπεύθυνα στο σχεδιασμό του τόπου τους τότε μόνο δημιουργείται η ταυτοποίηση των ανθρώπων με αυτόν». Ο Günter Westphal είναι ιδρυτικό μέλος της πρωτοβουλίας, κάτοικος της γειτονιάς που τη διερευνά καλλιτεχνικά εδώ και 13 χρόνια· η κεντρική ιδέα του έργου του αφορά την αναζήτηση της παρεμβατικής δύναμης της τέχνης στους δημόσιους, κοινωνικούς και πολιτικούς χώρους.

Σημειώσεις:

11 <http://www.muenzviertel.de/downloads/Themengebiet-Mnz-viertel.pdf>

12 <http://werkhaus-muenzviertel.de/index.html>

13 <http://www.wearenext.org/>

14 <http://www.urbanista.de/>

15 <http://www.nexthamburg.de/>

16 <http://www.hamburg.de/sozialmonitoring/>

Το Werkhaus Münzviertel ¹² αποτελεί ένα πιλοτικό πρόγραμμα που διαχειρίζεται η πρωτοβουλία Münzviertel για τη διασύνδεση εκπαίδευσης, τέχνης και κοινωνικού ακτιβισμού. Σε ένα παλιό κτήριο της γειτονιάς έχει δημιουργηθεί ένας χώρος κοινωνικής πρόνοιας για νέους/ες έως 27 ετών – που είναι ή κινδυνεύουν να μείνουν άστεγοι – που προσφέρει τη δυνατότητα για βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους και των προοπτικών σταδιοδρομίας και τους υποστηρίζει στην κοινωνική τους ένταξη. Το πιλοτικό αυτό σχέδιο περιλαμβάνει την ιδέα της εκμάθησης των διαδικασιών παραγωγής και βασίζεται στην έννοια του Bauhaus: Παραλληλισμός της καλλιτεχνικής και χειροτεχνικής κατάρτισης. Μέσω της αυτονομίας, της συμμετοχής και της εργασίας από κοινού σε καλλιτεχνικά έργα και χειροτεχνήματα οι νέοι/ες ενεργοποιούνται κι αποκτούν κίνητρα για να στηρίξουν τη ζωή τους μόνοι τους και να κατακτήσουν σημαντικά στοιχεία όπως αξιοπιστία, υπευθυνότητα και καθημερινή δομή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η περιοχή διαθέτει ένα μεγάλο κτηριακό απόθεμα σε παλιά και κενά κτήρια κι αποτελεί πεδίο διεκδίκησης από διάφορες και διαφορετικές πλευρές που κυρίως διαφωνούν στο αναπτυξιακό της «όραμα». Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διεκδίκηση του χώρου ενός παλιού κι εγκαταλειμμένου σχολείου από συλλογικότητες της περιοχής με σκοπό τη διάσωσή του από την κατεδάφιση και την αποτροπή ανέγερσης στον ευρύτερο χώρο, επιφανείας 8,5 στρμ, συγκροτημάτων κατοικιών. Η κατάληψη είχε διάρκεια περίπου 2 ετών και τον Οκτώβριο του 2015 σε εφαρμογή δικαστικών εντολών αλλά και της φθίνουσας συμμετοχής των κατοίκων στα θέματα διεκδίκησης το ακίνητο εκκενώθηκε και τα συγκροτήματα κατοικιών κατασκευάστηκαν.

Χρήσιμα links

<http://www.muenzviertel.de/blog/>

<http://www.muenzviertel.de/blog/?p=2218>

<http://www.werkhaus-muenzviertel.de/>

<http://www.muenzviertel.de/downloads/Themengebiet-Mnzviertel.pdf>

<https://www.hbk-immoo.de/muenzstrasse>

<http://koze.in/>

<https://www.welt.de/regionales/hamburg/article159034583/Linkes-Zentrum-KoZe-kommt-Raenumung-zuvor.html>

<http://www.zeit.de/hamburg/stadtleben/2015-06/muenzviertel-fs>

Nexthamburg network

Οι ομάδες Next Network¹³ και Urbanista¹⁴ δραστηριοποιούνται σε θέματα συμμετοχής πολιτών, διαχείρισης επικοινωνίας και πολιτικές αστικού σχεδιασμού στο πλαίσιο πρωτοβουλιών και διαμαρτυριών της κοινωνίας των πολιτών. Η ομάδα Next Network προέκυψε από δράσεις της ομάδας Urbanista κι αποτελείται από εμπειρογνώμονες στους τομείς της «αστικής συν-δημιουργίας» (urban co-creation) και του συμμετοχικού σχεδιασμού κι εργάζεται μαζί με το κοινό για να δημιουργήσει οράματα και σενάρια για πόλεις και κοινότητες. Αναλαμβάνουν εργασίες για λογαριασμό κυβερνητικών, δημοσίων και ιδιωτικών φορέων, ιδρυμάτων και μη κυβερνητικών οργανώσεων.

Μεταξύ των έργων που έχουν υλοποιήσει ή υλοποιούν είναι και το Nexthamburg¹⁵: ένα «εργαστήριο πόλης» (city lab) για τους πολίτες του Αμβούργου, ανεξάρτητο κι ανοιχτό σε όλους όσους θέλουν να συμμετέχουν στη μελλοντική διαμόρφωση της πόλης τους. Το Nexthamburg παρέχει στους πολίτες μια

πλατφόρμα εναπόθεσης κι ανταλλαγής ιδεών, απόψεων, προσδοκιών, προτρέπει την επικοινωνία και διάλογο μεταξύ των ενδιαφερόμενων μελών και διασφαλίζει τη γνωστοποίησή τους στην πόλη ενώ προσφέρει νέα συμμετοχικά εργαλεία, διαθέσιμα στο διαδίκτυο και μέσω εκδηλώσεων σε όσους θέλουν να συμμετέχουν. Ο μακροπρόθεσμος στόχος του έργου είναι να βοηθήσει τους πολίτες στην ανάπτυξη ιδεών με σκοπό την εξεύρεση πραγματοποιήσιμων λύσεων και ο ρόλος της ομάδας είναι να μελετά τη δυνατότητα υλοποίησης και τις απαιτούμενες πολιτικές δράσεις για τις προτεινόμενες ιδέες-projects.

Το Nexthamburg ξεκίνησε ως πιλοτικό πρόγραμμα τον Απρίλιο του 2009, υπήρξε μία από τις πρώτες καινοτόμες εμπειρίες συμμετοχής πολιτών και το φθινόπωρο του 2012 καταχωρήθηκε ως μη κερδοσκοπικός οργανισμός. Από το 2009 έως τα τέλη του 2011 χρηματοδοτείτο ως πιλοτικό πρόγραμμα από το τμήμα Εθνικής Πολιτικής Αστικής Ανάπτυξης του Ομοσπονδιακού Υπουργείου Μεταφορών, Δόμησης και Αστικής Ανάπτυξη ενώ σήμερα χρηματοδοτείται από ιδιωτικές δωρεές ιδρυμάτων, μέσω προγραμμάτων με άλλους παράγοντες της πόλης κι από την παροχή γνώσης σε άλλες μη κυβερνητικές ή τοπικές αρχές. Το 2011, το πρόγραμμα αυτό βραβεύθηκε με το Γερμανικό βραβείο «Γερμανία – Τόπος Ιδεών» (Deutschland: Land der Ideen). Λόγω της επιτυχίας και της αποδοχής που είχε το πρόγραμμα, η κεντρική ιδέα και οι δράσεις του Nexthamburg εξελίχθηκαν και δημιούργησαν ένα μοντέλο μεθοδολογίας και διαδικασιών που δίνει τη δυνατότητα μιας νέας μορφής αστικής ανάπτυξης μέσω συμμετοχικών διαδικασιών ικανής να εφαρμοστεί σε διάφορες πόλεις. Έτσι έχουν αναπτυχθεί κι άλλα αντίστοιχα προγράμματα όπως: Nextzurich, Nextsavamala, Nextinstambul, κ.ά.

Χρήσιμα links

<http://www.nexthamburg.de/themen-und-ideen/>
<http://www.wearenext.org/project/nextsavamala/>
<https://www.facebook.com/Nexthamburg-60737851125/?fref=ts>
<http://www.urbanista.de/project/bremen-bewegen/>
http://www.urbanista.de/wp-content/uploads/2014/04/140521_Broschuere_web.pdf

Προγράμματα στέγασης και η περίπτωση της IBA

Στο Αμβούργο εφαρμόζονται προγράμματα στέγασης ήδη από τη δεκαετία του '70 – όπως και στις περισσότερες γερμανικές πόλεις – και μερικά από αυτά αν κι έχουν ολοκληρωθεί είτε από κατασκευαστική είτε από επενδυτική άποψη εξελίσσονται και αναδιαρθρώνονται μέσω νέων πλαισίων στρατηγικών στόχων και πολιτικών. Προγράμματα όπως το «Soziale Stadt» ισχύουν ακόμα κι εμπλουτίζονται με μεθόδους καταγραφής και παρακολούθησης των κοινωνικοχωρικών δεδομένων όλων των γειτονιών (social monitoring)¹⁶ με απώτερο σκοπό την αναγνώριση των κοινωνικών προβλημάτων σε πρώιμο στάδιο, την αξιολόγηση αναγκών και προτεραιοτήτων για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη κάθε γειτονιάς καθώς και την προώθηση κι εφαρμογή των κατάλληλων κάθε φορά πολιτικών κι εργαλείων κοινωνικοχωροταξικού και συμμετοχικού σχεδιασμού.

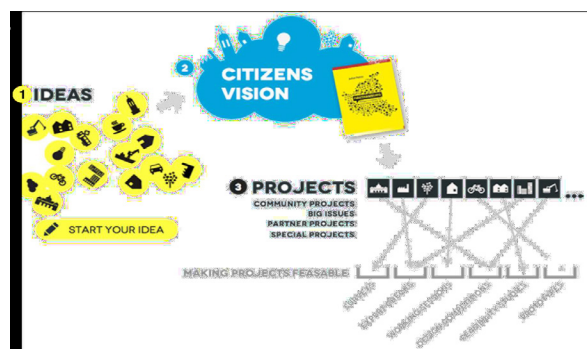
Η διαδικασία του “social monitoring” για το Αμβούργο παρέχει ανοικτά δεδομένα από το 2010 και κάθε χρόνο συντάσσεται

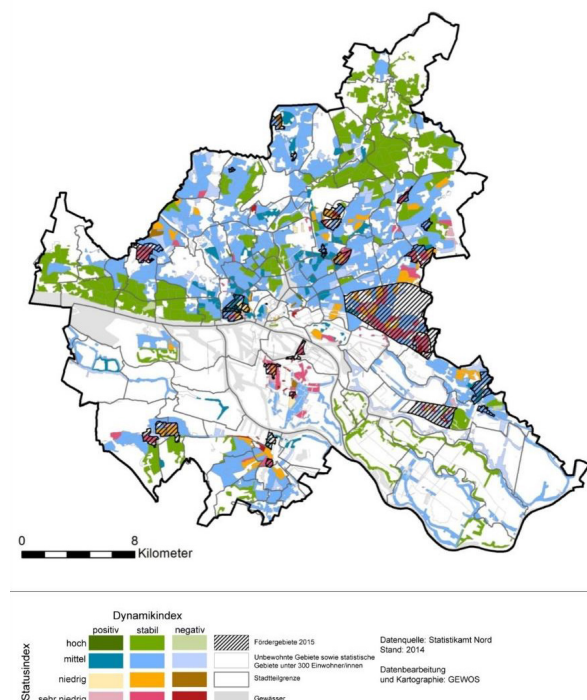
Εικ.44 Werkhaus Münzviertel

Εικ.45 Άποψη της οδού Rosenallee και του κέντρου νεότητας

Εικ.45 Άποψη της οδού Rosenallee και του κέντρου νεότητας

μία έκθεση με την ανάλυση αυτών. Ο συγκεκριμένος χάρτης συνοδεύει μεταξύ άλλων την έκθεση του Ιανουαρίου 2016 που βασίζεται στα δεδομένα της προηγούμενης χρονιάς και ειδικότερα παρουσιάζει το σύνολο των δεικτών ανάλυσης και τις τελικές επιλέξιμες περιοχές προς Ολοκληρωμένη Αστική Ανάπτυξη. (Πηγή: www.hamburg.de/sozialmonitoring/)

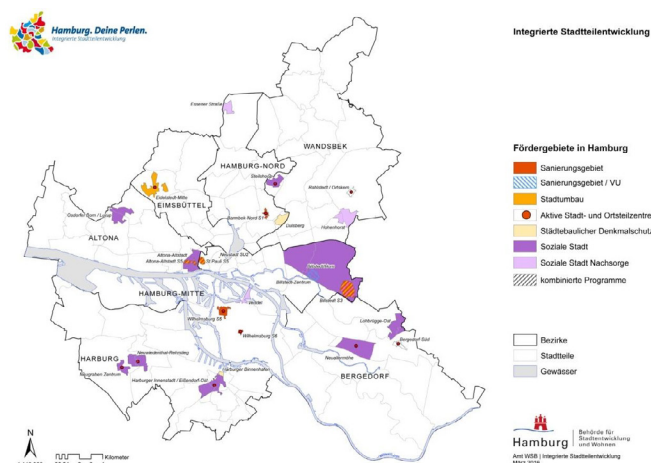
Η διαχείριση των δημοτικών διαμερισμάτων κατοικίας γίνεται μέσω της Δημοτικής Εταιρείας Στέγασης (SAGA GWG)¹⁷ και σε κάθε περιοχή/γειτονιά λειτουργεί ένα γραφείο που ασχολείται με συμμετοχικές διαδικασίες – μπορεί να είναι και ιδιωτικά που κάνουν συμβάσεις με την τοπική διοίκηση – και σε αυτά γίνονται έρευνες, αναλύσεις και προτείνονται για κάθε περιοχή εναλλακτικές προτάσεις. Ευνοείται και δίνεται βαρύτητα σε διαδικασίες συμμετοχής της τοπικής κοινότητας. Τα νεότερα στεγαστικά προγράμματα στοχεύουν περισσότερο στην αναδιάρθρωση αστικών περιοχών με παλαιότερα συγκροτήματα εργατικών κατοικιών και στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη γειτονιών ως μέσο και καλή πρακτική αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού ευπαθών κοινωνικών ομάδων π.χ. μεταναστών καθώς και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους. Ένα νέο πρόγραμμα των τελευταίων δύο ετών είναι και το «Quartier Fund» που χρηματοδοτεί άμεσα διαδικασίες συμμετοχής πολιτών χωρίς τη διαμεσολάβηση κάποιου ιδιωτικού φορέα μετά την ολοκλήρωση του έργου.

Το κυρίαρχο μέλημα για την πόλη του Αμβούργου μοιάζει να είναι η απόλυτη διαχείριση κι εκμετάλλευση του κτηριακού τους αποθέματος – παλαιού και νέου – και η πυκνή κατοίκηση με χαρακτηριστικό το motto: «No empty houses at all» καθώς και η στέγαση όλων των κατοίκων του – δημοτών, μεταναστών, προσφύγων.

Οι εγκαταστάσεις του Υπουργείου Ανάπτυξης αποτελούν τη «ραχοκοκαλιά» της νέας αστικής ανάπτυξης που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή του Wilhelmsburg με την αφορμή της Διεθνούς Έκθεσης Αρχιτεκτονικής IBA¹⁹. Το κτήριο έχει κατασκευαστεί με πρότυπα κτηρίου χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης και πρωτοτυπεί με την ιδιαίτερη πολύχρωμη όψη του. Στο ισόγειο του κτηρίου υπάρχει μια αναλυτική μακέτα όλης της πόλης του Αμβούργου που ανανεώνεται και συμπληρώνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα κι όποτε σημαντικά κτήρια και συγκροτήματα αναδιαμορφώνουν το αστικό τοπίο της πόλης.

Η Διεθνής Έκθεσης Αρχιτεκτονικής IBA στην περιοχή Wilhelmsburg, αποτελεί τη μεγαλύτερη ποτάμια νησίδα σε όλη την Ευρώπη, καθώς και το πάρκο Wilhelmsburger Inselpark²⁰ που αναδιαμορφώθηκε πλήρως το 2013 στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης Φυτοκομίας (Gartenschau) και εκτείνεται σε περίπου 100 εκτάρια. Μία από τις τρεις θεματικές της IBA ήταν “Cities and Climate Change” (Πόλεις και Κλιματική Αλλαγή)²¹ - και μέσα σε αυτό το πλαίσιο τα κτήρια που είτε κατασκευάστηκαν είτε αναδιαμορφώθηκαν είναι χαμηλής έως μηδενικής ενεργειακής κατανάλωσης με εφαρμογή ανάλογων καινοτόμων τεχνολογιών.

Εικ.47 Χάρτης με τις περιοχές όπου αναπτύσσονται προγράμματα ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης (Μάρτιος 2016). (Πηγή: www.hamburg.de/karte-und-liste-der-foerdergebiete) Αυτά αποτελούν ένα συνδυασμό και εξέλιξη παλαιότερων και νέων προγραμμάτων. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε στη συνάντηση μία από τις πιο δύσκολες μελέτες περίπτωσης αποτελεί η περιοχή του Steilshoop – με πολλές κοινωνικές αντιθέσεις και ένα παλιό κτηριακό απόθεμα της δεκαετίας του '70 - κι ένα από τα πιο επιτυχημένα παραδείγματα αυτό του Barmbek-Süd με την ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας και πιο πρόσφατο πρόγραμμα την επανάχρηση ενός πρώην βιοτεχνικού χώρου και τη μετατροπή του σε κοινωνικό κέντρο και χώρο στέγασης και δράσης μικρών μονάδων και ομάδων βιοτεχνικής και καλλιτεχνικής παραγωγής.¹⁸

Σημειώσεις:

¹⁷ <https://www.saga.hamburg/>

¹⁸ <http://www.steg-hamburg.de/projektentwicklung/builtin-barmbek.html>

¹⁹ <http://www.iba-hamburg.de/en/story/project-area.html>

²⁰ <http://inselpark.hamburg/parkplan/>

²¹ Οι άλλες δύο ήταν “Cosmopolis” και “Metrozones” και αφορούσαν θέματα πολυπολιτισμικότητας και προσβασιμότητας.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το Wilhelmsburg αποτελεί μια συνοικία του Αμβούργου, στη Γερμανία. Τοποθετείται ανάμεσα στις διακλαδώσεις του ποταμού Έλβα δημιουργώντας έτσι μαζί με τις συνοικίες Steinwerder, Veddel και Kleiner Grasbrook την μεγαλύτερη νησίδα στην Ευρώπη. Στο Kleiner Grasbrook βρίσκονται κάποιες εγκαταστάσεις του λιμανιού του Αμβούργου δίνοντας στην περιοχή έναν πιο βιομηχανικό χαρακτήρα.

Οι τεσσερις αυτές συνοικίες συνδέονται μεταξύ τους με πολυάριθμες γέφυρες. Οι κύριες συνδέσεις της νησίδας με άλλα μέρη του Αμβούργου επιτυγχάνονται με τρεις γέφυρες. Οι Hamburg Elbe Bridges αποτελούνται από δύο γέφυρες, την βόρεια και την νότια. Η πρώτη ενώνει το Wilhelmsburg με το κέντρο του Αμβούργου ενώ η δεύτερη, την περιοχή μας με μία συνοικία του Αμβούργου. Η Harburg Bridge στα νοτιοδυτικά της νησίδας είναι η μεγαλύτερη γέφυρα κάθετης ανύψωσης στον κόσμο και εξυπηρετεί την σιδηροδρομική γραμμή. Τέλος, η Köhlbrand Bridge που ενώνει την συνοικία μας με τον Αυτοκινητόδρομο 7 και το New Elbe Tunnel.

INTERNATIONAL BUILDING EXHIBITION HAMBURG

Ένα από τα μεγαλύτερα έργα αστικής ανάπτυξης στην Ευρώπη πραγματοποιήθηκε στη πόλη του Αμβούργου, στο μεγαλύτερο κατοικημένο νησί του ποταμού Έλβα, το Wilhelmsburg. Το International Building Exhibition IBA Hamburg έχει υλοποιήσει εβδομήντα έργα ανταποκρινόμενα στις ανάγκες των πολιτών και στις απαιτήσεις μιας σύγχρονης πόλης.

Μετά τη μεγάλη πυρκαγιά το 1962, όπου πολλές ανθρώπινες ζωές απειλήθηκαν τα νησιά του ποταμού Έλβα ερημώθηκαν δημιουργώντας προβληματικές καταστάσεις και νεκρές ζώνες. Το 2001, οι κάτοικοι σε συνεργασία με τις αρχές της περιοχής κινητοποιήθηκαν δημιουργώντας ένα σχέδιο ανάπτυξης που απαιτούσε καλύτερα σχολεία και προοπτικές για τα παιδιά και τους νέους, την μετεγκατάσταση του Reichsstrasse, την μείωση των βιομηχανικών εγκαταστάσεων και την βελτίωση των μέσων κυκλοφορίας. Ως αποτέλεσμα, το 2004 ο Δήμος του Αμβούργου όρισε το "Leap across the Elbe" και το 2005 συνέταξε το Memorandum for the International Building Exhibition Hamburg 2013, όπου προβλέπει μια βιώσιμη, φιλική προς το περιβάλλον και κοινωνικά ισορροπημένη αστική ανάπτυξη.

Τρεις ήταν οι κύριες ροές του προγράμματος αυτού: «COSMOPOLIS», «METROZONES» και το «CITIES AND CLIMATE CHANGE». Στο πλαίσιο του COSMOPOLIS, το IBA κατέδειξε πώς μπορεί να αναπτυχθεί η συνεργασία των μεγάλων πόλεων στο μέλλον. Τα METROZONES προσφέρουν χώρο ανάπτυξης μέσα στην πόλη, παρέχοντας συνύπαρξη μεταξύ του θήλακα της κατοικίας και της εργασίας. Το «CITIES AND CLIMATE CHANGE» καταδεικνύει πώς οι μεγάλες πόλεις μπορούν να αναπτυχθούν με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο, δημιουργώντας αποκεντρωμένη ανανεώσιμη ενέργεια και χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά τους δικούς της πόρους.

WILHELMSBURG

The Other Side of the River

Αντωνία Παναγή
Γεωργία Μουστάκα
Εμμανουέλα Μπερνιδάκη
Λητώ Δημητριάδου
Χρήστος Σιακαλης

Εικ.52 Hamburg Elbe Bridges

Εικ.53 IBA_HAMBURG Logo

Εικ.54 Hamburg Elbe Bridges

ENERGY HILL GEORGSWERDER

Η περιοχή Georgswerder ήταν χώρος υγειονομικής ταφής μέχρι τα τέλη τις δεκαετίας του '70. Στις αρχές του 1980 διαπιστώθηκε πως τα ύδατα της περιοχής ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνα λόγω των τοξικών βιομηχανικών αποβλήτων. Έτσι, ο λόφος έκλεισε επίσημα και το 1983 έγιναν οι κατάλληλες εργασίες για να προστατέψουν τα υπόγεια ύδατα. Το στεγανωτικό στρώμα που τοποθετήθηκε στο λόφο καλύφθηκε με μια ενισχυτική βλάστηση στην κορυφή του, η οποία τον προστατεύει από τη βροχή, καλύπτοντας τη μάζα των αποβλήτων. Με αυτό τον τρόπο αναπτύσσονται φυσικά λιβάδια και θάμνοι πάνω στον τεχνητό λόφο.

Εικ.55 [<http://www.iba-hamburg.de/en/projects/energieberg-georgswerder/projekt/energy-hillgeorgswerder.html>]

Ο πρώην χώρος υγειονομικής ταφής μετατράπηκε σε ανανεώσιμο ενεργειακό λόφο ως μέρος της Internationale Bauausstellung IBA Hamburg (Διεθνής Έκθεση Κτιρίων). Η διαδικασία IBA πέτυχε την ισορροπία μεταξύ των ειδικών απαιτήσεων ασφαλείας για τον χώρο και τη χρήση του λόφου από τους κατοίκους της περιοχής. Ενώ ο λόφος είχε ήδη χρησιμοποιηθεί για να παράγει ηλεκτρισμό με ανεμογεννήτριες για αρκετό καιρό έγινε προσιτός στο κοινό μόλις το 2013.

Τα 45 εκτάρια που αποτελούν το λόφο καλύπτονται από χορτάρι. Ο λόφος έχει περίπου 40 μέτρα ύψος και είναι ορατός από μακριά αφού είναι το ψηλότερο σημείο της περιοχής. Μετά από διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό δημιουργήθηκε ένα υπερυψωμένο οριζόντιο μονοπάτι που περιβάλλει την κορυφή του λόφου και επιτρέπει στους επισκέπτες να απολαύσουν τη νοτιοανατολική άποψη της πόλης με το λιμάνι στον ποταμό Έλβα.

Το κέντρο πληροφόρησης στους πρόποδες του λόφου σε συνδυασμό με το μονοπάτι αποτελούν μια έκθεση για να διηγηθούν την ιστορία του λόφου που έχει μετατραπεί από το σκανδαλώδες βουνό των αποβλήτων στον ενεργειακό λόφο του σήμερα. Σήμερα, η πρώην χωματερή, το Energy Hill προμηθεύει με ηλεκτρική ενέργεια περίπου 4000 χιλιάδες νοικοκυριά χρησιμοποιώντας μόνο αιολική και ηλιακή ενέργεια ενώ ταυτόχρονα ο χώρος χρησιμοποιείται για διάφορες εκδηλώσεις από τους κατοίκους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Το νέο κτίριο του Υπουργείου Πολιτικής Αστικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος αποτελεί το μεγαλύτερο πολυεθνικό έργο του IBA. Ο σχεδιασμός του από τους αρχιτέκτονες Sauerbruch Hutton του Βερολίνου και την εταιρεία INNIUS RR GmbH από το Rosbach, έχει υποβληθεί στο πλαίσιο πανευρωπαϊκού διαγωνισμού που διοργάνωσε το IBA Hamburg.

Το κτίριο εκτείνεται σε μήκος σχεδόν 200 μέτρων. Αποτελείται από ένα πολυώροφο τμήμα 13ων ορόφων και από 7 "σπίτια" με πέντε ορόφους το καθένα τα οποία αναπτύσσονται σε δύο πτέρυγες. Το κτίριο περιλαμβάνει χώρους γραφείων, εκθεσιακούς χώρους, αίθουσες συνεδριάσεων. Στο κεντρικό φόρουμ που είναι ανοιχτό προς το κοινό, παρουσιάζονται μοντέλα – μακέτες της πόλης του Αμβούργου. Χαρακτηριστικό του κτιρίου είναι η πολύχρωμη όψη

Εικ.55 [<http://www.iba-hamburg.de/en/projects/energieberg-georgswerder/projekt/energy-hillgeorgswerder.html>]

του, η οποία αποτελείται από 30.000 πολύχρωμα κεραμικά πάνελ τοποθετημένα σε οριζόντιες γραμμές.

Το μοντέλο της πόλης του Αμβούργου που παρουσιάζεται σε κλίμακα 1:500, καταλαμβάνει έκταση περίπου εκατό τετραγωνικών μέτρων και αναπαράγει σχεδόν όλα τα κτίρια της πόλης, τους δρόμους, τους χώρους πρασίνου και της εκτάσεις νερού. Τα υπάρχοντα κτίρια έχουν λευκό χρώμα στο μοντέλο, ενώ τα προγραμματισμένα έργα διατηρούν τις αποχρώσεις του ξύλου. Το έργο αυτό προσελκύει σχεδιαστές αστικού χώρου, αρχιτέκτονες, επενδυτές και άλλους εμπειρογνώμονες οι οποίοι χρησιμοποιούν το μοντέλο αυτό για την εκπόνηση των μελετών τους. Ο φωτισμός στον χώρο του μοντέλου έχει μελετηθεί ειδικά για την συγκεκριμένη περίπτωση ώστε να αναδεικνύεται κάθε λεπτομέρεια του μοντέλου.

Στο κτίριο συγκεντρώνονται σήμερα 4 τμήματα του Υπουργείου τα οποία προηγουμένως βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Προσφέρεται το βέλτιστο εργασιακό περιβάλλον για τους υπαλλήλους του γραφείου, και μέσω της ατμόσφαιρας που δημιουργεί το κτίριο αναμένεται η αύξηση της αποδοτικότητας του Υπουργείου. Φωτεινοί διάδρομοι κίνησης που σε συνδέουν χώρους συναντήσεων του κτιρίου και αίθριους χώρους, δημιουργούν ένα ατμοσφαιρικό περιβάλλον εργασίας.

Το κτίριο, αποτελεί σήμερα ένα από τα πιο αποδοτικά κτίρια γραφείων στην Γερμανία και θέτει νέα πρότυπα ενεργειακής απόδοσης. Διαθέτει περίπου 1000 πασάλους οι οποίοι βυθισμένοι στην γη αντλούν γεωθερμική ενέργεια, καλύπτοντας έτσι τις ανάγκες του κτιρίου σε θέρμανση και ψύξη. Συλλέγεται επίσης ηλιακή ενέργεια και χρησιμοποιούνται ενεργητικά και παθητικά συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας. Η χωροθέτηση του συγκεκριμένου κτιρίου έχει ως στόχο την ανάπτυξη της περιοχής του Wilhelmsburg και έχει ηγετικό ρόλο στην αστική ανάπτυξη της γειτονιάς.

ENERGY BUNKER

Χτίζεται το 1943 ως δεξαμενή καυσίμων για αεροπορικές επιδρομές, ενώ γίνεται καταφύγιο πολλών χιλιάδων ανθρώπων που κατά την διάρκεια του πολέμου. Αποτέλεσε επίσης μέρος της γερμανικής πολεμικής μηχανής, ενώ το 1947 το εσωτερικό του καταστρέφεται πλήρως από τον Βρετανικό Στρατό με ελεγχόμενη κατεδάφιση του. Το κτίριο αυτό αφού είχε μείνει ακρησιμοποιήτο μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, ανακαινίζεται στα πλαίσια του IBA για να μετατραπεί σε μονάδα παραγωγής ενέργειας με την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Έτσι παρέχει ενέργεια στην περιοχή Reiherstieg ενώ παράλληλα τροφοδοτεί με ενέργεια το δίκτυο διανομής του Αμβούργου. Χρησιμοποιώντας με ευφυή τρόπο έναν συνδυασμό ηλιακής ενέργειας, βιοαερίου, τσιπς ξύλου και απόβλητα θερμότητας από κοντινό βιομηχανικό εργοστάσιο, ικανοποιεί τις ανάγκες θέρμανσης περίπου 3000 νοικοκυριών και τις ανάγκες ηλεκτρικής ενέργειας σε περίπου 1000 σπίτια. Το κτίριο σήμερα φιλοξενεί εντυπωσιακή έκθεση μέσα από την οποία ο επισκέπτης μαθαίνει για την κατασκευή του κτιρίου, την ανακαίνιση του IBA, για την ιστορία των καυσίμων και των πρώην κατοίκων της περιοχής Reiherstieg, μέσα από μια διαδρομή που κινείται καθ' ύψος του κτιρίου. Το café βρίσκεται

Εικ.56 Υπουργείου Πολιτικής Αστικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος

Εικ.57 Υπουργείου Πολιτικής Αστικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος

Εικ.58 Energy Bunker

Εικ.59 Energy Bunker

Εικ.60 The building after refurbishment with the added loggias

Εικ.62 The reconstructed Global Neighbourhood

Εικ.63 Combination of working and living: The Commercial Park beside the residential buildings in Global Neighbourhood

Εικ.64 The World Commercial Park with roofed forecourt

στο τελευταίο επίπεδο του κτιρίου, προσφέρει μοναδική θέα στο Αμβούργο, το λιμάνι της πόλης και σε όλους τους λόφους της.

GLOBAL NEIGHBOURHOOD

Η ανάγκη για δημιουργία μίας ευρείας αντιμετώπισης των πόλεων με τέτοιο τρόπο ώστε να προωθείται μία λογική συνεργατικότητα μεταξύ των κατοίκων για την εξασφάλιση ενός αστικού περιβάλλοντος με πιο δημοκρατικές, ασφαλέστερες και πιο σταθερές συνθήκες διαβίωσης αποτέλεσε την πρόκληση για την σύγχρονη γενιά. Στα πλαίσια αυτής της αντιμετώπισης εκδόθηκε η αμφιλεγόμενη έκθεση “Our Global Neighbourhood” από την επιτροπή παγκόσμιας διακυβέρνησης, το 1995. Σύμφωνα με την έκθεση αυτή η εξασφάλιση ενός καλύτερου βιώσιμου χώρου προϋποθέτει την συνεργατικότητα και την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η αυτονομία μεταξύ των εθνών ενώ παράλληλα γίνεται επίκληση για την ενίσχυση των Ενωμένων Εθνών και την καλύτερη αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Στα πλαίσια αυτής της δράσης, από το 2009, ένας πρώην εργατικός οικισμός στο νότιο τμήμα της περιοχής Reiherstieg, όπου κατοικούν άνθρωποι από περισσότερα από τριάντα διαφορετικά έθνη, βρίσκεται υπό εκσυγχρονισμό, ανασυγκρότηση και επέκταση με νέες κτηριακές μονάδες. Το πρόγραμμα αυτό, που αποτελεί μια καινοτόμα και ευρεία διαδικασία συμμετοχής και αναμένεται να ολοκληρωθεί στις αρχές του 2015, θα αποτελέσει πρότυπο για τη διαπολιτισμική διαβίωση. Σχεδόν 770 κατοικίες θα κατασκευαστούν συνολικά ή θα ανακαινιστούν ενώ στον σχεδιασμό έχουν συμπεριληφθεί 46 εμπορικές μονάδες που θα συγκροτούν το “World Commercial Park”. Τον σχεδιασμό του εγχειρήματος έχουν αναλάβει επτά διαφορετικά αρχιτεκτονικά γραφεία. Από τις αρχές του 2013, η γειτονιά καλύπτει τις ανάγκες της σε θέρμανση και ηλεκτρισμό με εναλλακτικές πηγές ενέργειας από το γειτονικό “Energy Bunker”.

Το “World Commercial Park”, ένα από τα μεγαλύτερα επιχειρηματικά σχέδια που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του IBA Hamburg (Διεθνής Έκθεση Κτηρίων του Αμβούργου), εκτείνεται σε 6.700 τετραγωνικά μέτρα στο νότιο τμήμα του “Global Neighbourhood”, πρώην εργατικό οικισμό που η ίδρυσή του χρονολογείται από τη δεκαετία του 1930. Στόχος αυτού του εγχειρήματος είναι η ενθάρρυνση τόσο των τοπικών όσο και των ξένων επιχειρήσεων.

INSELPARK

Το Inselpark είναι μια πράσινη όαση που δημιουργήθηκε στο κέντρο της ανερχόμενης συνοικίας Wilhelmsburg με αφορμή τη διεθνή έκθεση Κήπου που έγινε το 2013 στο Αμβούργο. Μέσα σε 10 χρόνια έγινε ο προγραμματισμός και η υλοποίηση του έργου, το πάρκο έχει επανασχεδιαστεί και αποτελεί πλέον ένα ανοιχτό πυρήνα πρασίνου για τους κατοίκους και τους επισκέπτες.

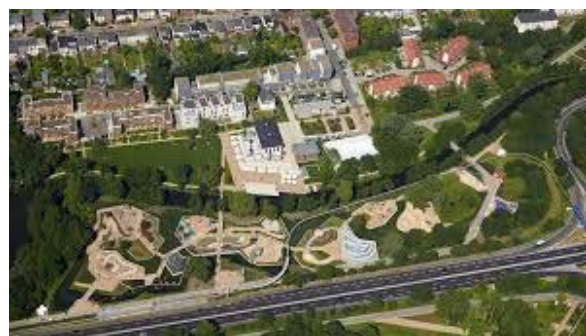
Το πάρκο έχει σχεδιαστεί με δύο κύριες θεματικές: ‘Φύση και Κήπος’ και ‘Άθληση και Κίνηση’. Έτσι το πάρκο προσφέρει πληθώρα δραστηριοτήτων για όλες τις ηλικίες σε μια έκταση 85

εκταρίων. Υπάρχει ακόμη ένα πάρκο για skate, όπως επίσης και δραστηριότητες για αναρρίχηση και μια δημόσια πισίνα. Γίνονται συχνά εκθέσεις και προγράμματα για επαγγελματίες αλλά και αρχάριους. Ακόμη μια σειρά από παιδότοπους με ονόματα όπως, καλύβες και παλάτια, κύματα στην έρημο και το μυστηριώδες νησί προσφέρουν πολλές επιλογές διασκέδασης για τα παιδιά.

Οι διάφοροι κήποι του πάρκου που φιλοξενούν είδη κλωρίδας από όλο τον κόσμο συντηρούνται από τους κατοίκους της περιοχής. Έτσι με διάφορους τρόπους το πάρκο καλλιεργεί τη συνύπαρξη επισκεπτών και κατοίκων. Η μορφολογία της περιοχής είναι τέτοια που χωρίζει την περιοχή από βορά προς νότο. Μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι, σιδηροδρομικές γραμμές και υδάτινες οδοί τέμνουν τη γη με τέτοιο τρόπο που οδήγησε σε επιμερισμό τον χρήσεων γης σε λωρίδες. Εμπόριο και βιομηχανία μαζί ακολουθεί μια έκταση με περιοχές κατοικίας εμπορίου και χώρων πρασίνου (κοντά στην περιφερειακή οδό Β4/75). Μεταξύ της Β4/75 και της σιδηροδρομικής γραμμής συνυπάρχουν μικροί κήποι και το νέο πάρκο. Τέλος ανατολικά της σιδηροδρομικής γραμμής υπάρχουν διάφορες περιοχές κατοικίας και μια μεγάλη αγροτική έκταση και περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

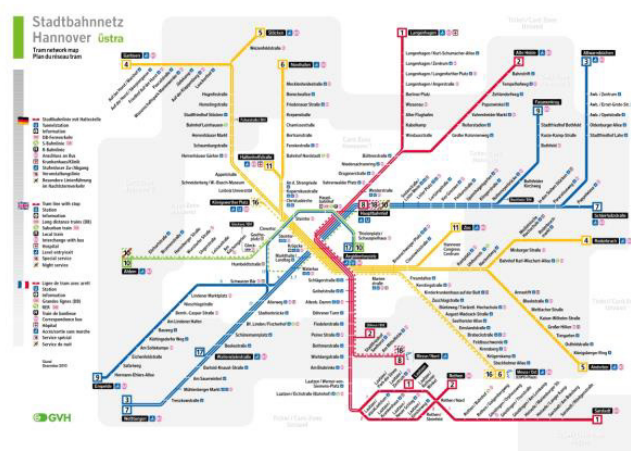
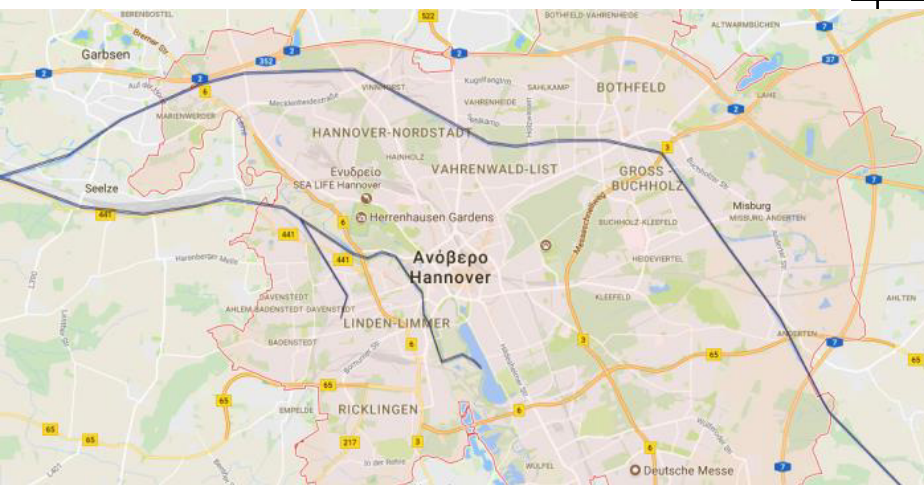

Εικ.65 Inseipark

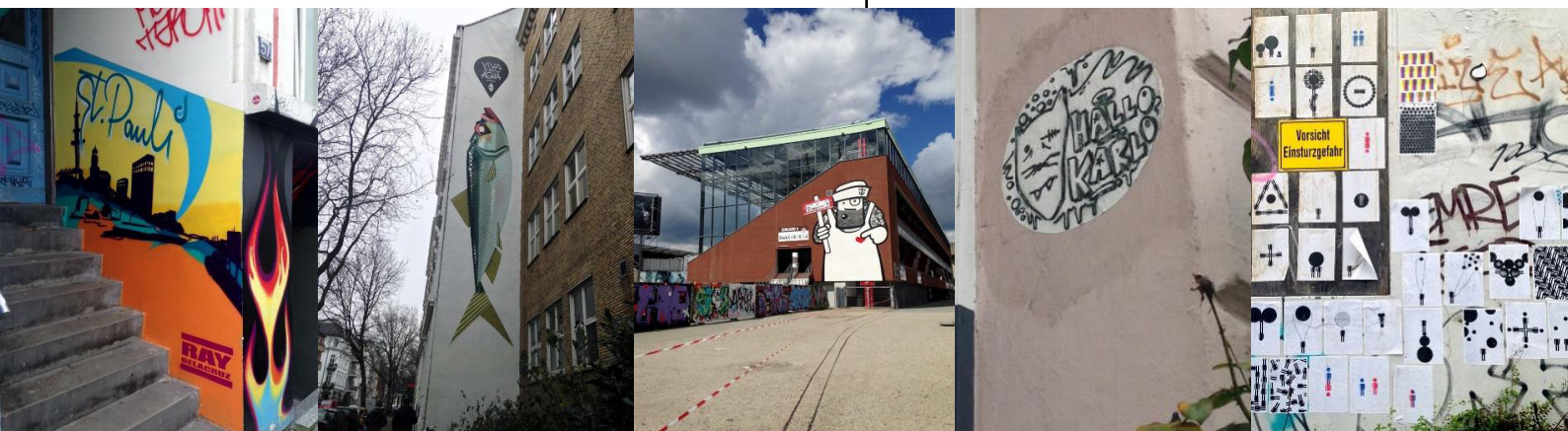

Εικ.66 Inseipark

Εικ.67-68 Χάρτες Ανόβερου

Χρησιμες Πληροφοριες

Πληροφορίες για projects

Hafencity

<http://www.hafencity.com/en/home.html>

Weltquartier

<http://www.iba-hamburg.de/en/projects/global-neighbourhood/projekt/global-neighbourhood.html>

Business Improvement District (BID)

Neuer Wall <https://neuerwall-hamburg.de/de>

Nikolai-Quartier <http://nikolai-quartier.de/das-bid-projekt>

Travel tips

To επίσημο site της πόλης: <http://www.hamburg.com/sights/>

Πληροφορίες για εισιτήρια: <http://www.hamburg.com/public-transport/>

<http://www.hvv.de/en/tickets/single-day-tickets/overview/index.php>

Δείτε αν σας συμφέρει η κάρτα: <http://www.hamburg.com/hamburg-card/>

Hamburg City Walks (δωρεάν μικροί χάρτες που τους βρίσκεις σε καταστήματα και μετρό)

<https://heimatkunden.jimdo.com/>

Ενδεικτικά κάποιες γειτονιές:

http://www.heimatkunden.com/heimatkunden/hafencity/in-nenseite_web.jpg

http://www.heimatkunden.com/heimatkunden/pauli/innen-seite_klein.jpg

http://www.heimatkunden.com/heimatkunden/schanze/in-nenseite_web.jpg

http://www.heimatkunden.com/heimatkunden/centrum/in-nenseite_web.jpg

Hamburger Kunsthalle

<http://www.hamburger-kunsthalle.de/> <http://miesarch.com/work/389>

Deichtorhallen Hamburg

<http://www.deichtorhallen.de/>

Κέντρο πολιτισμού - κατάληψη Rote Flora

<https://www.nadir.org/nadir/initiativ/roteflora/content.html>

<https://en.squat.net/tag/rote-flora/>

<https://www.facebook.com/pages/Rote-Flora/144765732229216>

<http://www.hamburg-travel.com/experience/nightlife/all-bars-clubs-etc./rote-flora/>

<http://www.atlasobscura.com/places/rote-flora>

https://squattingdays.noblogs.org/files/2014/07/Squatting-Days-Presentation_eng1.pdf

Φαγητό-Καφές-Ποτό

Στο Αμβούργο όσοι κι όσες είναι χορτοφάγοι – vegan ή vegetarian – θα βρουν εύκολα ωραίες επιλογές για φαγητό ακόμα και σε μέρη που δεν είναι μόνο για χορτοφάγους.

Στην ευρύτερη περιοχή ανάμεσα στην Rote Flora και στη γειτονιά Karolinenviertel υπάρχουν πολλά σημεία για καφέ-σνακ, φαγητό και ποτό. Ας υπενθυμιστεί ότι στη γειτονιά Karolinenviertel ήταν τα παλιά σφαγεία και σήμερα παρατηρούνται τάσεις gentrification με τη αναδιαμόρφωση παλιών κτηρίων σε χώρους διασκέδασης, εστίασης και τέχνης. Έχει ενδιαφέρον η αντίθεση μεταξύ πολύ «καλοσχεδιασμένων» χώρων εστίασης με τα πιο εναλλακτικά «στέκια» γύρω από την περιοχή της Rote Flora.

Ενδεικτικά:

<http://www.cafepiya.com/> & <https://www.facebook.com/piyaschanze>

https://www.tripadvisor.de/Restaurant_Review-g187331-d8117060-Reviews-Cafe_Piya-Hamburg.html

(κυρίως burgers και με vegetarian επιλογές)

<https://prjkt23.de/> & https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d1984731-Reviews-Mangold_Lokal-Hamburg.html (πολλές vegetarian επιλογές)

https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d10026799-Reviews-Harbor_Cake-Hamburg.html

Η γειτονιά St. Pauli φημίζεται για την έντονη νυχτερινή της ζωή

καθώς και τη ειδική θεματική της. Η περίφημη οδός Reeperbahn αποτελεί ένα από τα πολύ γνωστά αν κι όχι πια alternative hot spots. Στην ευρύτερη όμως γειτονιά μπορείτε να βρείτε πολύ συμπαθητικά κι εναλλακτικά σημεία για φαγητό/καφέ/ποτό όπως στην Hein-Koellisch-Platz κοντά στο Park Fiction.

<http://thebirdinhamburg.com/#myAnchor3> (burgers)
https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d1038798-Reviews-Cafe_Geyer-Hamburg.html
https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d718332-Reviews-Schauermann-Hamburg.html

Για τους fans St.Pauli αξίζει μια επίσκεψη στο γήπεδο της ομάδας και στο κατάστημα που είναι στο ισόγειο στην είσοδο!...

<https://www.fcstpauli.com/en/> https://www.fcsp-shop.com/shop_content.php?colD=400
<https://www.facebook.com/fcspshop>

Από τα πιο τουριστικά κι όμορφα αξιοθέατα της πόλης είναι η λίμνη της Alster οπότε καιρού επιτρέποντος μια βόλτα τριγύρω αξίζει όπως και διάφορα μικρά καφέ τριγύρω και στην άκρη της λίμνης.

Το εξαιρετικό café Gnosa

<http://www.gnosa.de/> & <https://www.facebook.com/Caf%C3%A9-Gnosa-52178275837/>
https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d1039132-Reviews-Cafe_Gnosa-Hamburg.html
Το café-restaurant του μουσείου Hamburger Kunsthalle <http://www.the-cube-restaurant.de/>

Πολύ τουριστικό κι όχι πολύ οικονομικό αλλά έχει ωραία θέα και ωραία γλυκά!

https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d954454-Reviews-ALEX_Hamburg-Hamburg.html <https://www.dein-alex.de/hamburg>
Ομοίως κι αυτό – καλό πρωινό: https://www.tripadvisor.com/Restaurant_Review-g187331-d1990988-Reviews-Mio-Hamburg.html <http://www.mio-hamburg.de/>

Στο παρακάτω link μπορείτε να δείτε προτάσεις από ανθρώπους που ζουν στο Αμβούργο οπότε είναι και κάπως πιο «πετυχημένες».

<http://www.spottedbylocals.com/hamburg/>
<http://www.spottedbylocals.com/hamburg/>
<http://www.spottedbylocals.com/hamburg/category/activity/restaurants/>

Κι εδώ κάποια ακόμα χρήσιμα links για πιο alternative επιλογές. Το Αμβούργο έχει να δείξει εξαιρετικά δείγματα urban street art όπως graffiti και διάφορα projects/δρόμωνα σε δημόσιους ανοικτούς χώρους.

<https://hackenteer.com/street-art-tour-durch-das-karoviertel/>
<https://www.journeytodesign.com/2014/12/21/street-art-walk-hamburg/>
<http://www.alternativehamburg.com/tours.php>

Εικ.48 Τμήμα της εξωτερικής πρόσοψης του Υπουργείου Αστικής Ανάπτυξης και Στέγασης. Η επένδυση έχει γίνει με ειδικά χρωματιστά κεραμικά τεμάχια.

Εικ.49 Η μακέτα της πόλης του Αμβούργου στο ισόγειο του Υπουργείου Αστικής Ανάπτυξης και Στέγασης.

Εικ.5 Παθητικό κτήριο κατοικιών στο Wilhelmsburger Inselpark.

Εικ.51 Μεγάλα τμήματα της περιοχής Wilhelmsburg είναι διαμορφωμένα ως φυσικοί χώροι πρασίνου όπως ρυάκια, έλη, αγροί, δάση κλπ.

HANNOVER

Αγγελική Καπιωτά
Αλεξάνδρα Τιμαγένη
Άλκηστις Πυργιώτη
Ζωή Αγγελακοπούλου
Κλειώ Χατζάκη
Μαρία-Ελένη Τσαγκαρέλη

Εικ.69 Χάρτης Γερμανίας και θέση Ανόβερου

Εικ.70 Σημεία Ενδιαφέροντος

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Το Ανόβερο είναι η πρωτεύουσα του ομόσπονδου κράτους της Κάτω Σαξωνίας (Niedersachsen), στη Γερμανία. Με πληθυσμό 518.000, το Ανόβερο αποτελεί το κέντρο της Βόρειας Γερμανίας και τη 13η μεγαλύτερη πόλη της χώρας.

Το Ανόβερο το διασχίζει ο ποταμός Leine. Το ποτάμι είναι μερικόως μολυσμένο από τις βιομηχανίες, οπότε το νερό δεν είναι πόσιμο. Τουλάχιστον ένα σημείο του ποταμού χωρίζεται σε κανάλι, το οποίο τρέχει παράλληλα με το ποτάμι.

Στο Αννόβερο υπάρχουν 170 γραμμές λεωφορείων, 12 γραμμές τραμ, 9 τοπικές και 9 προασιακές γραμμές τρένων οι οποίες ενώνουν τα κέντρα της πόλης μεταξύ τους καθώς και με τα περίχωρα, με άλλους δήμους και άλλες μικρές πόλεις. Η περιοχή κυκλοφορίας για τα εισιτήρια χωρίζεται σε τρεις ζώνες: Ανόβερο, Umland και Περιφέρεια. Η ζώνη Ανόβερο διαμορφώνεται από την πόλη του Αννόβερου και περιλαμβάνει το κέντρο της πόλης του Αννόβερου και τις ζώνες "Ανόβερο 1" και "Ανόβερο 2". Οι γειτονικές περιοχές και οι δήμοι ανήκουν στη ζώνη "Umland" και η περιοχή "Περιφέρεια" καλύπτει τις πιο απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές της περιοχής του Αννόβερου. (πηγή :www.gvh.de)

Η πόλη αποτελεί επίσης σημαντικό σημείο διέλευσης των σιδηροδρομικών γραμμών και των αυτοκινητοδρόμων (Autobahnen), που συνδέουν τις ευρωπαϊκές κύριες γραμμές τόσο στις ανατολικοδυτικές κατευθύνσεις (περιοχή Βερολίνο-Ρουάρ) όσο και στις κατευθύνσεις βορρά-νότου (Αμβούργο - Μόναχο κ.λπ.).

1] Kröpcke:

Πρόκειται για την κεντρική πλατεία της πόλης με χαρακτηριστικό το ρολόι του 1977, το οποίο αποτελεί αντιγραφή εκείνου που καταστράφηκε κατά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο και είχε κατασκευασθεί το 1885.

2] Μουσείο Kestnergesellschaft:

Ιδρύθηκε το 1916 από τους πολίτες του Ανόβερου με σκοπό την προώθηση νέων καλλιτεχνών και την επαφή της πόλης με την τότε σύγχρονη τέχνη.

3] Sprengel Museum:

Φιλοξενεί μία από τις σημαντικότερες εκθέσεις μοντέρνας τέχνης στη Γερμανία και ιδρύθηκε το 1979. Στο μουσείο Σπρένγκελ, η Νίκι ντε Σεν-Φαλ δώρισε 360 γλυπτά και πίνακές της.

4] Historisches Museum:

Πρόκειται για το ιστορικό μουσείο της πόλης, όπου φιλοξενείται μία πολύ ενδιαφέρουσα μόνιμη έκθεση, η οποία παρουσιάζει την ιστορία της πόλης για 750 χρόνια.

5] Εκκλησία Marktkirche (εκκλησία της αγοράς):

Είναι η κύρια Λουθηρανική εκκλησία στο Αννόβερο. Χτίστηκε τον 14ο αιώνα και είναι γοθικού ρυθμού. Η στέγη και οι υπόγειοι

θάλαμοι της καταστράφηκαν σε μια αεροπορική επιδρομή το 1943. Ο υψηλός δυτικός πύργος της είναι ένας από τους υψηλότερους πύργους στην περιοχή της Κάτω Σαξωνίας.

6] Κρατικό Μουσείο Κάτω Σαξονίας:

(Niedersächsisches Landesmuseum) Αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά μουσεία του είδους στη Γερμανία. Εκεί, πραγματοποιούνται εκθέσεις βιολογίας, γεωλογίας και βοτανολογίας της βόρειας Ευρώπης και συλλογές που διηγούνται την ιστορία της Κάτω Σαξωνίας, από την Παλαιολιθική Εποχή μέχρι το Μεσαίωνα. Εξωτικά ψάρια, αμφίβια και ερπετά σας περιμένουν στο ενυδρείο του μουσείου.

Εικ.71 Μουσείο Kestnergesellschaft

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

Δημαρχεία

Τα δύο δημαρχεία του, παλιό και νέο, είναι ίσως τα πλέον φωτογραφημένα κτήρια της πόλης, αν και αντίγραφα κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, διατηρούν κάποια κομμάτια που γλίτωσαν τους βομβαρδισμούς, και αποπνέουν αέρα εποχής. Το παλιό Δημαρχείο (Altes Rathaus), ένα νεογοτθικού ρυθμού κτίσμα, χρονολογείται πριν το 1500, (παλαιότερη πτέρυγα: 1410) ενώ η κατασκευή του διήρκησε πάνω από 100 χρόνια. Το νέο Δημαρχείο,-εκλεκτικιστικό κτήριο-(Neues Rathaus) εγκαινιάστηκε το 1913, όντας υπό κατασκευή 12 χρόνια.

Εικ.72 Εκκλησία Marktkirche

Εντοπίζεται στη νότια πλευρά του κέντρου της πόλης, εντός του πάρκου Maschpark. Αρχιτέκτονες ήταν οι Hermann Eggert και Gustav Halmhuber. Κατά το Β' παγκόσμιο πόλεμο το κτήριο υπέστη μεγάλες καταστροφές από βομβαρδισμούς, αλλά αποκαταστάθηκε. Ο τρούλος του φθάνει στα 97,73 m, με το ασανσέρ του να είναι μοναδικό στην Ευρώπη, καθώς ακολουθεί το παραβολικό σχήμα του κελύφους του, και ανεβαίνει υπό γωνία 17 μοιρών στο επίπεδο παρατήρησης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί και η πλατεία που βρίσκεται μπροστά του κτηρίου. Η πλατεία Trammplatz κατασκευάστηκε το 1917 από τον Stadtdirektor Heinrich Tramm σε συνδυασμό με την ανέγερση του Νέου Δημαρχείου, ανακατασκευάστηκε το 1960 από τους Laage & A. Schmidt Lorenz και ανασχεδιάστηκε ξανά το 2015 από τους Kamel Louafi Landscape Architects. Χαρακτηριστικό στοιχείο αποτελούν τα φυτικά μοτίβο στη δαπεδόστρωση (γρανιτένιος κυβόλιθος, βασάλτης), που λειτουργούν ως αναφορά στο έμβλημα της πόλης του Ανόβερου. Γλυπτικές αφαιρετικές μορφές, έρχονται να εγκιβωτίσουν δένδρα που εντοπίζονται στο σημείο από τα 1780, διαμορφώνοντας ταυτόχρονα καθιστικές επιφάνειες. Η πλατεία υποδέχεται πλήθος κόσμου καθημερινά, ενώ αποτελεί τόπο δράσης και διεξαγωγής ποικίλων εκδηλώσεων.

Εικ.73 Κεντρικός Πεζόδρομος Ανόβερου: Κόκκινο: Κέντρο Πόλης, Πράσινο: Μασκπαρκ

Maschpark

Το Maschpark στην περιοχή Hanover Mitte είναι ένα πάρκο 10 εκταρίων νότια της παλιάς πόλης. Χτίστηκε το 1900 και ήταν το πρώτο δημοτικό πάρκο στο Ανόβερο. Η φύση του δεν άλλαξε από την αρχική της μορφή και αποτελεί μαρτυρία της γερμανικής κηπουρικής στα τέλη του 19ου αιώνα. Στα Βόρεια του το Maschpark περιορίζεται από το Friedrichswall.

Εικ. 74-76 Δημαρχεία

Η τεχνητή λίμνη Maschteich των 2,6 εκταρίων ύδατος

δημιουργήθηκε το 1899 ως μέρος του Maschpark που σχεδίασε ο Julius Trip. Ένα από τα μονοπάτια στο Maschpark διασχίζει τη Maschteich μέσω μιας γέφυρας. Αρκετά αντικείμενα τέχνης τοποθετούνται στη Maschteich και στην τράπεζά της στο πάρκο.

Η πολύ μεγαλύτερη λίμνη Maschsee βρίσκεται νότια των Maschparks. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη υδάτινη περιοχή της Κάτω Σαξονίας και είναι αγαπημένος προορισμός για ντόπιους και επισκέπτες, για βόλτες, βαρκάδες, κολύμβηση, ενώ αποτελεί ταυτόχρονα τον τόπο φιλοξενίας πολλών φεστιβάλ. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού, οι μεταφορικές εταιρείες με έδρα το Ανόβερο περνούν τα επιβατηγά πλοία με ηλεκτρικά οχήματα στη λίμνη. Η λίμνη διαμορφώθηκε προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι πλημμύρες, που έπλητταν την περιοχή κάθε άνοιξη εξ' αιτίας της υπερχειλίσης του ποταμού Leine. Η διαδικασία σχεδιασμού της άρχισε το 1925 με υπεύθυνο τον Otto Franzius. Λόγω ελλιπούς χρηματοδότησης, παρ' όλο που το έργο είχε ξεκινήσει να κατασκευάζεται ήδη από το 1930, διακόπηκε και επανήλθε στο προσκήνιο στα 1934. Αυτή τη φορά ήρθε ως πρόταση της κυβέρνησης του ναζισμού, με σκοπό να επιλυθεί και το πρόβλημα εύρεσης εργασίας από τους κατοίκους της περιοχής. Η λίμνη κατασκευάστηκε ως ένα δοχείο, που τροφοδοτείται από νερό από τον ποταμό, μέσω αντλιών, προκειμένου να μη συγκεντρώνεται έντονα λάσπη. Η χωρητικότητά της είναι 10.000 κυβικά μέτρα νερό. Το έργο αποπερατώθηκε στα 1936 και έδωσε εργασία σε συνολικά 1650 ανθρώπους.

[Πηγή: <https://en.wikipedia.org/wiki/Maschsee>]

Κεντρικός πεζόδρομος του Ανόβερου

Η πεζοδρομημένη ζώνη στο κέντρο του Ανόβερου είναι πολύ μεγάλη. Η Bahnhofstrasse, από τον κεντρικό σιδηροδρομικό σταθμό μέχρι το κεντρικό σημείο Kgrörcke, στεγάζει πολυκαταστήματα, μεγάλα καταστήματα ένδυσης, πάροχους τηλεπικοινωνιών και το μεγαλύτερο βιβλιοπωλείο του Αννόβερου. Από το δημοφιλές παραδοσιακό μέρος συνάντησης στο Kgrörcke μπορείτε να επιλέξετε ανάμεσα σε διάφορες κατευθύνσεις ενώ θα βρίσκει κανείς ενδιαφέροντα καταστήματα σε όλα αυτά.

(πηγή: <https://www.hannover.de>)

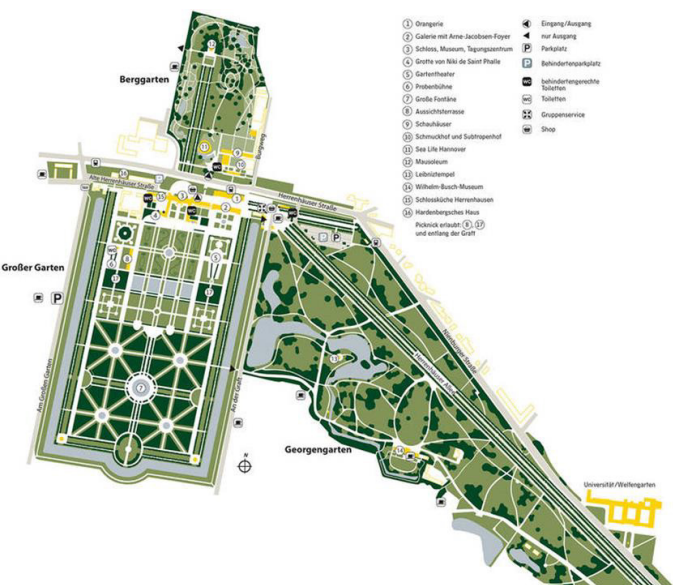
1. Eilenriede: Με έκταση 649 εκτ. αποτελεί το μεγαλύτερο πάρκο-δάσος της Ευρώπης. Εντοπίζεται στην ευρύτερη περιοχή του κέντρου της πόλης για περισσότερα από 600 χρόνια.

2. The Herrenhausen Gardens

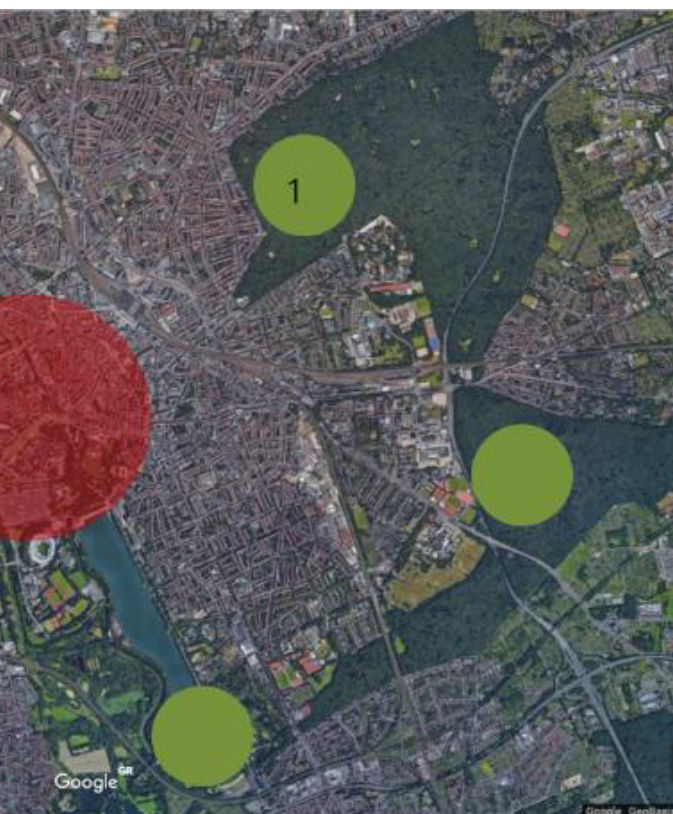
The Herrenhausen Gardens

Οι κήποι «Herrenhausen» είναι ένα παγκοσμίως γνωστό δίκτυο κήπων, τέχνης και κουλτούρας και βρίσκεται ψηλά στην λίστα με τους πιο σημαντικούς ιστορικά κήπους στην Ευρώπη. Αποτελούνται από τους: Great Garden (Großer Garten), Berggarten, Georgengarten, Welfengarten.

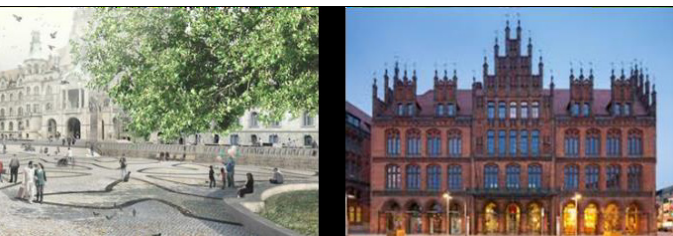
Οι κήποι είναι κληρονομιά των Βασιλιάδων του Ανόβερου. Ο Great Garden αποτελούσε πάντοτε ένα από τους πιο γνωστούς επίσημους μπαρόκ κήπους ενώ ο Berggarten έχει μετατραπεί με τα χρόνια από έναν απλό λαχανόκηπο σε μεγάλο βοτανικό κήπο με τα δικά του αξιοθέατα. Οι Georgengarten και Welfengarten έχουν φτιαχτεί με βάση το ύφος των Αγγλικών κήπων.

Εικ.77 The Herrenhausen Gardens

ο: Επέκταση

Great Garden

Ο Great Garden χρωσάει την αισθητική του στη Σοφία του Ανόβερου, η οποία προσέλαβε τον Γάλλο κηπουρό Martin Charbonnier. Είναι ένας τεράστιος κήπος 50 εκταρίων. Το κεντρικό στοιχείο του κήπου ήταν κάποτε το παλάτι Herrenhausen το οποίο υπέστη σοβαρές ζημιές στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα απομεινάρια από το παλάτι απομακρύνθηκαν μετά τον πόλεμο. Η εξωτερική σκάλα που οδηγούσε στην είσοδο περισώθηκε και μετακινήθηκε δίπλα στο κτήριο Orangerie όπου βρίσκεται μέχρι σήμερα. Το 2009 αποφασίστηκε να ξαναχτιστεί και το 2013 ξανάνοιξε τις πύλες του. Κάθε καλοκαίρι, μεγάλη ποικιλία φεστιβάλ λαμβάνουν χώρα στον Great Garden.

Berggarten

Το Berggarten (Κήπος βουνό) δημιουργήθηκε το 1666 σε λαχανόκηπος του Great Garden σε ένα λόφο βόρεια του κάστρου Herrenhäuser. Η Σοφία του Ανόβερου αργότερα τον μετέτρεψε σε κήπο για εξωτικά φυτά, και το 1686 δημιουργήθηκε ένα θερμοκήπιο. Ο κήπος πέρα από την αισθητική του χρήση, χρησιμοποιούνταν και για πειραματισμούς στην καλλιέργεια φυτών των νοτιότερων περιοχών της κάτω Σαξονίας. Αυτό το πείραμα απέτυχε στις προσπάθειες καλλιέργειας ρυζιού, αλλά πέτυχε με κάποια φυτά όπως καπνά και μουριές. Το 2000 ολοκληρώθηκε το καινούριο Rainforest-house (Regenwaldhaus), το οποίο δημιουργήθηκε μερικώς ως αντικατάσταση του ιστορικού Palmenhaus (που κατεδαφίστηκε το 1950) και ως μέρος της Expo 2000.

Georgengarten

Από τη δημιουργία του το Georgengarten, σχεδιασμένο σε μορφή Αγγλικού τοπίου, είχε ρόλο δημοτικού πάρκου. Για τους κατοίκους του Ανόβερου, το Georgengarten έχει σημαντική αξία, ειδικά τα καλοκαίρια, όπου λαμβάνουν χώρα πολλές δραστηριότητες (αθλήματα/ μπάρμπεκιου/ πικνικ). Κάθε Αύγουστο η κοινότητα Chopin Society διοργανώνει κλασική open-air συναυλία. Το Georgengarten, ονομασμένο από τον George IV του Ανόβερου, έχει ιστορία 300 χρόνων.

Welfengarten

Το Welfengarten ανήκει στη περιοχή του Πανεπιστημίου του Ανόβερου, μιας και αυτό χρησιμοποιεί το κάστρο στο κέντρο του κήπου (Welfenschloss) για βασικό του κτήριο. Ο Welfengarten, όπως και οι άλλοι κήποι, καταστράφηκε στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά ξαναχτίστηκε ως μέρος των εγκαταστάσεων του Πανεπιστημίου. Παρόλο που το Πανεπιστήμιο χρησιμοποιούσε το Κάστρο από το 1879, η πολιτεία του Ανόβερου αγόρασε τις εκτάσεις γης μόλις το 1961 από τον Δούκα Brunswick-Lüneburg.

ΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ

Εκθεσιακό Κέντρο Ανόβερου

Το εκθεσιακό κέντρο του Ανόβερου είναι το μεγαλύτερο στον κόσμο και βρίσκεται νοτιο-ανατολικά της πόλης, στην περιοχή Mittelfeld. Σύμφωνα με την ιδιοκτήτρια εταιρία, διατίθενται 24 αίθουσες έκθεσης και υπάρχει δυνατότητα οργάνωσης έως και τεσσάρων μεσαίου μεγέθους, ανεξάρτητων μεταξύ τους

εκδηλώσεων. Οι εκδηλώσεις αυτές μπορούν να λειτουργούν ταυτόχρονα, χωρίς να επηρεάζουν η μία την άλλη. Οι σημαντικότερες εκθέσεις που διοργανώνονται είναι η Hannover Messe (ετήσια), η CeBIT (ετήσια) και η EMO (ανά δύο χρόνια).

Η πρόσβαση με MMM γίνεται με τραμ ή τρένο, ενώ για την πρόσβαση με όχημα διατίθενται τέσσερις χώροι στάθμευσης για επιβατηγά και λεωφορεία, αλλά και ξεχωριστός χώρος στάθμευσης για τροχόσπιτα.

(τηνή : www.hannover.de)

Expo 2000

έναρξη: 01 Ιουνίου 2000, λήξη: 31 Οκτωβρίου 2000 θεματολογία: "Ανθρωπος, Φύση, Τεχνολογία" Η Expo 2000 αποτελεί σημαντικό σταθμό για την Γερμανία, καθώς πρόκειται για την πρώτη αναγνωρισμένη από το BIE Διεθνή Έκθεση της χώρας. Μάλιστα, υπήρξε και η πρώτη έκθεση κατά την οποία επετράπη από το BIE η χρήση υφιστάμενων δομών.

Στην έκθεση αυτή, συμμετείχαν 187 χώρες από όλο τον κόσμο και προσήλθαν 18.1 εκατομμύρια επισκέπτες, σχεδόν δηλαδή ο μισός αριθμός από τον αναμενόμενο (40 εκατομμύρια επισκέπτες). Στόχος ήταν μετά την λήξη, η επαναχρησιμοποίηση των περιπτέρων, πράγμα το οποίο όμως δεν συνέβη ποτέ. Σε αυτό, σημαντικό ρόλο έπαιξε το γεγονός ότι ο πολεοδομικό σχέδιο της περιοχής δεν επιτρέπει την δημιουργία ατομικών επιχειρήσεων ή διαμερισμάτων. Έτσι, πολλά από τα περίπτερα κατεδαφίστηκαν, ενώ τα υπόλοιπα εγκαταλείφθηκαν και η έκθεση θεωρήθηκε οικονομική αποτυχία.

Σημαντικά περίπτερα:

Απο Αριστερά προς Δεξιά:

Εικ.78 Ολλανδικό περίπτερο (MVRDV)

Εικ.79 Ιαπωνικό περίπτερο (Shigeru Ban)

Εικ.80 Ελβετικό περίπτερο (Peter Zumthor)

Εικ.81 Πορτογαλικό περίπτερο (Alvaro Siza – Souto de Moura)

Εικ.82 Αεροδρόμιο

Αεροδρόμιο

Το αεροδρόμιο του Αννόβερου (Flughafen Hannover-Langenhagen), το οποίο είναι διεθνούς σημασίας, βρίσκεται 11 χιλιόμετρα βόρεια του Αννόβερου και για την μετάβασή στην πόλη μπορεί να χρησιμοποιηθεί το σιδηροδρομικό δίκτυο (S-Bahn).

KRONSBERG

Πρόκειται για έναν οικισμό (15.000κατοίκων) σε απόσταση 9 χλμ νοτιοανατολικά του κέντρου της πόλης του Ανόβερου, κοντά στις εγκαταστάσεις της Expo2000. Το Kronsberg αποτελεί ένα μοντέλο βιώσιμης αστικής κοινότητας (σύμφωνα με τις αρχές της Agenda21). Ο διαγωνισμός για το σχέδιο της νέας αυτής γειτονιάς πραγματοποιήθηκε το 1992 και εγκρίθηκε το 1994. Βασική ιδέα του σχεδιασμού είναι η δημιουργία της πόλης ως κήπου, με μειωμένη κατανάλωση ενέργειας.

Εικ.83-84 Kronsberg

Ο οικισμός οργανώνεται από έναν κεντρικό πυρήνα (με τις δημόσιες λειτουργίες, πολιτιστικό κέντρο KroKus) και 2 ακόμη πυρήνες κατοικίας στη Βόρεια και Νότια πλευρά του. Οι 6.000 κατοικίες έχουν μέγιστο αριθμό 4-5 ορόφων. Ολόκληρος ο οικισμός χρησιμοποιεί αποκλειστικά αιολική και ηλιακή ενέργεια. Έχει γίνει πλήρης μελέτη της κυκλοφορίας για την αποφυγή κυκλοφοριακής συμφόρησης, ενώ υπάρχουν συστήματα για τη διαχείριση των αποβλήτων και των όμβριων υδάτων.

ZERO: E PARK

Το “Zero Park” στο Wettbergen αποτελεί μια εκ των στρατηγικών – δράσεων για την κλιματική αλλαγή. Η εικόνα του θυμίζει την περίπτωση του Kronsberg σε σχέση με την δόμηση (300 παθητικές κατοικίες), τους χώρους πρασίνου και την διαχείριση των αποβλήτων και όμβριων υδάτων. Το zero: e park είναι ένας από τους μεγαλύτερους οικισμούς μηδενικών εκπομπών στη Γερμανία και την Ευρώπη. Όλα τα κτίρια έχουν κατασκευαστεί ως παθητικά σπίτια. Έχει επιτευχθεί μία σημαντική μείωση (περίπου 75%) της απαιτούμενης ενέργειας για θέρμανση σε σύγκριση με το τρέχον νόμιμο πρότυπο και είναι ως εκ τούτου μια πολύ σημαντική προϋπόθεση για την αποδοτική χρήση της ενέργειας και τη μείωση των εκπομπών CO2.

Εικ.85 Zero:E Park

ΑΣΤΙΚΑ ΑΓΡΟΚΗΠΙΑ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ: Τα αστικά αγροκήπια (allotment gardens) είναι ένας θεσμός που μετρά πολλά χρόνια στη Γερμανία. Είναι γνωστός με την ονομασία “Schrebergarten” ή “Kleingartenanlage”. Πρόκειται για μικρά ενοικιαζόμενα οικόπεδα (“Parzelle”) που διαθέτουν τη δική τους καλύβα (λειτουργεί ως αποθηκευτικός χώρος) και ενοικιάζονται από τους κατοίκους των γύρω πόλεων για την ενασχόλησή τους με την καλλιέργεια φρούτων και λαχανικών, αλλά και την ξεκούραση και την αναψυχή τους. Συνήθως βρίσκονται σε περιοχές όπου κανείς δεν επιθυμεί να κατοικήσει, όπως για παράδειγμα κοντά σε σιδηροδρομικές γραμμές.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Λόγω της έντονης αστικοποίησης του 19ου αιώνα, ο ιατρός και καθηγητής dr. Schreber προωθούσε τα οφέλη των δραστηριοτήτων εξωτερικού χώρου για τα παιδιά. Οι κήποι ως αγροτική καλλιέργεια ήρθαν αργότερα. Πριν ακόμη καθιερωθεί το κίνημα Schreber, τοπικοί άρχοντες, ιδιοκτήτες εργοστασίων, η διοίκηση της πόλης και φιλανθρωπικές κατένειμαν οικόπεδα στους

απόρους για να τα καλλιεργούν. Οι κήποι αυτοί είναι γνωστοί με την ονομασία “ Armengärten” ή αλλιώς “Κήποι των φτωχών”. Το 1826 είχαν κάνει την εμφάνισή του ήδη σε 19 πόλεις. Εκτός από την προμήθεια φρέσκου φαγητού στο τραπέζι, οι μικροί αυτοί κήποι χρησιμοποιούνταν και ως τόπος ξεκούρασης και αναψυχής. Οι αστικοί κήποι επέτρεψαν σε πολλούς ανθρώπους να επιβιώσουν κατά τη διάρκεια των πολέμων, όταν τα αγροτικά προϊόντα δεν μπορούσαν πάντοτε να φτάσουν στις αγορές. Ένα χρόνο μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου θεσπίστηκε νόμος στη Γερμανία για την προστασία των μικρών αγροτεμαχίων, κρατώντας τα ενοίκια σε λογικές τιμές.

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ/ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ: Λόγω της συνεχούς αύξησης της δημοτικότητας των αστικών αγροκηπίων, όλο και περισσότεροι νέοι ενοικιάζουν το δικό τους οικόπεδο. Οφείλουν να γνωρίζουν, όμως, ότι αυτά τα οικόπεδα ρυθμίζονται από έναν νόμο (“Bundeskleingartengesetz”), ο οποίος δηλώνει ότι οι καλύβες των οικοπέδων δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κατοικία και ότι δεν μπορούν να υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο μέγεθος. Ωστόσο, δεν είναι λίγοι αυτοί που τον παραβλέπουν. Επίσης, τουλάχιστον το 1/3 του οικοπέδου πρέπει να χρησιμοποιείται για την καλλιέργεια φρούτων και λαχανικών. Επιπλέον κοινοτικοί κανονισμοί προσδιορίζουν επιπλέον ζητήματα, όπως τις ώρες κοινής ψυχίας.

Στην πόλη του Ανόβερου μια έκταση περίπου 2500 στρεμμάτων αστικών αγροκηπίων είναι καταμετρημένη ομοιόμορφα στην περιφέρειά της, καταλαμβάνοντας το 5% της αστικής περιοχής. Πάνω από το 90% της έκτασης αυτής ανήκει στο γερμανικό δημόσιο, και των οποίων η διαχείριση καθορίζεται από έναν νόμο που αφορά τους μικρούς κήπους (Bundeskleingartengesetz). Οι κήποι αυτοί ενοικιάζονται με συμβόλαια τα οποία έχουν συνήθως απεριόριστη διάρκεια. Η οργάνωση των κήπων γίνεται από έναν τοπικό σύνδεσμο, τον Bezirksverband Hannover der Kleingärtner e.V., ο οποίος έχει αναλάβει και την ενοικίαση ορισμένων ιδιωτικών αγροκηπίων. Ο σύνδεσμος αυτός αντιπροσωπεύει τους πολίτες που ενδιαφέρονται με την αστική καλλιέργεια, ενώ παράλληλα τους εκπαιδεύει, τους ενημερώνει και τους βοηθά σε γεωργικά θέματα. **PAGALINO:** Πρόκειται για συνεργατικό αστικό λαχανόκηπο στη γειτονιά Linden-Nord τον οποίο διαχειρίζεται μια ομάδα πολιτών που αποτελεί μέρος του δικτύου «Transition Town Hannover» . Το Pagalino είναι διαμορφωμένο σε ένα δημόσιο πράσινο ελεύθερο χώρο – που παραχωρήθηκε για μακρόχρονη χρήση αστικής καλλιέργειας από τη δημοτική αρχή – χωρίς κάποιου είδους περίφραξη και οι φυτεύσεις πραγματοποιούνται σε φυτοδοχεία. Η ένταξη κοινοτικών αστικών λαχανόκηπων σε υπάρχοντα πάρκα κι ελεύθερους πράσινους χώρους αποτελεί και μια μορφή κοινωνικοοικονομικής συνεργασίας. Η συμμετοχή είναι ελεύθερη κι ανοιχτή κι εκτός από τη διαδικασία της φύτευσης και περιποίησης των φυτών αναπτύσσονται δίκτυα και δράσεις που ενδυναμώνουν την κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη στις τοπικές κοινωνίες.

ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΠΟΛΙΤΩΝ – CROWD-FUNDING

«Εκ των κάτω» (bottom up) δράσεις για τη

Εικ.86 Αστικά Αγροκήπια

Εικ.87: Σκούρο Πράσινο: Δημόσια ιδιοκτησία
Ανοιχτό Πράσινο: Ιδιωτική ιδιοκτησία

Εικ.88 Hannover Machen

Audio-StadtRadTouren

Εικ.89 Audio-StadtRadTouren

Διαχείριση του χώρου:

Μια μορφή ευαισθητοποίησης, αντίδρασης και συμπλήρωσης του επίσημου «εκ των άνω» (top down) σχεδιασμού. Λόγω των διαρκώς αυξανόμενων προβλημάτων των πυκνοδομημένων πόλεων, αλλά και της αδυναμίας επίλυσής τους από τις επίσημες αρχές της κεντρικής και τοπικής αυτοδιοίκησης (top down), αυξάνει ο βαθμός ευαισθητοποίησης των πολιτών, οι οποίοι αναζητούν και επιτυγχάνουν διάφορους τρόπους οργάνωσής τους, ώστε να παρέμβουν δυναμικά σε θέματα διαχείρισης του χώρου (bottom up)

(www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10679_/serraos_fp05.pdf).

Κοινωνία πολιτών:

Μορφές κοινωνικής δράσης ατόμων ή ομάδων που δεν συνδέονται, ούτε διοικούνται από το κράτος, υπηρετούν την εφαρμογή δημοκρατικών διαδικασιών για το κοινωνικό συμφέρον και αναλαμβάνουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα στους πολίτες.

(el.wikipedia.org/wiki/Κοινωνία_των_πολιτών)

Crowdfunding:

Πρακτική υλοποίησης/ χρηματοδότησης έργου από μεγάλο αριθμό ατόμων. Εμπλεκόμενα άτομα και ομάδες της διαδικασίας αυτής είναι ο ιδρυτής του έργου που προτείνει την ιδέα ή/ και το σχέδιο που πρόκειται να χρηματοδοτηθεί, άτομα ή ομάδες που υποστηρίζουν το έργο, και μια συντονιστική οργάνωση (διαδικτυακή πλατφόρμα) που φέρνει σε επαφή όλους τους προηγούμενους, για την υλοποίηση του εγχειρήματος.

(en.wikipedia.org/wiki/Crowdfunding)

Bürgerbüro Stadtentwicklung Hannover e.V. (BBS):

Ανεξάρτητος κοινωφελής σύλλογος πολιτών που ιδρύθηκε το 1995 προς την κατεύθυνση προώθησης ενός μοντέλου συνηγορικού σχεδιασμού, στο Αννόβερο. Το BBS επιχειρεί να συμβάλει στην πολεοδομική ανάπτυξη του Αννόβερου, μέσω της συνέργειας όλων των δρώντων (πολιτών, οργανώσεων κοινωνίας των πολιτών, πολιτικής, διοίκησης και οικονομίας), της ευρείας ενημέρωσης και συμμετοχής των πολιτών καθώς επίσης και της συνεισφοράς των χορηγών (τρέχον χορηγός: Gundlach). Παράλληλα στοχεύει στην ανάπτυξη καινοτόμων μεθόδων συμμετοχικού σχεδιασμού, παρέχει εκπαίδευση πολιτών/ δρώντων σε θέματα συμμετοχικών διαδικασιών, προωθεί το διάλογο με τη διοίκηση και την πολιτική, υποστηρίζει επιστημονικά και τεχνικά πολίτες, πρωτοβουλίες και συλλόγους σε θέματα διατύπωσης προτάσεων αστικής ανάπτυξης και τέλος παρέχει δικτυώσεις και διεγείρει συνέργειες.

Στη διαδικασία συζήτησης του αναπτυξιακού σχεδίου «Mein Hannover 2030» (www.meinhannover2030.de), το BBS παρέχει ενημέρωση σε θέματα αστικής ανάπτυξης και συμμετοχής, μέσω εκδηλώσεων/ συζητήσεων, ποδηλατικών αστικών περιπάτων και εκδρομών, δημοσιεύσεων και διαδικτύου (bbs-hannover.de). Τρέχων πρόγραμμα:

Hannover Machen:

Διαδικτυακή πλατφόρμα crowdfunding με δυνατότητα χρηματοδότησης τρεχόντων έργων που περιμένουν να συλλέξουν το απαραίτητο προς υλοποίηση ποσό από πιθανούς ενδιαφερόμενους/ υποστηρικτές του, αλλά και καταχώρησης νέων ιδεών από οραματιστές/ πολίτες.

(www.hannovermachen.de)

Τρέχων έργο που χρηματοδοτείται:

Audio-StadtRadTouren: Βόλτες στην πόλη με ποδήλατο και ηχητική ξενάγηση με ακουστικά. Σκοπός του έργου αυτού είναι η διεύρυνση των γνώσεων των χρηστών για την πόλη, μέσα από θεματικές βόλτες (ιστορία, φυσικό περιβάλλον, δομημένο περιβάλλον κτλ.), καθώς επίσης και η δημιουργία διαλόγου μεταξύ αυτών για την αστική ανάπτυξή του Αννόβερου. Η χρηματοδότηση του έργου αφορά στην ψηφιοποίηση της ηχητικής ξενάγησης, έτσι ώστε αυτή να είναι διαθέσιμη στο κινητό κάθε χρήστη (ιστότητα της πληροφορίας).

(bbs-hannover.de/projekte/audio-stadtradtouren),

(projekte.hannovermachen.de/project/audio-stadtradtouren1)

Χρήσιμοι σύνδεσμοι - πηγές:

ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΧΩΡΟΣ

<https://www.visit-hannover.com/en/Sightseeing-City-Tours/Sightseeing/Tourist-Highlights/The-Old-Town-Hall>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Maschsee>

<http://www.shapedscape.com/projects/tramplatz-hannover-designed-by-kamel-louafi-landscapearchitects-hannover-germany>

<https://www.visit-hannover.com/en/Event-Highlights,-Culture-Leisure/Life-style-Nightlife/Shopping/Kr%C3%B6pcke-and-Pedestrian-Zone>

<https://en.wikipedia.org/wiki/Kestnergesellschaft>

www.sprenkel-museum.com

<https://www.hannover.de/en/Tourism-Culture/Culture-Leisure/Museums-Galleries/The-Museum-of-History>

EXPO 2000

www.visit-hannover.com/en/Trade-Fairs-Conventions/Information-around-the-fair/Hannover-Fairgrounds <http://www.messe.de/> <http://www.emo-hannover.de/home>

www.expomuseum.com/2000/ <http://www.dw.com/en/revisiting-hannover-10-years-after-expo-2000/a-5510543>

www.mvr.nl/projects/expo

www.shigerubanarchitects.com/works/2000_japan-pavilion-hannover-expo/index.html <http://www.brighton.ac.uk/user/mg237/exemplary-project-swiss-pavilion-sound-box-designed-by-peter-zumthor>

www.mimoa.eu/projects/Portugal/Coimbra/Pavilion%20of%20Portugal/

KRONSBURG

Hannover Kronsberg Handbook, Planning and realisation, Landeshauptstadt Hannover, 2004

<https://en.wikipedia.org/wiki/Kronsberg>

<http://www.special-eu.org>

<https://www.hannover.de>

ΑΣΤΙΚΑ ΑΓΡΟΚΗΠΙΑ

Πηγές: www.visit-hannover.com/en

<https://www.hannover-gis.de/GIS/index.action>

<http://www.urbanallotments.eu/case-studies/germany.html>

<http://www.dw.com/en/a-brief-guide-to-german-garden-colonies/a-39133787>

https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_02.pdf

https://www.arch.ntua.gr/sites/default/files/resource/10592_/serraos_04.pdf

Ημερολόγιο Επίσκεψης

Παρασκευή
Σάββατο
Κυριακή
Δευτέρα
Τρίτη
Τετάρτη

22.09

23.09

24.09

25.09

26.09

27.09

Παρασκευή 22.09	09:00: Departure from Athens [flight A3 848]. 11:15: Arrival in Hamburg. 15:00 – 19:00: Introductory walk through Hamburg inner city. Meeting Point: “Denkmal für die Gefallenen beider Weltkriege“, Schleusenbrücke 1, 20354 Ham-burg [https://goo.gl/maps/XPZgcgbjLLs].
Σάββατο 23.09	10:00 - 12:00: HafenCity / Elbphilharmony / Meeting Point: Elbphilharmonie Visitor Center, Am Kaiserkai 60, 20457 Hamburg [https://goo.gl/maps/8cBTcvH6MXx]. 12:30 – 14:30: HafenCity InfoCenter im Kesselhaus. Meeting Point: Am Sandtorkai 30, Speicherstadt [https://goo.gl/maps/t4EZQpzdNwr] / Guided Tour through HafenCity [Herr B.Sc. Thorsten Gödtel]: architecture, urban planning / ur-ban design, public space, environmental sustainability, resilience. 14:30: Nachhaltigskeits-Pavillon, Osakaallee 9, HafenCity. 17:00: City Nord. Meeting Point: Subway Station „Sengelmannstraße (City Nord)“ [https://goo.gl/maps/ZdH-J1FKrmXU2]. 18:00: Guided Tour through City Nord [Frau Sylvia Soggia, Quartiers- und Pro-jektmanagement, Presse- und Öffent-lichkeitsarbeit]. Meeting Point: Vattenfall-Haus / Foyer, Überseering 12 [https://goo.gl/maps/vADPRyohdVu] (Sub-way Sta-tion „Sengelmannstraße“).
Κυριακή 24.09	10:00: Housing complex “Steilshoop”. Meeting Point: Park-ingarea [https://goo.gl/maps/eCKyQdmrEFu]. 12:30: Citizens Involvement & initiatives in Hamburg / grass-root movements. Case studies: a) Gängeviertel, b) Park Fik-tion, c) Plan Bude.
Δευτέρα 25.09	10:30: Hamburg Wilhelmsburg. Contemporary urban plan-ning issues in Hamburg and greater area. Meeting Point: S-Bahn Station Wilhelmsburg [https://goo.gl/maps/hU-WUSjV4HcT2]. 11:00 – 12:30: Meeting at the Ministry of Urban Develop-ment and Environment [Guido Sempell]. Meeting Point: Neuenfelder Str. 19, 21109 Hamburg. [https://goo.gl/maps/M2gve2u5Sv92]. 12:30 – 18:00: Further visits (incl. lunch break): a) Internation-al Building Exhibition IBA Hamburg [http://www.iba-ham-burg.de/en/nc/projects/iba-map.html], b) Wilhelmsburger Inseipark, c) Weltquartier / Global Neighbourhood.
Τρίτη 26.09	08:00 – 21:00: Day trip to Hannover: Inner City / main pedes-trian street & historic city / meeting at the townhall / meet-ing with citizens organisation BBS / meeting at Leibnitz Uni-versity of Hannover / Herrenhäuser Gärten.
Τετάρτη 27.09	Free morning 16:30: Departure from Hamburg [flight A3 849] 20:30: Arrival in Athens

Παρασκευή 22.09

Κατά την άφιξη στην πόλη του Αμβούργου το πρωί της Παρασκευής 22/9, οι σπουδαστές διαχωρίστηκαν στις ομάδες τους και κατευθύνθηκαν στους χώρους διαμονής τους για να τακτοποιηθούν. Η πρώτη συνάντηση έγινε στις 15:00 στο "Denkmal für die Gefallenen beider Weltkriege" (Μνημείο πεσόντων των δύο παγκόσμιων πολέμων), ακριβώς έξω από το Rathaus (Δημαρχείο). Αφού δόθηκαν οι πρώτες πληροφορίες από τον κ. Σερράο, ξεκίνησε η ξενάγηση στο ιστορικό κέντρο του Αμβούργου.

Αρχικά, η ομάδα των σπουδαστών με τους επιβλέποντες, κατευθύνθηκε προς την εμπορική οδό Neuer Wall και κατέληξε στη λίμνη Binnen-Alster. Από εκεί, περνώντας από την Gänsemarkt, έφθασε στην περιοχή Gängeviertel. Πρόκειται για μια γειτονία που αντιστάθηκε στην τάση εξευγενισμού που είχε παρατηρηθεί σημειακά στο Αμβούργο. Η γειτονία αυτή είχε αγοραστεί από μια ολλανδική ιδιωτική αναπτυξιακή εταιρεία που σχεδίαζε την κατεδάφιση ή και την αποκατάσταση κτιρίων και την ανέγερση συγκροτημάτων γραφείων και πολυτελών κατοικιών. Όμως, η περιοχή καταλήφθηκε από καλλιτέχνες κι ακτιβιστές με σκοπό την ανατροπή της αγοραπωλησίας και την προστασία της ιστορικής γειτονιάς. Δημιούργησαν, λοιπόν, μια αυτοδιαχειριζόμενη, δημόσια και ζωντανή γειτονιά μέσω του πολιτισμού και της δημιουργίας.

Σε αυτή τη γειτονία βρίσκονται τα γραφεία της NextHamburg, μιας ομάδας για τους πολίτες του Αμβούργου, όπου προβάλλονται ιδέες, απόψεις αλλά και προσδοκίες τους για την πόλη. Πρόκειται, στην ουσία, για ένα χώρο που λειτουργεί με βάση τον συμμετοχικό σχεδιασμό, προωθεί ιδέες και προτείνει υλοποιήσιμες λύσεις. Κατά τον περίπατο, η ομάδα διαπίστωσε ότι ένα σημαντικό ποσοστό των πολιτών χρησιμοποιεί διάφορες υπηρεσίες car sharing. Προτιμούν, δηλαδή, να χρησιμοποιούν περιστασιακά το αυτοκίνητο ως μέσο μεταφοράς. Αυτό, πιθανόν συνεπάγεται ότι δεν είναι ιδιοκτήτες κάποιου ΙΧ αυτοκινήτου. Φαίνεται, λοιπόν, ότι οι κάτοικοι του Αμβούργου υιοθετούν σιγά σιγά την τάση λεγόμενης "shared mobility".

Περιπλανούμενοι στους δρόμους της περιοχής και κατευθυνόμενοι προς την πλατεία του Δημαρχείου, έγινε μια στάση σε έναν ακάλυπτο ενός τετραγώνου. Όπως παρατηρήθηκε, σε αντίθεση με την Ελλάδα, οι ακάλυπτοι καταλαμβάνουν πολύ μεγαλύτερη επιφάνεια, τόσο για την εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών διαμονής των κατοίκων του τετραγώνου, όσο και για τη δυνατότητα ανάπτυξης εμπορικής δραστηριότητας στο επίπεδο του ισόγειου. Αυτό συμβαίνει διότι εκτός από εξωτερική ρυμοτομική γραμμή, υπάρχει και μια αντίστοιχη εσωτερική, η οποία ορίζει τα όρια του ακάλυπτου χώρου κάθε οικοπέδου.

Η ξενάγηση στο ιστορικό κέντρο τελείωσε με τον περίπατο στην εμπορική οδό Mönckebergstraße, τον πιο πολυσύχναστο πεζόδρομο της πόλης, που συγκεντρώνει τα περισσότερα καταστήματα. Πρόκειται για ένα πεζόδρομο μικτής χρήσης, με ήπια κυκλοφορία οχημάτων (λεωφορείων και ταξί). Έντονη, είναι επίσης η παρουσία του ποδηλάτου, το οποίο προτιμούν οι πολίτες για τις μετακινήσεις τους. Θα περίμενε κανείς να προκαλείται σύγχυση σε έναν τέτοιο δρόμο, ωστόσο τα αποτελέσματα είναι τα ακριβώς αντίθετα. Στο μέσον της διαδρομής, έγινε μια στάση για να εκφραστούν οι πρώτες εντυπώσεις. Όπως παρατήρησε η

Αγγελική Καπιωτά
Αλεξάνδρα Τιμαγένη
Άλκηστις Πυργιώτη
Ζωή Αγγελακοπούλου
Κλειώ Χατζάκη
Μαρία-Ελένη Τσαγκαρέλη

Εικ.1 Rathaus

Εικ.2 Gängeviertel

Εικ.3 Mönckebergstraße

Εικ.4 Hauptbahnhof

Εικ.5 Hauptbahnhof

Εικ.6 Reererbahn festival

κα. Θεοδωρά, η πόλη του Αμβούργου μοιάζει να έχει συλλέξει ποικίλα στοιχεία διαφόρων ευρωπαϊκών πόλεων, να βρίσκεται σε αναζήτηση μιας δικής της ταυτότητας. Σε αυτό το σημείο, έγινε μια ακόμη παρατήρηση για την ποιότητα του δημόσιου χώρου της πόλης, ο οποίος είναι ιδιαίτερα προσεγμένος, χωρίς αυτό να σημαίνει τη χρήση ακριβών υλικών. Υπάρχει μια φροντίδα στη συναρμογή των υλικών, στην επιλογή του αστικού εξοπλισμού, χωρίς αυτό να δημιουργεί ένα επιτηδευμένο αποτέλεσμα.

Τελική στάση, ο κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός (Hauptbahnhof). Εκεί μπορεί κανείς να πάρει το τρένο για άλλες πόλεις της βορείου Γερμανίας, ή και να επιλέξει την κατάλληλη γραμμή του σιδηροδρομικού δικτύου της πόλης, μιας και ο σταθμός αυτός αποτελεί το μεγαλύτερο κόμβο των μέσων μαζικής μεταφοράς της πόλης. Μέσα στο σταθμό, υπάρχουν επίσης πολυάριθμα καταστήματα φαγητού (με λουκάνικα μέχρι φρέσκα φρούτα), αλλά και super markets.

Τέλος, μια σημαντική παρατήρηση είναι ότι τα υπεραστικά λεωφορεία -των οποίων ο σταθμός βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τον σιδηροδρομικό σταθμό- αποκτούν ολοένα και περισσότερο έδαφος, καθώς έχουν συναγωνιστικές τιμές, σε σύγκριση με τα τρένα.

Την ίδια μέρα, το βράδυ, ομάδα φοιτητριών επισκεφτήκε την περιοχή St. Pauli, η οποία φημίζεται για την νυχτερινή της ζωή. Από τις 21 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 24 Σεπτεμβρίου, άρα και την ημέρα της επίσκεψης, διεξαγόταν ένα φεστιβάλ, το Reererbahn festival το οποίο είναι το μεγαλύτερο κλαμπ φεστιβάλ στη Γερμανία και ένα από τα τρία πιο σημαντικά σημεία συνάντησης μουσικών και digital βιομηχανιών στην Ευρώπη. Το φεστιβάλ περιελάμβανε συναυλίες από διεθνείς ανερχόμενους τραγουδιστές σε τόνους pop, rock, folk, hip hop, jazz, electro κ.α. Οι συναυλίες γίνονταν σε κλαμπ, μπαρ, αλλά και υπαίθριες εγκαταστάσεις στην πλατεία της περιοχής. Επίσης, το φεστιβάλ περιελάμβανε και προσωρινές εγκαταστάσεις για πώληση φαγητού και ποτού, αλλά και κάποιες εμπορικού χαρακτήρα που πουλούσαν πίνακες ζωγραφικής κ.α. Κάνοντας μια βόλτα στην ευρύτερη περιοχή, διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν αρκετά μπαρ, κλαμπ, μπυραρίες, τουριστικά καταστήματα, καθώς και μια περιοχή με απαγορευμένη είσοδο σε γυναίκες και ανήλικους, την λεγόμενη "red light district".

Στην συνέχεια η ομάδα επέστρεψε στην κεντρική πλατεία και αφού πήρε μπίρες από τα προσωρινά καταστήματα του φεστιβάλ, έκατσε σε έναν από τους ξύλινους πάγκους με τα τραπέζια που υπήρχαν και βρισκόνταν άνθρωποι όλων των ηλικιών αλλά κυρίως νέοι. Αφού καταναλώθηκαν οι μπίρες επιστρέφοντας πίσω τα γυάλινα μπουκάλια στο κατάστημα, επιστράφηκε και μέρος των χρημάτων που είχε η ομάδα δώσει για την αγορά τους γεγονός που συμβάλλει στην ανακύκλωση και την περιβαλλοντική αναβάθμιση. Έπειτα, η ομάδα περπατήσε μέχρι τον ποταμό Έλβα όπου είδε διάφορα αγκυροβολημένα μικρά σκάφη και στην πορεία προς αυτόν μεγάλα ψηλά κτίρια με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική. Τέλος, η ομάδα επέστρεψε στο ξενοδοχείο.

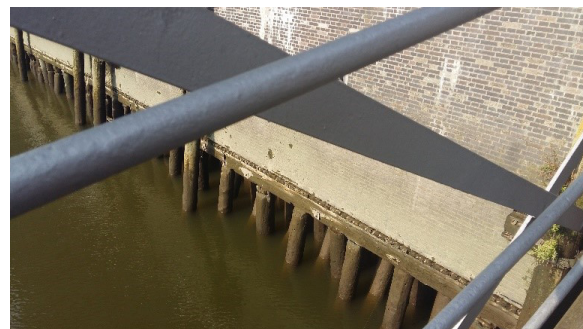
Σάββατο 23.09

Αλκιβιαδης Οικονομιδης
Γιώργος Δρακονταειδής
Γιώργος Ταλιάκας
Ειρηνάιος Στυλιανός
Παλαπάνης
Ισίδωρος Σπανολιός
Νεκτάριος Πισιμίσης

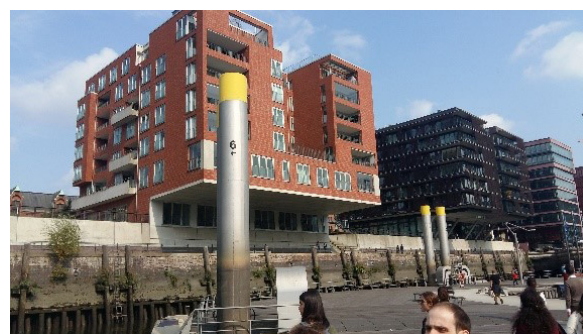
Η δεύτερη ημέρα παραμονής μας στο Ανόβερο περιελάμβανε επίσκεψη σε δύο περιοχές πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος. Οι δύο παραπάνω περιοχές θεωρούνται αντιπροσωπευτικά δείγματα δύο εκ διαμέτρου αντίθετων τρόπου σκέψης και σχεδιασμού. Η πρώτη περιοχή ονομάζεται HafenCity και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προγράμματα πολεοδομικού σχεδιασμού της Ευρώπης, ενώ η δεύτερη, το CityNord, αποτελεί αντιπροσωπευτικό σχεδιαστικό παράδειγμα μοντέρνου σχεδιασμού.

Η ξενάγηση μας είχε ως αφετηρία την περιοχή των παλαιών αποθηκών του λιμανιού, Spiecherstadt, ένα γραμμικό τμήμα γης που χωριζόταν σε δύο μέσω πλωτής αρτηρίας που διευκόλυνε την μεταφορά των προϊόντων. Τα προϊόντα, κυρίως έντερο και μπαχαρικά οδηγούνταν μέσω ενός ιεραρχημένου δικτύου παραποτάμων από τον Έλβα στο εσωτερικό της πόλης των αποθηκών. Τα κτήρια των αποθηκών είχαν άμεση πρόσβαση από το ποτάμι με μόνο μια επικοινωνία με αυτό. Πρόκειται δηλαδή για ογκηρά κτήρια που ξεχωρίζουν από το τρόπο δομής, τη χρήση κόκκινου λεπτού οπτόπλινθου. Σε αντίθεση με τους ορόφους το κάτω τμήμα είναι τελείως κλειστό μέχρι ένα συγκεκριμένο ύψος της κατασκευής που ορίστηκε από την μέγιστη στάθμη του ποταμού σε περίοδο πλημμύρας. Για το λόγο αυτό, χαρακτηριστικό γνώρισμα των κτηρίων αυτών αποτελεί μια κατακόρυφη ζώνη με ανοίγματα στο ύψος του κάθε ορόφου με προσαρμοσμένα, έμπροσθεν των ανοιγμάτων αυτών, χειροκίνητης κατασκευής με σκοπό την κατακόρυφη μεταφορά εμπορευμάτων από και προς το πλωτό μέσο.

Η πόλη των αποθηκών ξεκίνησε να κατασκευάζεται το 1883 και ολοκληρώθηκε το 1927. Εξυπηρετούσε τις χρήσεις του πρώην λιμένα Αμβούργου μέχρι που αποφασίστηκε να παραχωρηθεί έναντι ανταλλάγματος η περιοχή στο δήμο για την ολοκλήρωση του προγράμματος επέκτασης της πόλης. Γεγονός είναι ότι οι αποθήκες καταστράφηκαν με τους βομβαρδισμούς των συμμάχων το '45 παρ' όλα αυτά η περιοχή αποκαταστάθηκε στην αρχική της μορφή, αλλά όχι λειτουργία. Σήμερα, η περιοχή βρίσκεται υπό τη προστασία της UNESCO και αρκετά από τα κτίρια της χρησιμοποιούνται με ξένες προς την αρχική χρήση. Ένα από τα πιο σημαντικά κτήρια του συγκροτήματος των παλαιών αποθηκών είναι αυτό του παλαιού εργοστασίου παραγωγής ενέργειάς της 'αποθηκούπολης'. Το κτήριο αυτό στεγάζει την διοίκηση για τον συντονισμό του επενδυτικού έργου για την ανάπτυξη της παρακείμενης περιοχής του HafenCity. Στο ισόγειο αυτού του κτηρίου και μπροστά από τη συνολική μακέτα της πόλης του Αμβούργου συναντήσαμε έναν από τους υπεύθυνους του προγράμματος, τον κ Thorsten Godtel. Ένα από τα πρώτα ζητήματα που μας διευκρίνισε ήταν ότι η περιοχή ανάπτυξης μέσω της διαδικασίας Τράπεζα Γης ανταλλάχθηκε με μια αντίστοιχη περιοχή βόρεια της πόλης που άνηκε στο δήμο. Επομένως οι αποθήκες που εξυπηρετούσαν το λιμάνι μεταφέρθηκαν εκτός πόλης με το δήμο να βρίσκεται ο κύριος διαχειριστής της επένδυσης καθώς κατά 51% είναι συμμετοχος. Το παραπάνω πρόγραμμα ανάπτυξης αναλύεται στη συνέχεια με τη ταυτόχρονη πορεία της ξενάγησης μας από την αποθηκούπολη στο HafenCity.

Εικ.7 Πάσσαλοι στο Hafencity

Εικ.8 Κτήριο κατοικιών

Στη συνέχεια ο κ Thorsten Godtel μας ξενάγησε σε διάφορα σημεία του HafenCity. Αρχικά διασχίσαμε μια μικρή γέφυρα. Εκεί

Εικ.9 Οι παλιοί πάσσαλοι που στηρίζουν το Hafencity

Εικ.10 Ξενάγηση σε χώρο πρασίνου.

Εικ.11 Σταθμός μετρό που κατασκευάζεται.

Εικ.12 Πλατεία δίπλα στον ποταμό Έλβα

κάναμε την πρώτη μας στάση και μας εξήγησε πως ολόκληρο το haffen city είναι μια πλωτή κατασκευή. Μάλιστα, η κατασκευή αυτή στηρίζεται πάνω σε ξύλινους πασσάλους, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι τοποθετημένοι εκεί από τη δεκαετία του 1860. Οποιαδήποτε αρχιτεκτονική παρέμβαση οφείλει να λαμβάνει υπ' όψη την ύπαρξη στοιχείων της πόλης που δημιουργήθηκαν τους προηγούμενους αιώνες.

Αφού διασχίσαμε τη γέφυρα περπατήσαμε πάνω στην πλατεία-αντιπλημμυρικό έργο του ποταμού Έλβα. Η πλατεία αυτή διαρθρώνεται σε αρκετά επίπεδα ώστε να δημιουργεί άνετες προσβάσεις στο χώρο και να λειτουργεί παράλληλα ως ανάχωμα για την εξάπλωση των νερών του ποταμού όταν ανεβαίνει η στάθμη. Πρόκειται δηλαδή για μια διαμόρφωση ιδιαίτερα ευφυή. Από την πλατεία αυτή υπάρχει θέα προς τα κτήρια των κατοικιών. Έτσι, είχαμε τη δυνατότητα να παρατηρήσουμε τις κατοικίες και να μάθουμε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτές. Ο ξεναγός μας εξήγησε πως πρόκειται για κατοικίες που ενοικιάζονται και σπάνια αγοράζονται από τους χρήστες. Οι τιμές τους είναι σχετικά χαμηλές περίπου 10-14 ευρώ ανά τετραγωνικό. Σε αυτό το σημείο τον ρωτήσαμε πως γίνεται αυτές οι κατοικίες που είναι νεόδημες και βρίσκονται στο κέντρο της πόλης να έχουν τόσο χαμηλές σχετικά τιμές. Ο κ.Godtel εξήγησε πως το πλάνο της εταιρίας που ανέλαβε την ανοικοδόμηση του HafenCity ήταν να κατασκευάσει φθηνές σχετικά κατοικίες ώστε να προσελκύσουν γρήγορα νέους χρήστες και η περιοχή να γίνει ένα κέντρο ανταλλαγής ιδεών. Αυτό άλλωστε, όπως μας είπε, επιτυγχάνεται με αυστηρή νομοθεσία που απαγορεύει την μεγάλη αύξηση του ενοικίου αλλά και από τις διεκδικήσεις των κατοίκων εκεί που σχηματίζουν ενώσεις και προωθούν τα συμφέροντα τους.

Στη συνέχεια περπατήσαμε και βρεθήκαμε σε ένα μικρό χώρο πρασίνου που έπαιζαν παιδιά.Ο κύριος Godtel αναφέρθηκε στην ιδιαίτερη προσοχή που έχει δοθεί σε ανοικτούς πράσινους χώρους κατά τη φάση του σχεδιασμού ώστε οι οικογένειες να μπορούν να μεγαλώσουν τα παιδιά τους στο HafenCity χωρίς να έχουν καμιά δυσκολία. Μάλιστα αυτοι οι χώροι μπορούν να βελτιώσουν την εικόνα της περιοχής και την ποιότητα ζωής των κατοίκων.

Έπειτα συνεχίσαμε την βόλτα μας στην περιοχή μέχρι που συναντήσαμε ένα σταθμό μετρό δίπλα ακριβώς από τα κτήρια των κατοικιών.Έξω από το σταθμό υπήρχαν ποδηλάτα παρκαρισμένα. Αυτό το έργο μας εξήγησε ο ξεναγός στοχεύει στη γρήγορη μεταφορά των πολιτών από και προς την περιοχή,ενώ η χρήση του ποδηλάτου εξασφαλίζει γρήγορη και ευχάριστη μετακίνηση μέσα στο HafenCity.

Η ξενάγηση συνεχίστηκε με περπάτημα στους πλακοστρωμένους δρόμους της περιοχής μέχρι τη διάβαση μιας άλλης μικρής γέφυρας. Μας δόθηκε η ευκαιρία να ρωτήσουμε τον κ.Godtel ποια είναι τα αρνητικά που βρίσκει ο ίδιος στην περιοχή του HafenCity, μιας και όλα μας τα παρουσίαζε ότι βαίνουν καλώς. Ο ίδιος απάντησε πως έχει σκεφτεί πολύ προσεκτικά πιθανές αδυναμίες αλλά πραγματικά δεν μπορεί να βρει καμία μιας και όλα σχεδιάστηκαν πολύ προσεκτικά εξ αρχής.

Μετά την αποδέσμευση του ξεναγού μας, δώσαμε ραντεβού στο λιμάνι ώστε να πάρουμε κάποια από τα πλοία της γραμμής και

να παρατηρήσουμε την περιοχή από το νερό. Πράγματι έπειτα από μισή ώρα βρεθήκαμε στο λιμάνι να περιμένουμε στην ουρά για ένα τέτοιο πλοίο. Αφού μετά βίας χωρέσαμε ανεβήκαμε στο πάνω κατάστρωμα όπου μας εξασφάλιζε εποπτεία της περιοχής. Έπειτα από λίγα λεπτά μείναμε έκπληκτοι όταν είδαμε μακριά μια παραλία γεμάτη κόσμο κοντά μάλιστα στην περιοχή. Το παράδοξο ήταν πως τα νερά του Έλβα ήταν βρώμικα και οι κάτοικοι δεν δίσταζαν να ψαρεύουν και να κολυμπούν. Η αντίφαση ήταν πως στην αντίπερα όχθη του ποταμού φαίνονταν οι εγκαταστάσεις των ναυπηγείων (γερανοί, καπνοδόχοι κλπ.) αλλά ούτε αυτό το γεγονός πτοούσε τους κολυμβητές

Εικ.13 Hafencity

Το απόγευμα επισκεφθήκαμε την περιοχή του City Nord στην οποία στεγάζονται πολλά γραφεία εταιριών και άλλες υπηρεσίες. Συναντηθήκαμε με την κ.Sylvia Soggia στο Vattenfallhaus ένα από τα κτήρια της Vattenfall, σουηδικής εταιρίας που παρέχει ρεύμα στην Γερμανία και σε άλλες βόρειες χώρες. Το κτήριο αυτό σε εντυπωσιάζει με το μέγεθος του ειδικά αν σταθείς ακριβώς κάτω από τη μεγάλη όψη η οποία λειτουργεί σαν ένα γυάλινο Τοίχος. Ενδιαφέρον παρουσιάζει όταν το προσεγγίζει κανείς από μακριά γιατί διακρίνει μία σχετική κίνηση μεταξύ των οριζόντιων στοιχείων που διαρθρώνουν τη σύνθεση. Εσωτερικά δεν έχει κάποια ιδιαίτερη διάταξη-καινοτομία στην οποία αξίζει να εστιάσει κανείς κρίνοντας από την περιήγησή στην είσοδο μόνο του κτηρίου και σε έναν χώρο του υπογείου στο οποίο στεγάζεται η μακέτα του City Nord και την οποία μας παρουσίασε η κ.Soggia στη συνέχεια. Έπειτα ακολούθησε ένας περίπατος σε κάποια από τα πιο αξιοσημείωτα σημεία-κτήρια της περιοχής.

Εικ.14 Ναυπηγεία στον ποταμό Έλβα

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το Oval Office, Sitz der Unternehmen SENVION und HDI Gerling τα γραφεία του οποίου εντάσσονται σε μία οβάλ γενική κάτοψη. Η διαφάνεια που επιτρέπει την απρόσκοπτη θέαση εντός και εκτός του κτηρίου, το πράσινο στοιχείο το οποίο διακόπτει τον κτηριακό όγκο καθώς και οι ανοιχτοί χώροι δημιουργούν ένα φιλικό περιβάλλον στον επισκέπτη και στον εργαζόμενο. Αν και δεν επισκεφθήκαμε το εσωτερικό του διακρίνει κανείς ότι το συγκεκριμένο συγκρότημα είναι πολλά υποσχόμενο λειτουργικά και αισθητικά.

Εικ.15 Κτήριο γραφείων σε σχήμα οβάλ, έδρα της Senvion

Έπειτα, περπατήσαμε στους πράσινους χώρους γύρω από το EDEKA Verwaltungszentrale το οποίο αποτελεί εξ' ολοκλήρου ένα μπετονένιο κτήριο με τα κόκκινα στοιχεία να τρέχουν σε όλη την όψη και τα μπλέ να πληρώνουν την εξωτερική του επιφάνεια. Μια σύνθεση όχι τόσο ενδιαφέρουσα όσο η προηγούμενη όσον αφορά τα ανοίγματα τις φυγές και την οργάνωση του χώρου. Περπατήσαμε στον υπαίθριο χώρο μπροστά από το Bürohaus Ü 35 ο οποίος βρίσκεται πιο ψηλά από το επίπεδο της λεωφόρου και είναι διαμορφωμένος με επιμήκη οριζόντια στοιχεία γέφυρες από μπετόν και χαμηλή βλάστηση. Ένας ευχάριστος περίπατος ο οποίος δεν διακόπτει τη φυσική συνέχεια του δάσους γύρω από το κτήριο γιατί ξεπερνά το επίπεδο του δρόμου δίπλα από τον οποίο διέρχεται

Εικ.16 Χώρος πρασίνου χωρίς επισκέπτες

Ο κόσμος που συναντούσαμε εμείς ως επισκέπτες ήταν ο ελάχιστος δυνατός αν σκεφτεί κανείς ότι το City Nord είναι μία περιοχή μεγάλη σε μέγεθος με αρκετά σκορπισμένα κτηριακά συγκροτήματα που εξυπηρετούν τον κόσμο. Κάνουμε λόγο για μία περιοχή η οποία λειτουργεί μόνο τις ώρες και της ημέρες

Εικ.17 Vattenfallhaus

εργασίας καθώς δεν υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές για να είναι επισκέψιμες από έναν καθημερινό επισκέπτη όπως για παράδειγμα το Hafen City στο οποίο διακρίνεται η μίξη των χρήσεων. Τεράστιες, νεκρές ζώνες πράσινων χώρων οι οποίες συμπληρώνουν τα κενά μεταξύ των κτηρίων τα οποία μάλιστα όπως μας είπε και η ίδια η ξεναγός ανανεώνονται ανά κάποια χρόνια είτε μερικώς είτε ολοκληρωτικά για να καλύψουν της ανάγκες της εποχής.

Αποτελεί παράδειγμα μοντέρνου πολεοδομικού σχεδιασμού, στον οποίο οι χρήσεις και λειτουργίες σε μία πόλη κατηγοριοποιούνται σε κτηριακά συγκροτήματα. Θυμίζει την οργάνωση της νέας πόλης του Παρισιού όπως την οραματιζόταν ο Le Corbusier με τους μεγάλους ανοιχτούς χώρους και τα τεράστια κτηριακά σύνολα να εξυπηρετούν τις λειτουργίες ένα αποτέλεσμα το οποίο αισθητικά απ ότι φαίνεται δεν είναι άρτιο και λειτουργικό. Μάλιστα η ίδια η ξεναγός μας τόνισε πως η περιοχή παραμένει ως έχει γιατί αποτελεί το “μουσειακό κομμάτι” μίας εποχής που ενέδωσε στις αλλαγές που φέρνει ο χρόνος.

Εικ.18 Elbphilharmonie

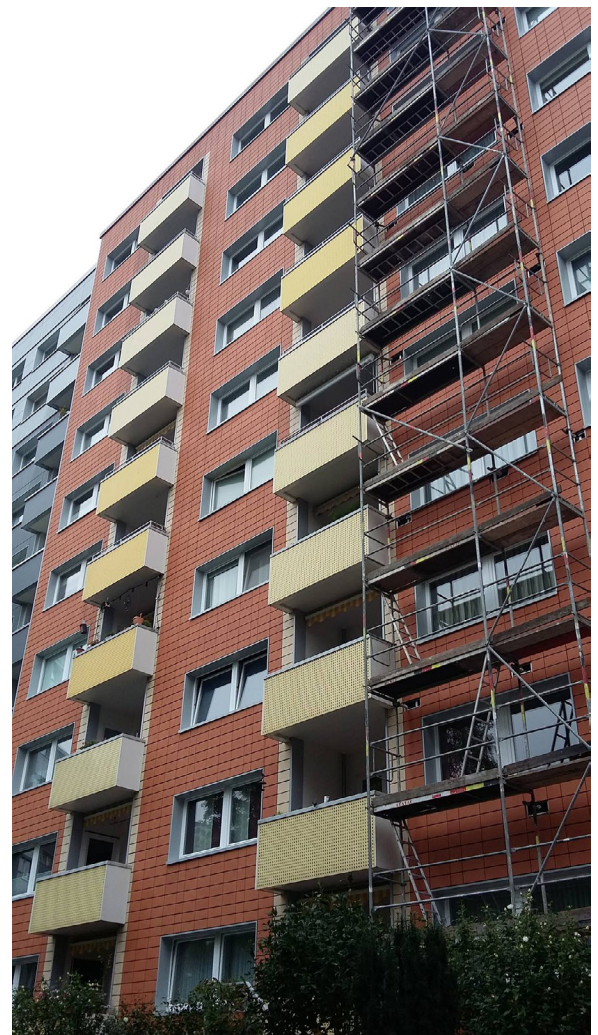
Κυριακή 24.09

Αγγελική Καπιωτά
Αλεξάνδρα Τιμαγένη
Άλκηστις Πυργιώτη
Ελεάνα Πάστρα
Ζωή Αγγελακοπούλου
Κατερίνα Χριστοφοράκη
Κλειώ Χατζάκη
Μαρία-Ελένη Τσαγκαρέλη
Όμηρος Παρόλας
Σιγάλας Φοίβος
Σίλα-Κατερίνα Μπουκογιάννη

Την Κυριακή ήταν η πρώτη βροχερή μέρα του ταξιδιού μας. Ξεκινήσαμε με μια βόλτα στο συγκρότημα κατοικιών του Steilshoop μια γειτονιά ΒΑ του Αμβούργου που χτίστηκε ανάμεσα στο 1969 και το 1975. Πρόκειται για έναν οικισμό που απαρτίζεται από περί τις 6,500 κατοικίες με σκοπό να στεγάσει 14.300 κατοίκους. Βρίσκεται σε απόσταση 10 χλμ από το ιστορικό κέντρο του Αμβούργου και ανάμεσα στο 1987 και 1999, με χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση, στο οικιστικό συγκρότημα έγιναν επεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης με προσθήκες εξωτερικής μόνωσης και άλλες επεμβάσεις που εκσυγχρόνισαν το συγκρότημα. Όπως και άλλα οικιστικά συγκροτήματα του Αμβούργου, το Steilshoop έχει αποκτήσει αρνητική εικόνα για τους κατοίκους του Αμβούργου, παρά τις προσπάθειες εκσυγχρονισμού και εξωραισμού του. Αξίζει να σημειωθεί πως από το 2007, το Steilshoop εντάχθηκε στο πρόγραμμα Neighborhood Improvement District, δεχόμενο επιδότηση 7,4 εκ. ευρώ για εκ των οποίων τα 4,1 προερχόμενα από ιδιωτικά κεφάλαια με στόχο την ανακατασκευή πεζοδρομίων, τη διατήρηση και άλλα.

Είχαμε την ευκαιρία να περπατήσουμε στους δρόμους του συγκροτήματος με τα μεγάλα κτήρια, καθώς και στους διαμορφωμένους για δημόσια χρήση ακάλυπτους χώρους. Η διαμόρφωση περιελάμβανε χώρους στάσης αλλά και παιχνιδιού για μικρά παιδιά. Στο συγκρότημα οι ρυθμοί ζωής ήταν ιδιαίτερα ήρεμοι. Επικρατούσε η χρήση της κατοικίας, με τις εμπορικές δραστηριότητες να συγκεντρώνονται κατά βάση στο εμπορικό κέντρο της περιοχής. Ξεκινήσαμε εξερευνώντας τα συγκροτήματα κατοικιών και τους κήπους που υπάρχουν ανάμεσα. Οι όψεις των κτηρίων είχαν δεχτεί μια στρώση θερμομόνωσης, στα πλαίσια της ενεργειακής αναβάθμισης, αλλά κατά τα άλλα, δεν διαπιστώσαμε σημαντικές μεταβολές στην αρχική δομή των κτηρίων. Ο ημι-δημόσιος κήπος ανάμεσα στα συγκροτήματα δεν παρουσίαζε ιδιαίτερη κινητικότητα, αλλά και η παρουσία μας εκεί (ένα γκρουπ 25 ατόμων σε έναν έρημο κήπο) δεν κίνησε ιδιαίτερα τα βλέμματα, πράγμα ενδεικτικό της ατμόσφαιρας της γειτονιάς. Προχωρήσαμε προς το εμπορικό κέντρο, το οποίο προς έκπληξή μας διαπιστώσαμε πως ήταν εξίσου έρημο με τον κήπο, με μόνη διαφορά μια έντονη αίσθηση εγκατάλειψης, που έκανε το όλο συγκρότημα αρκετά απωθητικό. Ήταν ένα αρκετά μεγάλο συγκρότημα, το οποίο ελλείπει ανθρώπων έμοιαζε εγκαταλελειμμένο. Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσε να ειπωθεί πως περιοχή έδινε μια αίσθηση εγκατάλειψης που δεν συντελούσε στην καλλιέργεια αισθήματος γειτονιάς, είτε οποιουδήποτε συναισθήματος καθιστά φιλόξενη μια ζώνη κατοικίας.

Ο βροχερός καιρός δεν επέτρεψε εκτενή και διεξοδική εξερεύνηση του συγκροτήματος κατοικιών, η επίσκεψή μας ωστόσο μας άφησε με την εντύπωση πως και αυτό το εγχείρημα - όπως και στην περίπτωση του City Nord - πάσχει τον αυστηρό διαχωρισμό χρήσεων. Παρατηρήσαμε λοιπόν δύο περιπτώσεις κατά τις οποίες η ένταση της μιας χρήση προκαλεί προβλήματα στην περιοχή η οποία δείχνει να μδυσκολεύεται να παραμείνει ζωντανή καθ όλη τη διάρκεια της μέρας. Οι δε χρήσεις ήταν εντελώς διαφορετικού χαρακτήρα, στην προκειμένη περίπτωση χρήση κατοικίας, ενώ στο city Nord επαγγελματικό κέντρο, γεγονός που αποδεικνύει πως το ουσιαστικό πρόβλημα δεν απορρέει από τη χρήση αυτή καθ'εαυτή, αλλά από τον τρόπο διαχείρισης και μείξης αυτής με άλλες συμπληρωματικές της.

Εικ.19 Συγκρότημα κατοικιών στο Steilshoop

Εικ.20 Η ομάδα μας στον κήπο μέσα στο συγκρότημα

Εικ.21 Στο Park Fiktion

Εικ.22 Γλυπτό - Φοίνικας στο Park Fiktion

Στη συνέχεια επιλέξαμε ένα από τα προτεινόμενα πάρκα για να επισκευτούμε. Το Park Fiktion, ένα μικρό πάρκο σε κοντινή απόσταση με το νερό, ανάμεσα σε έναν άξονα αυξημένης κυκλοφορίας και την είσοδο μιας γειτονιάς, πυροδότησε συζητήσεις σχετικά με κινήματα πόλεων και συμμετοχικό σχεδιασμό μεταξύ άλλων.

Το πάρκο αποτελεί όχι απλά ένα παράδειγμα συμμετοχικού σχεδιασμού, αλλά μια περίπτωση όπου οι κάτοικοι αποφάσισαν για τη φυσιογνωμία της πόλης που ήθελαν να ζήσουν. Κατά τη δεκαετία του '80, οι τιμές των κατοικιών στη διπλανή γειτονιά του St Pauli είχαν ήδη αρχίσει να ανεβαίνουν, και τα σχέδια του δήμου ήταν το χτίσιμο νέων υποδομών κατοικίας δίπλα στο νερό, σε μια περιοχή υπο αναβάθμιση. Οι κάτοικοι προχώρησαν σε καταλήψεις στέγης καθώς και του πάρκου, αποφασίζοντας να διατηρήσουν αυτό το τελευταίο προπύργιο ελεύθερου χώρου με αρκετά προνομιακή θέα του ποταμιού και της απέναντι βιομηχανικής περιοχής. Με αυτό το σημείο εκκίνησης, ακτιβιστές, καλλιτέχνες και οι κάτοικοι σχεδίασαν την όαση που ήθελαν πλάι στο ποτάμι. Ενδιαφέρον είναι το γεγονός πως το πάρκο παραμένει ενεργό πολιτικά, υποστηρίζοντας παρόμοιες προσπάθειες: το 2013 μετονομάστηκε σε Gezi Park, σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους διαδηλωτές του πάρκου Γκεζί της Κωνσταντινούπολης.

Έτσι και μεις με τη σειρά μας οικειοποιηθήκαμε το πάρκο, σχηματίζοντας ένα μεγάλο κύκλο και για αρκετή ώρα συζητήσαμε σχετικά. Ο συμμετοχικός σχεδιασμός είναι μια κουβέντα που ακούστηκε σε διάφορες επισκέψεις: από την πρώτη μέρα περνώντας από τα γραφεία του δήμου αλλά και στο HafenCity, καθώς και την επόμενη μέρα επομένως μας προβληματίσε ιδιαίτερα. Ειδικά όσον αφορά σε παραδείγματα στη χώρα μας, παρατηρήσαμε την απουσία συμμετοχικού σχεδιασμού σε ότι αφορά το σχεδιασμό από πλευράς δημοσίων φορέων. Στην περίπτωση όμως κινήματων πόλης και ανεξάρτητων καταλήψεων, όπως στο παράδειγμα του Πάρκου Ναυαρίνου, η συνδιαμόρφωση με τη γειτονιά σε τοπικό επίπεδο ήταν κινητήριος δύναμη και μοχλός για την δημιουργία και διατήρηση του πάρκου. Το απόγευμα της Κυριακής ήταν ελεύθερο για τους φοιτητές, προκειμένου να πραγματοποιήσουν επισκέψεις σε σημεία που παρουσίαζαν προσωπικό ενδιαφέρον για τον καθένα. Μια ομάδα φοιτητριών επισκέφτηκε την πόλη του Lübeck, σε κοντινή απόσταση από το Αμβούργο, περίπου 45 λεπτά με τοπικό σιδηρόδρομο.

Το Lübeck (Λυβέκη) αποτελεί μία από τις σπουδαιότερες μεσαιωνικές πόλεις της Γερμανίας, καθώς και τον μεγαλύτερο λιμένα της Βαλτικής. Βρίσκεται στο κρατίδιο Schleswig-Holstein (Σλέσβιχ-Χόλσταϊν) στα βόρεια της χώρας -και βορειοανατολικά του Αμβούργου-, του οποίου και αποτελεί τη δεύτερη σε πληθυσμό πόλη, κτισμένη ανάμεσα στους παραπόταμους του Τράβε. Το Λίμπεκ φέρεται να ιδρύθηκε γύρω στα 1000 ως σλαβικός οικισμός με το όνομα Λιούμπιτσε (= όμορφη).

Παλαιότερα η πόλη ήταν η πρωτεύουσα της Χανσεατικής Ένωσης. Υπήρξε σπουδαίος εμπορικός κόμβος κατά τον Μεσαίωνα, με μεγάλη ναυτική ιστορία και παράδοση, ιδιαίτερα κατά την εποχή των μεγάλων ναυτικών ανακαλύψεων. Από τον λιμένα του Λίμπεκ γίνονταν η διακίνηση του εμπορίου της Βαλτικής θάλασσας, ιδιαίτερα σε μπαχαρικά, υφάσματα και αλιεύματα. Από την εποχή

εκείνη μέχρι και σήμερα διατηρούνται οι μεγάλες αποθήκες του "λευκού χρυσού" όπως χαρακτηριζόταν το αλάτι. Από το 1987 έχει ανακηρυχθεί Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO. Παρ' όλες τις καταστροφές που υπέστη κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, η αρχιτεκτονική κληρονομιά κτηρίων 15ου και 16ου αιώνα διατηρείται σε μεγάλο μέρος.

Ο σιδηροδρομικός σταθμός, όπου και η ομάδα αποβιβάστηκε, βρίσκεται σε πολύ μικρή απόσταση από το κέντρο της πόλης. Περιπατώντας, σε λίγο χρόνο, φθάνει κανείς στην Πύλη Χόλστεντορ, μία πύλη του 1478, που αποτελεί τμήμα της μεσαιωνικής οχύρωσης του 15ου αιώνα, καθώς και το σύμβολο της πόλης. Έχοντας περάσει την πύλη εισόδου, το "νησί", που περιλαμβάνει την παλιά πόλη είναι έτοιμο για εξερεύνηση. Πρόκειται για ένα τμήμα στεριάς που περιβάλλεται περιμετρικά από ποτάμι (Τράβε), παρέχοντας ποικίλες συνδέσεις με την πόλη μέσω γεφυρών.

Προχωρώντας ανατολικά, κατά μήκος της κεντρικής οδού Holstenstrasse, στα δεξιά εντοπίζεται η κεντρική πλατεία της πόλης, όπου και φιλοξενείται το κτήριο του Δημαρχείου. Στρέφοντας το βλέμμα προς τον ουρανό, με σκοπό να θαυμάσει κανείς το κατάκοσμο κτήριο, που συνδυάζει γοτθικό και αναγεννησιακό ρυθμό, παρατηρούνται διαδοχικοί πυργίσκοι-καμπαναριά, που ξεπετάγονται. Σύντομα ακολουθώντας τις μυτερές κορυφές, η ομάδα φθάνει στην Marienkirche, η οποία συναρπάζει τόσο λόγω του τεράστιου εξωτερικού μεγέθους της, με της εν σειρά επίστεγες αντηρίδες, όσο και λόγω του ιδιαίτερα λιτού εσωτερικού ζωγραφικού διακόσμου της.

Πρόκειται για μία εκκλησία γοτθικού ρυθμού, χτισμένη εξ' ολοκλήρου από τούβλο, γύρω στα 1200-1400. Η περιήγηση συνεχίζει με οδηγούς πάντα τους οξειδωμένους ψιλόλιγνους πυργίσκους. Η ομάδα συνεχίζει, διασχίζοντας την πόλη, περνώντας από ποικίλους ναούς, όπως ο Καθεδρικός της πόλης, ο St. Petri, όπου η θέα όταν κανείς ανέβει στο καμπαναριό είναι μαγευτική.

Τελευταία στάση, μετά την περιπλάνηση στα διαδοχικά έως και πολλές φορές δαιδαλώδη δρομάκια του Λίμπεκ, ήταν και πάλι η κεντρική πλατεία, προκειμένου όμως αυτή τη φορά να εξερευνηθεί ένας άλλος θησαυρός της πόλης, τα marzipan. Ο Johann Georg Niederegger διαμόρφωσε στα 1806 ένα μικρό μαγαζί στην καρδιά της πόλης, που ως κύριο στοιχείο παραγωγής κάθε γλυκίσματος, είχε την πάστα αμυγδάλου. Διακόσια και κάτι χρόνια μετά την ίδρυσή του, το Café Niederegger, συνεχίζει να αποτελεί το μυστικό τοπόσημο της Χανσεατικής πόλης, όπου η γεύση του αμυγδάλου κυριαρχεί στο καθετί. Ίσως είναι ο λόγος για τον οποίο το μικρό αυτό μέρος είναι διάσημο σε όλο τον κόσμο, ίσως αποτέλεσε και το έναυσμα της δικής μας επίσκεψης σ' αυτό.

Μια άλλη μικρή ομάδα ανηφόρισε προς το St Pauli, το γήπεδο της ομάδας και το Bunker που βρίσκεται δίπλα. Καθήκαμε στο ανάνες πάρκινγκ του σταδίου, προσπαθώντας να προσεγγίσουμε το Bunker, καθώς την πορεία μας εμπόδιζαν διάφορα συρματοπλέγματα που όριζαν το χώρο. Η περιοχή ήταν απολύτως έρημη, απουσία αγώνα, το Bunker κλειστό, οπότε η περιπλάνησή μας συνεχίστηκε προς τα ενδότερα της γειτονιάς, με στόχο πλέον να βρούμε το ιδανικό σημείο για να καθησυχάσουμε την πείνα μας.

Εικ.23 Lübeck, Ποταμός Τράβε

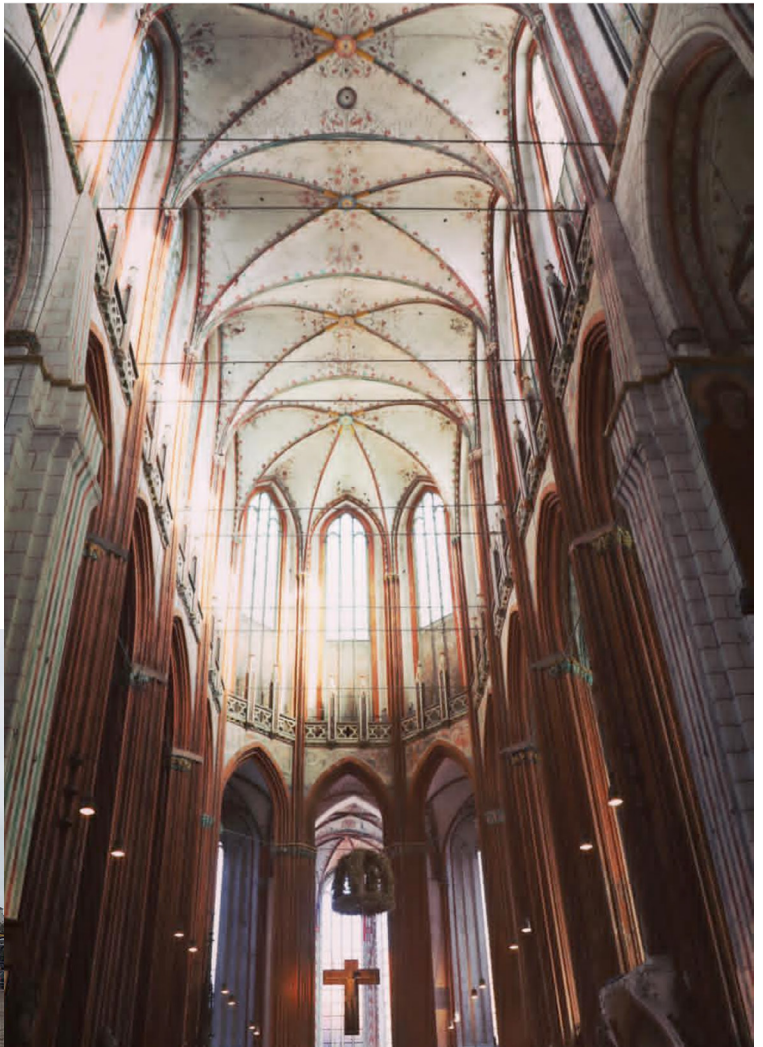

Εικ.24 Café Niederegger

Εικ.25 Lübeck

Εικ.26 Bunker και περιφράξεις δίπλα στο στάδιο St Pauli

Εικ.27 Ναός Marienkirche

Εικ.28 Το στάδιο του St Pauli και μέρος του αχανούς πάρκινγκ

Η τέταρτη μέρα της εκδρομής ήταν αφιερωμένη στην περιοχή του Wilhelmsburg, με σκοπό την επίσκεψη στο Υπουργείο Αστικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος (Ministry of Urban Development and Environment) και στη συνέχεια περιήγηση στην περιοχή ανάπτυξης της IBA Hamburg (International Building Exhibition). Το ευρύτερο θέμα των επισκέψεων αφορούσε τα θέματα αστικού σχεδιασμού στην μητροπολιτική περιοχή του Αμβούργου.

Στο χώρο του φουαγιέ του Υπουργείου υπάρχει μακέτα του Αμβούργου που αναπαριστά αναλυτικά την πόλη, και όλα τα νέα οικιστικά προγράμματα. Η μακέτα ανανεώνεται με τα νέα κτήρια και είναι επισκέψιμη για το κοινό, το οποίο μπορεί να ενημερώνεται για τα πρότζεκτ που συμβαίνουν στην περιοχή. Πέρα από την μακέτα, το Υπουργείο παρουσιάζει περισσότερες πληροφορίες για τις διάφορες στρατηγικές που υιοθετεί μέσα από τεύχη που διατίθενται δωρεάν, π.χ. More City in the City, Inclusive City. Επομένως η μακέτα και τα τεύχη, που διατίθενται και ηλεκτρονικά, διαμορφώνουν την επικοινωνιακή πολιτική του Υπουργείου.

Διοικητικά, η περιοχή του Αμβούργου έχει το προνόμιο να αποτελεί πόλη- κράτος, γεγονός που σημαίνει ότι μπορεί να διαμορφώνει τις πολιτικές της και σε επίπεδο πόλεων αλλά και σε επίπεδο ομόσπονδων κρατιδίων. Η πόλη χωρίζεται σε επτά διοικητικές επαρχίες, κάθε μια από τις οποίες έχει καθήκοντα που αφορούν και την αστική ανάπτυξη. Την ευθύνη για την αστική ανάπτυξη ολόκληρης της πόλης έχει το Υπουργείο ενώ οι επαρχίες είναι υπεύθυνες για τις τοπικές αποφάσεις.

Η περιοχή του Αμβούργου χαρακτηρίζεται σαν πράσινη μητρόπολη δίπλα στο νερό, η οποία υφίσταται μια έντονη αστικοποίηση. Βασικά θέματα που λαμβάνονται υπόψη κατά την ανάπτυξη και την αστικοποίηση της περιοχής είναι η διαχείριση του Δημόσιου χώρου και του παλιού λιμανιού που βρίσκεται στην καρδιά της πόλης. Ορισμένες περιοχές υπάγονται στη δικαιοδοσία εταιρειών που είναι υπεύθυνες για την ανάπτυξή τους, όπως είναι η HafenCity GmbH και η IBA Hamburg GmbH.

Επόμενος σταθμός ξενάγηση στην IBA Hamburg υπό την καθοδήγηση του ξεναγού Guido Sempell Η IBA Hamburg GmbH είναι μια εταιρεία οικιστικής ανάπτυξης που προσφέρει ολοκληρωμένη ανάπτυξη τόσο για τις καινοτόμες κατοικημένες περιοχές όσο και για τις βιώσιμες βιομηχανικές περιοχές. Προς το παρόν, η IBA Hamburg GmbH είναι υπεύθυνη για εκτεταμένες μελέτες σκοπιμότητας και βιώσιμες εξελίξεις σε δέκα περιοχές του Αμβούργου με γεωγραφικό κέντρο της είναι τα Νησιά του Έλβα .

Μετά το μεγάλο κύμα καταγίδων του 1962 που απείλησε τη ζωή εκατοντάδων ανθρώπων του Wilhelmsburg, πολλοί κάτοικοι έφυγαν από τα κατεστραμμένα νησιά. Τα επόμενα χρόνια η περιοχή του Wilhelmsburg έγινε "προβληματική περιοχή" και υποβαθμίστηκε αρκετά. Το 2001 ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα πολιτών του Wilhelmsburg σε συνεργασία με τις αρχές εκπόνησαν ένα σχέδιο ανάπτυξης της περιοχής που απαιτούσε καλύτερα σχολεία και προοπτικές για παιδιά και νέους, τη μετεγκατάσταση των κατοίκων της περιοχής Reichsstrasse, την εξάλειψη των βιομηχανικών εγκαταστάσεων και βελτιωμένες συγκοινωνιακές

Δευτέρα 25.09

Αγγελική Καπιωτά
Αλεξάνδρα Τιμαγένη
Άλκηστis Πυργιώτη
Ζωή Αγγελακοπούλου
Κλειώ Χατζάκη
Μαρία-Ελένη Τσαγκαρέλη

Εικ.29 Ministry of Urban Development and Environment

Εικ.30 Προσώψεις και γυάλινα στοιχεία με άλγη από το BIG

συνδέσεις. Έτσι το 2004, ο Δήμος του Αμβούργου όρισε το “Leap across the Elbe” και το 2005 συνέταξε το «Memorandum for the International Building Exhibition Hamburg 2013». Στόχος της πόλης του Αμβούργου ήταν να διασχίσει τον ποταμό Έλβα και να ενώσει τις δύο του όχθες. Η άνθηση και η εξυγίανση των νότιων περιοχών του ποταμού αποσκοπούσε να τονώσει την ανάπτυξη της μητρόπολης. Αυτό σχεδιάστηκε να επιτευχθεί με δύο τρόπους: με την αναδιαμόρφωση του Wilhelmsburger Inselpark στα πλαίσια της διεθνούς έκθεσης φυτοκομίας 2013 και την «International Building Exhibition IBA Hamburg».

Η International Building Exhibition IBA Hamburg είναι ένα από τα μεγαλύτερα έργα οικιστικής ανάπτυξης, στο μεγαλύτερο κατοικημένο νησί στην Ευρώπη και πραγματοποιήθηκε ως απάντηση στις ανάγκες των πολιτών. Τρία ζητήματα τέθηκαν από την IBA κατά τη διάρκεια της οργάνωσής του: “Η αξιοποίηση των ωφελειών της παγκοσμιοποίησης”, “Η χρήση των γνώσεων και των πολιτιστικών πόρων για την προστιθέμενη αξία” και “Η δημιουργία ποιοτικών αστικών περιοχών”. Από το 2007 έως το 2010, η IBA συνόψισε αυτά τα θέματα με το σύνθημα “Η Μητρόπολη του μέλλοντος”. Τρείς ήταν οι κύριες ροές του προγράμματος αυτού: «COSMOPOLIS», «METROZONES» και το «CITIES AND CLIMATE CHANGE». Στο πλαίσιο του COSMOPOLIS, η IBA κατέδειξε πώς μπορεί να αναπτυχθεί η συνεργασία των μεγάλων πόλεων στο μέλλον. Τα METROZONES προσφέρουν χώρο ανάπτυξης μέσα στην πόλη, παρέχοντας συνύπαρξη μεταξύ του θύλακα της κατοικίας και της εργασίας. Το «CITIES AND CLIMATE CHANGE» καταδεικνύει πώς οι μεγάλες πόλεις μπορούν να αναπτυχθούν με φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο, δημιουργώντας αποκεντρωμένη ανανεώσιμη ενέργεια και χρησιμοποιώντας αποτελεσματικά τους δικούς της πόρους. Τα κτίρια που κατασκευάζονται ή αναδιαμορφώνονται στοχεύουν στην χαμηλή έως μηδενική τους κατανάλωση και σε αυτά εισάγονται καινοτόμες τεχνολογίες. Οι πατέντες των κτιρίων αυτών αν θεωρηθούν επιτυχείς εξάγονται στην αγορά.

Εικ.31 Προσώψεις και γυάλινα στοιχεία με άλγη από το BIQ

Εικ.32 Εξωτερική όψη του WOODCUBE

Στα πρώτα χρόνια δόθηκε έμφαση στην ενθάρρυνση των ανθρώπων να κάνουν το νοπτικό «άλμα κατά μήκος του Έλβα» και να ευαισθητοποιηθούν για τις περιοχές του νοτίου κλάδου του Έλβα ως μέρος της συνολικής εικόνας του Αμβούργου. Η IBA Hamburg παρουσιάστηκε το 2013 με 70 έργα, ορισμένα κατασκευάζονταν ακόμη. Το 2013, η IBA περιλάμβανε συνολικά 1.733 οικιστικές μονάδες εκ των οποίων 516 εκσυγχρονίστηκαν. Επιπλέον, διαθέτει 100.000 τετραγωνικά μέτρα εμπορικών χώρων, και πάνω 70 εκτάρια πράσινου χώρου. Η περιοχή έχει αναβαθμιστεί αισθητά, τα αποτελέσματα του σχεδιασμού είναι επιτυχή και οι πολίτες φαίνεται να τα απολαμβάνουν. Τα επόμενα χρόνια με την ολοκλήρωση του έργου θα δείξουν αν ο σχεδιασμός ήταν τελικά επιτυχής.

Το πρώτο κτήριο που επισκεφθήκαμε ήταν το BIQ (Algenhaus), πρόκειται για το πρώτο κτήριο στον κόσμο που διαθέτει όψη με βιοαντιδραστήρες. Μικρό-άλγη καλλιεργείται στα στοιχεία από γυαλί, τα οποία αποτελούν το δέρμα του κτηρίου. Χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ενέργειας, αλλά ταυτόχρονα για τον έλεγχο του ηλιακού φωτός και την προσφορά σκίασης. Μέσα σε αυτά τα γυάλινα στοιχεία, μικροσκοπικά φυτά (άλγη), τα περισσότερα όχι μεγαλύτερα από βακτήρια, παράγονται. Δίνοντας

στο κτήριο να παράγει την δική του ενέργεια. Το μόνο πράγμα που η άγλη πρέπει να κάνει είναι να μεγαλώνει. Της παρέχονται συνεχώς θρεπτικά στοιχεία σε υγρή μορφή και διοξείδιο του άνθρακα διαμέσου ενός υδάτινου κυκλώματος που τρέχει σε όλη την όψη. Με την αιγίδα του ηλίου, η άγλη μπορεί να φωτοσυνθέσει και να μεγαλώνει. Η όψη αποτελεί την μοναδική στο κόσμο και κάνει χρήση τεχνολογίας αιχμής όσων αφορά την ενέργεια και τον περιβαλλοντισμό. Τα δοχεία αυτά κάνουν ένα χαρακτηριστικό ήχο κατά την λειτουργία τους που μπορεί κανείς να ακούσει τόσο από το εσωτερικό όσο και από το εξωτερικό του κτηρίου. Οι απόψεις των κατοίκων δίστανται στον αν αυτός ο ήχος είναι ευχάριστος καθόλη την διάρκεια της ημέρας.

Το δεύτερο κτήριο που ξεναγηθήκαμε ήταν το WOODCUBE. Το ξύλο αποτελεί ένα από τα δημοφιλέστερα κατασκευαστικά υλικά τα τελευταία χρόνια. Η συγκεκριμένη κατασκευή παρουσιάζει η παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής από συμπαγή ξυλεία μπορούν να αναθεωρηθούν σε σύγχρονό σχεδιασμό. Πρόκειται για ένα πενταώροφο κτήριο κατοικιών, το οποίο αποτελείται σχεδόν εξολοκλήρου από ξύλο, πάνω στο οποίο δεν έχει χρησιμοποιηθεί ούτε κάποιου είδους κόλλα ή προστατευτικής επικάλυψης. Ταβάνια, μπαλκόνια, εσωτερικοί και εξωτερικοί τοίχοι, όλα είναι ξύλινες επιφάνειες. Το πάχος των τοίχων από συμπαγή ξυλεία είναι 32 εκ και προσφέρει θερμομόνωση αλλά και ηχομόνωση. Στο εσωτερικό των τοίχων έχουν προστεθεί άλλα δύο layers ξυλείας για λόγους πυροπροστασίας. Τέλος, το κτήριο είναι φιλικό προς το περιβάλλον, δεν έχει εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, τα υλικά από τα οποία είναι κατασκευασμένο είναι 100% ανακυκλώσιμα και βιοδιασπώμενα.

Το τρίτο κτήριο είναι το Basic Building and Do-It-Yourself Builders. Ουσιαστικά πρόκειται μία κατασκευή-πείραμα που επιτρέπει σε οικογένειες με χαμηλό εισόδημα να δημιουργήσουν τα ίδια τους τα σπίτια μέσα από την προσωπική τους εργασία πάνω σε αυτά. Η ιδέα ήταν ότι σε πολλές χώρες όπως Ελλάδα, Ουκρανία, Πολωνία κ.α. πολλοί άνθρωποι είναι ικανοί να κατασκευάσουν μέρος της κατοικίας τους χωρίς την ανάγκη επίβλεψης ή βοήθειας κάποιου εξειδικευμένου τεχνίτη. Η πειραματική προσέγγιση έδινε την δυνατότητα σε μελλοντικούς χρήστες να κατασκευάσουν κτήρια σε 2 βήματα ανάλογα με τις ανάγκες τους. Το πρώτο βήμα ήταν η προσφορά, στους μελλοντικούς κατοίκους, της φέρουσας κατασκευής, δηλαδή, τον σκελετό, τις πλάκες και τις συνδέσεις λειτουργίας του κτηρίου (κλιμακοστάσιο, ανελκυστήρας κ.α.). Σε δεύτερη φάση, οι μελλοντικοί κάτοικοι λαμβάνουν μέρος στην ανοικοδόμηση του σπιτιού, στο σχεδιασμό της κάτοψης και των όψεων, δημιουργώντας έτσι ένα δεσμό με αυτό. Αλλαγές είναι δυνατές, λόγω της ανεξαρτησίας του κάθε σπιτιού από την φέρουσα δομή του κτηρίου αλλά και τα γειτονικά σπίτια. Με αυτό τον τρόπο, δίνεται η ευκαιρία σε μελλοντικούς ένοικους να επέμβουν ξανά στο σχεδιασμό του σπιτιού. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι πολλοί από τους κατοίκους δεν θέλουν να αναλάβουν την κατασκευή των εξωτερικών τοίχων καθώς θεωρούνται υπεύθυνοι για τυχόν ενεργειακά ή κατασκευαστικά λάθη.

Στη συνέχεια επισκεφτήκαμε το Energy Bunker, ένα κτήριο που κατασκευάστηκε κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο προκειμένου να προφυλάξει τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση βομβαρδισμού της πόλης. Ήταν προορισμένο για χωρητικότητα περίπου 50.000

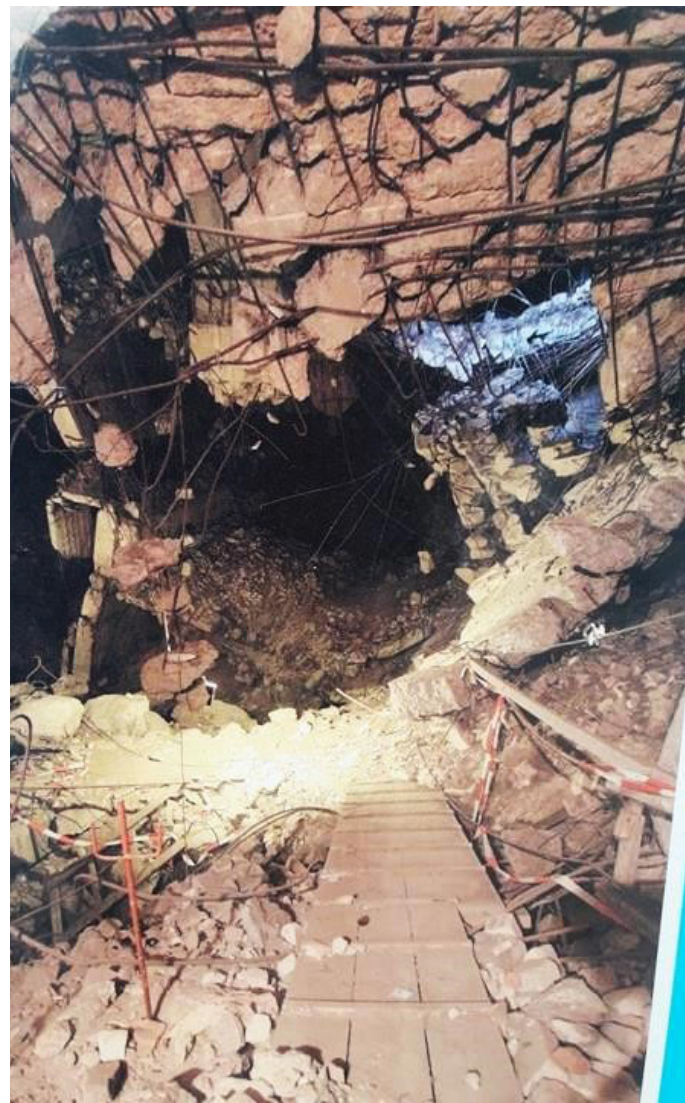

Εικ.33 Λεπτομέρεια του τοίχου από συμπαγή ξυλεία

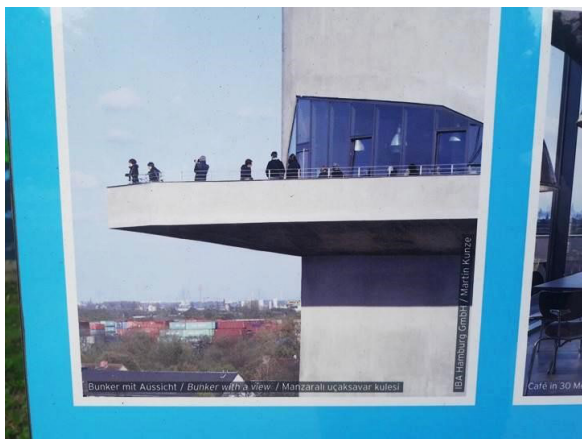

Εικ.34 Basic Building and Do-It-Yourself Builders

Εικ.35 Energy Bunker Εσωτερικά

Εικ.36 Energy Bunker

Εικ.37 Energy Bunker

Εικ.38 Global Neighbourhood

Εικ.39 Global Neighbourhood

ανθρώπων, όμως τελικά χρησιμοποιήθηκε μόνο από 30.000. Στο Αμβούργο υπάρχει ακόμη ένα τέτοιο κτίριο στην περιοχή κοντά στο St. Pauli, ενώ επρόκειτο να φτιαχτεί και ένα τρίτο το οποίο δεν έγινε ποτέ. Παράλληλα, στην πόλη υπήρχαν αρκετά μικρότερων διαστάσεων καταφύγια, σε υπόγεια κυρίως. Πιο συγκεκριμένα, το κτίριο δεν διέθετε ανοίγματα και ήταν εξολοκλήρου φτιαγμένο από οπλισμένο σκυρόδεμα με πάχος τοίχων δύο μέτρων. Έτσι ακόμα και σε περίπτωση που θα έπεφτε βόμβα πάνω στο κτίριο ικανή να καταστρέψει πολλά γύρω κτίρια, αυτό θα έμεινε ανέπαφο. Με το τέλος του πολέμου πάρθηκε η απόφαση να κατεδαφιστεί το κτίριο και γι αυτό τοποθετήθηκε βόμβα στο εσωτερικό του, όμως λόγω της μεγάλης αντοχής του, παρόλο που στο εσωτερικό καταστράφηκε, στο εξωτερικό έμεινε ανέπαφο. Έτσι, αποφασίστηκε το κτίριο να ανακαινιστεί στα πλαίσια του προγράμματος ανάπτυξης IBA, και να μετατραπεί σε πράσινο κτίριο με την εγκατάσταση σε αυτό φωτοβολταϊκών και άλλων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, όπως βιοαέριο, τσιπς ξύλου και αξιοποίηση αποβλήτων θερμότητας από κοντινό βιομηχανικό εργοστάσιο και έτσι να τροφοδοτεί με ενέργεια το δίκτυο διανομής του Αμβούργου και να εξασφαλίζει θέρμανση και ηλεκτρισμό σε εκατοντάδες κτίρια. Παράλληλα ανακαινίστηκε εσωτερικά και σήμερα στο εσωτερικό του υπάρχει έκθεση σχετικά με την ιστορία του κτιρίου, καθώς και της ευρύτερης περιοχής, ενώ στον τελευταίο όροφο υπάρχει ένα καφέ που εξασφαλίζει θέα σε ολόκληρη την πόλη.

Ο περίπατος ολοκληρώθηκε με επίσκεψη στη Global Neighbourhood, μία περιοχή πρώην εργατικών κατοικιών, στην οποία ζούσαν άνθρωποι από περισσότερες από τριάντα διαφορετικές χώρες, η οποία τα τελευταία χρόνια αναπλάστηκε. Συγκεκριμένα το σχέδιο ανάπτυξης διήρκησε από το 2009 μέχρι τις αρχές του 2015 και ο οικισμός μετατράπηκε σε περιοχή κοινωνικής κατοικίας, στον οποίο επρόκειτο να φιλοξενηθούν άνθρωποι χαμηλών οικονομικών δυνατοτήτων, η επιλογή των οποίων γίνεται με πολύ συγκεκριμένα και αυστηρά κριτήρια. Το κόστος ενοικίασης σήμερα είναι 6,5 ευρώ/ τμ. Επίσης τα κτίρια αυτά θα λειτουργήσουν σύμφωνα με τη νομοθεσία, για 30 χρόνια ως κοινωνικές κατοικίες και μετά οι επενδυτές θα έχουν το δικαίωμα να τα εκμεταλλευτούν με όποιον τρόπο θέλουν.

Κάτι που αξίζει να τονιστεί είναι ότι οι περισσότερες από τις υπάρχουσες κατοικίες ήταν μικρές για να φιλοξενήσουν τις πολυμελείς συνήθως οικογένειες που θα κατοικούσαν, αφού έρευνες έδειξαν ότι οι οικογένειες που θα ζούσαν εκεί είχαν περισσότερα παιδιά από τη μέση γερμανική οικογένεια, που έχει 1,6 παιδιά. Ένα άλλο πρόβλημα των κτιρίων ήταν η έλλειψη μπαλκονιών. Έτσι προκειμένου να γίνει επέκταση των κατοικιών, εξασφαλίζοντας επιπλέον χώρο διαβίωσης και να λυθεί το πρόβλημα της έλλειψης μπαλκονιών, στα υπάρχοντα κτίρια εκτός από εσωτερική ανακαίνιση έγινε και προσθήκη ενός ξύλινου τμήματος που προσκολλήθηκε στην εσωτερική όψη των κτιρίων με θέα στον εσωτερικό δημόσιο χώρο του οικοδομικού τετραγώνου. Κάτι άλλο που αξίζει να αναφερθεί είναι η συμμετοχή των κατοίκων στη διαμόρφωση του δημόσιου χώρου και η ομαλή συνύπαρξή τους σε αυτόν, καθώς και η συνεργασία τους προκειμένου να τον αλλάζουν συνεχώς προς το καλύτερο.

Μετά την ολοκλήρωση της ξενάγησης στο χώρο της IBA (Intern-

tional Building Exhibition), πραγματοποιήθηκε επίσκεψη, μέρους της ομάδας των φοιτητών, στο νεκροταφείο Ohlsdorf, το οποίο βρίσκεται βορειοανατολικά της πόλης του Αμβούργου. Πρόκειται για το μεγαλύτερο νεκροταφείο της Ευρώπης, αλλά και το μεγαλύτερο νεκροταφείο-πάρκο του κόσμου, με έκταση περίπου 4.000 στρεμμάτων. Στον χώρο αυτό είναι κυρίως θαμμένοι πολίτες, ενώ υπάρχει και ένα τμήμα για τα θύματα πολέμου. Η συγκεκριμένη επίσκεψη περιορίστηκε μόνο στο τμήμα του νεκροταφείου των πολιτών και στη δυτική πλευρά του.

Η ομάδα περιηγήθηκε στον χώρο πεζή. Γενικά όμως, για την μετακίνηση μέσα στο νεκροταφείο, εκτός από τα μονοπάτια, υπάρχουν δρόμοι περίπου 17 χιλιομέτρων για οχήματα και δύο γραμμές λεωφορείων (γραμμές 170 και 270), οι οποίες πραγματοποιούν δρομολόγια σε ιστορικά μνήματα ή μνήματα καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος. Το πάρκο χαρακτηρίζεται από διάφορα είδη κλωρίδας και πανίδας. Υπάρχουν ψηλά δέντρα (περίπου 450 είδη), τα οποία περιορίζουν την οπτική επαφή του διαβάτη με τον χώρο, δίνοντάς του τη δυνατότητα να τον ανακαλύψει σταδιακά. Παράλληλα, στα σημεία που βρίσκονται οι τάφοι είναι φυτεμένα λουλούδια διαφόρων χρωμάτων, τα οποία σηματοδοτούν τον χώρο του κάθε μνήματος και διασπών την μονοτονία του πράσινου χρώματος των δέντρων. Κατά την περιήγηση παρατηρήθηκαν διάφορα είδη πτηνών, αλλά και ένας μεγάλος αριθμός από σκίουρους. Τέλος, η τοπογραφία είναι σε γενικές γραμμές αρκετά επίπεδη, ενώ σημαντικό στοιχείο του πάρκου αποτελεί το νερό.

Το Ohlsdorf, εκτός από χώρο για την ταφή των νεκρών, χρησιμοποιείται από πολλούς και ως χώρος συγκέντρωσης, ηρεμίας και περιπάτου, κυρίως τους μήνες της άνοιξης. Παρόλα αυτά, την ημέρα της επίσκεψης υπήρχαν αρκετοί επισκέπτες με ποδήλατα.

Εικ.40 Ohlsdorf

Αγγελική Καπιωτά
Αλεξάνδρα Τιμαγένη
Άλκηστις Πυργιώτη
Αντωνία Παναγή
Γεωργία Μουστάκα
Εμμανουέλα Μπερνιδάκη
Ζωή Αγγελακοπούλου
Κλειώ Χατζάκη
Λητώ Δημητριάδου
Μαρία-Ελένη Τσαγκαρέλη
Χρήστος Σιακαλλής

Τρίτη 26.09

Εικ.41 Κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός

Εικ.42 . Εμπορική οδός Bahnhofstrasse

Εικ.43 . Εμπορική οδός Bahnhofstrasse

Την Τρίτη, 26 Σεπτεμβρίου, ξεκινάμε νωρίς το πρωί για την επίσκεψη μας στο Ανόβερο. Συναντηθήκαμε λοιπόν στις 9:00 στην πλατφόρμα 14 A για την αναχώρησή μας με προορισμό το Ανόβερο. Κάναμε δύο στάσεις στο Rotenburg και στο Verden και τελικά φτάσαμε στο Ανόβερο στις 11:40. Από το σταθμό τρένων του Ανόβερο (Hanover Hauptbahnhof) περπατήσαμε όλοι μαζί μέσα από τον κεντρικό εμπορικό δρόμο ο οποίος αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα.

Κάναμε μια σύντομη στάση στην Die Aegidienkirche, εκκλησία του 12ου αιώνα η οποία καταστράφηκε κατά τη διάρκεια των βομβαρδισμών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η εκκλησία εμφανίζεται μπροστά μας και μας καλεί να βιώσουμε τον χώρο από το εσωτερικό του κελύφους της, οπότε δεν χάνουμε ευκαιρία για μια στάση στην διαδρομή μας! Από το κτήριο έλειπε εξολοκλήρου η οροφή, και τα αναρριχητικά φυτά στους τοίχους της σε συνδυασμό με τον συννεφιασμένο ουρανό έγιναν αφορμή για φωτογραφίες στον χώρο. Συνεχίζουμε την πορεία μας, με άλλη μία στάση απέναντι από την πλατεία του Νέου Δημαρχείου της πόλης. Γίνεται εδώ ένα σύντομο σχόλιο για το ξενοδοχείο Maritim Grand Hotel που βρίσκεται μπροστά μας. Είναι ένα μπρουταλιστικό κτίριο επτά ορόφων, που κτιζόταν την δεκαετία του 60' και αποτελεί το πρώτο ξενοδοχείο μεγάλης κλίμακας που κτιζόταν μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, στην πόλη. Η ιδιοκτησία του αλλάζει χέρια με το πέρασμα των χρόνων ενώ το 2000 ανακαινίζεται για τις ανάγκες της Expo 2000. Η επόμενη μεγάλη ανακαίνιση του κτηρίου από τους ιδιοκτήτες προβλέπεται να ξεκινήσει το 2018 ενώ μέχρι τότε το κτίριο ενοικιάζεται από τον δήμο για να στεγάσει περίπου 550 πρόσφυγες.

Φτάνοντας στην πλατεία του Νέου Δημαρχείου είχαμε λίγο ελεύθερο χρόνο μέχρι τη συνάντησή μας στο τμήμα πολεοδομίας που βρίσκεται ακριβώς δίπλα από το δημαρχείο. Προς έκπληξη μας αντικρίσαμε το 'Νέο' Δημαρχείο της πόλης που ωστόσο αποτελεί εκλεκτικιστικό κτίριο που κατασκευάζεται μεταξύ του 1901 -1913, και ο όρος 'Νέο' επικράτησε λόγω της αντικατάστασης και μεταφοράς του Δημαρχείου από το προηγούμενο κτίριο του 15ου αιώνα που βρίσκεται σε σχετικά κοντινή απόσταση από το Νέο Δημαρχείο. Από την πλατεία, κατευθυνόμαστε προς το κεντρικό κτίριο του τμήματος της πολεοδομίας όπου μας υποδέχτηκε ο κύριος Rolf Grave. Μετά από μια σύντομη συζήτηση πάνω από το μοντέλο τρισδιάστατης αναπαράστασης της πόλης σχετικά με την ανάπτυξη του αστικού ιστού, ακολούθησε παρουσίαση πολεοδομικών χαρτών της πόλης για την αναπτυξιακή πολιτική του τμήματος.

Ακολούθως περπατήσαμε ξανά μέχρι το Neues Rathaus με την συνοδεία του κυρίου Grave όπου έγινε παρουσίαση τεσσάρων μοντέλων μεγάλης κλίμακας του Ανόβερου που αναπαριστούν την πόλη κατά των μεσαιώνων, πριν και μετά το Β παγκόσμιο πόλεμο και κατά τη σημερινή εποχή.

Ολοκληρώνοντας την πρώτη φάση της επίσκεψης στο Ανόβερο χρησιμοποιήσαμε το τραμ αρ. 10 για να πάμε στην επόμενη επίσκεψή μας στο Bürgerbüro Stadtentwicklung. Εκεί, μας παρουσίασαν τη δράση της ΜΚΟ σχετικά με τον συμμετοχικό σχεδιασμό. Πρόκειται για μια ανεξάρτητη οργάνωση η οποία δρα ως διαμεσολαβητής ανάμεσα στους πολίτες, την τοπική

και την δημοτική διοίκηση, κυρίως σε θέματα που αφορούν την αστική ανάπτυξη ενώ η δράση της οργάνωσης βασίζεται στον εθελοντισμό. Η οργάνωση έχει στόχο την προώθηση της συμμετοχής των πολιτών στην ενημέρωση, την διαβούλευση και την κατάρτιση γύρω από την διαδικασία του σχεδιασμού αλλά και την διάδοση καινοτομιών ιδεών που σχετίζονται με την ανάπτυξη του αστικού χώρου. Μεσώ του φορέα αυτού, διατηρείται ένας διαρκής διάλογος ανάμεσα στους πολίτες, στην διοίκηση και την οικονομία, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη της πόλης. Ο φορέας δραστηριοποιείται μέσω της οργάνωσης συζητήσεων για την πρότυπη διαχείριση του δημόσιου χώρου, μέσω της οργάνωσης εργαστηρίων στα οποία συμμετέχουν τόσο πολίτες όσο και πολιτικοί και μέσω μιας διαδικτυακής πλατφόρμας γίνεται αποδεκτή κάθε είδους στήριξη της οργάνωσης. Στην συνέχεια μας αναλύθηκαν τα στάδια που ακολουθεί κάθε διαδικασία συμμετοχικού σχεδιασμού, που συνοψίζονται στην πληροφόρηση των πολιτών, την έκφραση αντιρρήσεων ή εναλλακτικών προτάσεων, στην λήψη των βασικών αποφάσεων που αφορούν την εκάστοτε διαδικασία και στην συνεργασία διαφόρων φορέων για την υλοποίηση των αποφάσεων. Τα ζητήματα με τα οποία ασχολείται κυρίως η οργάνωση αφορούν την ανάπλαση και επανασχεδιασμό του δημόσιου χώρου της πόλης, τον προγραμματισμό γύρω από τα σχολικά ζητήματα και κυκλοφοριακά ζητήματα. Στην συνέχεια μας έγινε μια ιστορική αναδρομή γενικότερα στις συμμετοχικές διαδικασίες της πόλης του Ανόβερου, για να συμπεράνουμε ότι αυτή η μέθοδος δράσης αποτελεί σχεδόν κουλτούρα για τους πολίτες ενώ τέτοιες διαδικασίες λειτουργούν εδώ και χρόνια στην διαμόρφωση και ανάπτυξη της πόλης. Ιδιαίτερη εντύπωση μας προκάλεσε ότι η οργάνωση χρηματοδοτείται από την πολιτεία και μέσα στους ρόλους της είναι να κρίνει τη δράση των πολιτικών δυνάμεων της πόλης. Μετά το τέλος της παρουσίασης οι εθελοντές και ο διευθυντής της οργάνωσης μας πρόσφεραν ζεστό καφέ και τσάι! Αφήνουμε την οδό Braunstraße 28, όπου βρίσκονται τα γραφεία της οργάνωσης γύρω στις 4 το απόγευμα και κάθε ομάδα είναι ελεύθερη να επιλέξει πως θα συνεχίσει την μέρα της.

Είχαμε στη διάθεση μας μερικές ώρες για να εξερευνήσουμε την πόλη πριν την επιστροφή μας στο Αμβούργο. Στον ελεύθερο χρόνο μας απέμενε μπορούσαμε είτε να περιπλανηθούμε στο ιστορικό κέντρο της πόλης είτε να επισκεφθούμε τους κήπους του Ανόβερου. Η ομάδα μας επέλεξε να περιπλανηθεί στο κέντρο της πόλης και κυρίως στους εμπορικούς δρόμους της. Κινηθήκαμε στις δύο στάθμες των εμπορικών δρόμων έχοντας έτσι μια ξεχωριστή εμπειρία της εμπορικής ζωής της πόλης. Η χαμηλότερη στάθμη του εμπορίου είχε κυρίως μικρά μαγαζάκια, σε αντίθεση με τα μεγάλα πολυκαταστήματα που βρίσκονταν συγκεντρωμένα στην ανώτερη στάθμη των εμπορικών οδών δίνοντας έτσι μια παράλληλη αλλά διαφορετική προσέγγιση του εμπορίου. Η κίνηση ήταν έντονη με τις δύο στάθμες να σφύζουν από ζωή. Στη συνέχεια αφού γευματίσαμε σε ένα εστιατόριο της περιοχής, αναχωρήσαμε αργά το απόγευμα για το Αμβούργο. Τη μεγαλύτερη διάρκεια της επίσκεψης μας στο Ανόβερο είχαν οι επισκέψεις και οι ενημερώσεις που είχαν προγραμματιστεί, οι οποίες μας έδωσαν μια γενική εικόνα για τον τρόπο ανάπτυξης της πόλης και τα ζητήματα που άπτονται του πολεοδομικού και του συμμετοχικού σχεδιασμού. Ωστόσο λόγω του περιορισμένου ελεύθερου χρόνου στην πόλη δεν αναπτύξαμε ιδιαίτερους

Εικ.44 Εκκλησία Aegidienkirche

Εικ.45 Τμήμα πολεοδομίας

Εικ.46 Εσωτερικό του Νέου Δημαρχείου με μοντέλα της πόλης

Εικ.47 Παρουσίαση Bürgerbüro Stadtentwicklung Hannover

Εικ.47 Herrenhausen

δεσμούς με αυτήν και περιοριστήκαμε στην 'τουριστική' προσέγγιση της που είναι απαραίτητη και σχεδόν αναπόφευκτη, την πρώτη φορά που επισκέπτεσαι μια πόλη!

Έπειτα από τη συνάντηση με τον ανεξάρτητο κοινωφελή σύλλογο πολιτών «Bürgerbüro Stadtentwicklung Hannover e.V. (BBS)», ομάδα φοιτητριών επισκέφτηκε τους κήπους «Herrenhausen», σημαντικό αξιοθέατο της πόλης του Ανόβερου και παγκοσμίως γνωστό δίκτυο κήπων, τέχνης και κουλτούρας.

Μέσω της γραμμής U4 του μετρό έγινε αποβίβαση στη στάση Herrenhäuser Gärten. Από εκεί, με περίπατο η ομάδα κατέληξε στην αρχή του Georgengarten, δημοτικού πάρκου σε αγγλικό ύφος. Το φθινοπωρινό τοπίο με τη γραμμική διάταξη των δέντρων και τα πεσμένα φύλλα έκανε ιδιαίτερη εντύπωση, καθώς και η έντονη χρήση του από τους κατοίκους της περιοχής (ποδήλατα, τρέξιμο κ.α.) η οποία έγινε αμέσως αισθητή.

Εικ.48 Großer Garten

Μετά από δυσκολία εύρεσης της εισόδου, η οποία εν τέλει γίνεται μέσα από το παλάτι Herrenhausen με εισιτήριο, οι φοιτήτριες εισήλθαν στον Great Garden (Großer Garten), ο οποίος αποτελεί το βασικό πυρήνα των κήπων Herrenhausen. Λόγω περασμένης ώρας, ήταν εφικτή η επίσκεψη μόνο του Great Garden και όχι του παλατιού ή του Berggarten. Εισερχόμενος κανείς, βρίσκει τη galerie, την καφετέρια και ένα μικρό κήπο πριν περάσει στον ανοιχτό χώρο του Great Garden. Εκεί βρίσκεται η παλιά εξωτερική σκάλα του παλατιού που οδηγούσε στην είσοδο, η οποία περισώθηκε από τη καταστροφή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και μετακινήθηκε δίπλα στο κτήριο Orangerie. Ανεβαίνοντας τη, γίνεται αντιληπτή η δομή και έκταση του κήπου καθώς και ο καθαρός γεωμετρικός του σχεδιασμός σε μπαρόκ ύφος.

Εικ.49 Herrenhausen, αλέες δένδρων

Τετάρτη 27.09

Αγγελική Καπιωτά
Αλεξάνδρα Τιμαγένη
Άλκηστις Πυργιώτη
Ζωή Αγγελακοπούλου
Κλειώ Χατζάκη
Μαρία-Ελένη Τσαγκαρέλη

Την Τετάρτη το πρωί, έχοντας ελεύθερο πρόγραμμα μέχρι τη μεσημεριανή αναχώρηση από το αεροδρόμιο του Αμβούργου, ομάδα σπουδαστριών οργάνωσε μια τελευταία βόλτα στην πόλη, αλλά αυτήν τη φορά με ποδήλατα! Το Αμβούργο, φιλικό προς τους ποδηλάτες, έχοντας στη διάθεσή του ένα εκτενές δίκτυο ποδηλατοδρόμων, τους χάρισε μια από τις πιο “φιλικές” εμπειρίες αυτού του ταξιδιού.

Από νωρίς το πρωί, ξεκίνησαν την εξερεύνηση της πόλης, υπο διαφορετική σκοπιά αυτή τη φορά. Ξαναείδαν όλα εκείνα που είχαν ήδη δει ή είδαν άλλα, που δεν είχαν προσέξει έως τότε, όλα όμως πλέον καινούργια, γρήγορες εικόνες, γεννημένες από μια άλλη οπτική και με μια άλλη ταχύτητα. Αναμείχθηκαν στον κυκλοφοριακό ιστό της πόλης, γίναν ένα με τους κατοίκους της, ένιωσαν τον παλμό της και την τοπογραφία της, και πήραν μια γεύση από το πώς λειτουργεί μια πόλη με “ζωγραφισμένα” ποδήλατα στα φανάρια της. Αρχικός προορισμός ήταν ψαραγορά. Στη διαδρομή, σε μερικά σημεία, χρειάστηκε ορισμένο χρονικό διάστημα για γίνει αντιληπτή η χάραξη του ποδηλατόδρομου, η οποία τότε κατέβαινε στον δρόμο και τότε ανέβαινε στο πεζοδρόμιο. Κατά την περιήγηση, ενδιαφέρον παρουσίασε η περιοχή του St.Pauli υπο το “φως” της ημέρας, όταν όλες τις χρήσεις έδειχναν ακόμα να “κοιμούνται”. Ο κακόφημος δρόμος ήταν ανοιχτός για το κοινό και τα καταστήματα με τα αναμνηστικά ανοίγουν τις πρώτες μεσημβρινές ώρες (13:00). Η διαφορά στη δαπεδόστρωση γινόταν πλέον αισθητή, μικρές πλάκες με μεγάλους αρμούς ανάμεσά τους καθιστούσαν ανώμαλο το δρόμο και στέκονταν εμπόδιο στο “ποδηλατικό έργο”.

Η βόλτα οδήγησε στο Roncalli Grand Cafe (Mönckebergstrabe 7) για πρωινό. Μετά από μια σύντομη βόλτα στους εμπορικούς δρόμους της πόλης, με μία γρήγορη στάση στην πλατεία του Δημαρχείου, όπου πλέον το ποδήλατο μετατράπηκε και επίσημα σε μέσο μετακίνησης. Ο κόσμος του St.Pauli ξεκινούσε πλέον την ημέρα του. Η συνολικότερη ποδηλατική εμπειρία άφησε τις φοιτήτριες με την εντύπωση πως ίσως, τελικά, η υιοθέτηση ενός στοιχείου του τρόπου ζωής, στην προκειμένη περίπτωση του ποδηλάτου, ως μέσο μετακίνησης και όχι αναψυχής, να μην είναι απλά μια μορφή μίμησης της καθημερινότητας ενός άλλου λαού, μια ακόμη τουριστική δραστηριότητα, αλλά να είναι ικανή να σε μετατρέψει σε προσωρινό “κάτοικο” της πόλης που επισκέπτεσαι, να αντιληφθείς το έδαφός της, την κυκλοφοριακή της χάραξη, την ροή της, τις στάσεις της, την πύκνωση του κόσμου και εν μέρη τους ίδιους της τους κατοίκους.

Εικ.50 Βόλτες στην πόλη

Εικ.51 Roncalli Grand Cafe

Εικ.52 Ποδηλάτισσες

